Giedra Radvilavičiūtė

Suplanuotos akimirkos

Esė rinktinė

UDK 888.2-4
Ra79

Redaktorė
Nijolė Deveikienė

ISBN 9955-584-35-1

Turinys

Privalomi parašyti tekstai

Svarbiausio dalyko nepaklausiau: kas bus tada, jei to, pageidautina, labai perkamo romano po metų išvis neparašysiu? Kaip aš komisijai, kuri manimi naiviai pasitikėjo ir kūrybinę stipendiją davė, į akis pažiūrėsiu – *in corpore* ir kiekvienam jos nariui atskirai? Net grafomanui, jei jis pakankamai drausmingas, aišku, kad už pinigus padorios knygos parašyti neįmanoma, kaip ir padori moteris už pinigus negali pasimylėti. Iš reikalo ir skubėdama kokybės neišlauši. O kas bus, jei vis dėlto tą knygą parašysiu, bet jos nepirks? Po pusės metų pardavinės ją dėvėtų drabužių parduotuvėse kartu su atvežtais iš Didžiosios Britanijos *Airių patiekalais*. Leidykla patirs nuostolį. O pinigus gal reikės atiduoti? Leidyklos kriterijai tekstams ir mano kriterijai tekstams – nesutampa. Pusė metų jau praėjo. Galvoje net pirmojo sakinio nėra. Pirmas sakinys ir paskutinis turi būti kaip šūviai: įspėjamasis ir kontrolinis. Nors iš pirmo sakinio, kur amžinas romanas, o kur tik šiuolaikiškas, nebūtinai atskirsi. „Ilgą laiką aš eidavau gulti anksti..." Kas galėtų iš karto pasakyti, kad tai – M. Prousto *Svano pusėje* pradžia? „Sapnavo sapną ir buvo jame lyg negyvas". Irgi panašu. Netgi įdomiau. (Jei ne pasikeitęs asmuo, galima būtų pamanyti, kad tęsinys.) Bet

čia – A. Juozaičio *Laikraštis*. Aš, ko gero, iš panikos emigruosiu. Dėsiu į krūmus, liaudiškai tariant. Įsivaizduoju, kaip lėktuve pildau deklaraciją ir skolų, paliktų valstybėje, grafoje įrašau – neparašytas itin skaitomas romanas.

Beje, reikėtų vis dėlto nesinervinant šaltai pagalvoti, kur aš padėjau pusę metų šalia algos gautus pinigus. Būtų pamoka ateičiai. Nuvažiavau du kartus taksi į Buivydiškes. Draugė buvo puolusi į depresiją – aštuoni trilitriniai agurkų dviem kėliniais iššaudė. Viešpatie, dabar kai pagalvoju, kiek prisipirkau visko... Pirkau batus už šimtą dolerių, nes su jais mano koja atrodo kaip ne mano. Katę veislinę iš nedovanotino snobizmo. (Seniau britų katinai kainuodavo 600 litų, dabar – tūkstantį du šimtus.) Pirkau tualetinio vandens „Ysatis de Givenchy". Juo šlakstausi nuo tos dienos (tiksliau – nakties), kai pasijutau moterimi. Kvepalus irgi mėgstu „veislinius", nes visi kiti po dviejų minučių ant manęs ima dvokti promilėm. „Zepter" puodą pirkau. (Laikau jame senus raktus.) Daviau 300 litų draugei, ji kaime sodybą remontuoja. Sienų apmušalų ten nuvežiau, tokių, kokiais išklijuotas „Šekspyro viešbutis".

Ankstyvą pavasarį sodyboje nėra nė gyvos dvasios. Man tokios vietos kuo toliau, tuo labiau ima patikti. Norėčiau ten parai dviem atsidurti su kate ir įsivaizduojamu mylimu žmogumi. Be jokių įsipareigojimų. (Taip savo žmonai sako mano girtas kaimynas, kai pareina antrą valandą nakties: „Blet, Ada, atidaryk duris! Jei nori, be jokių įsipareigojimų".) Pažiūrėtumėm ten neskubėdami „Panoramą", išklausytumėm svarbiausias respublikos žinias... Gal kokią burtininkę parodytų. Paskui, kai tas įsivaizduojamas žmogus su kate užmigs, kad netrukdyčiau, išeičiau į mišką pasivaikščioti su jo pirštinėm ir jausčiau, kaip „ranka ištirpsta pirštinėj lyg sniegas". I. Bachmann eilėraščiai kai kurie tokie pat geri kaip ir novelės. (Romanas – ne. Prie šito žanro moterys dažniausiai „nepritraukia", joms ar laiko, ar įniršio, ar pinigų alkoholiui pritrūksta, ir man dėl to vėl baisu.)

Kai paskutinį kartą nuvažiavom į kaimą, draugės tėvo bate kaukas arba kiaunė buvo prinešę gilių ir klevo sėklų „malūnsparnių“. Iki bato ant sniego, eidamos tyloje, radom pėdytes, atslinkusias iš miško paslapties. Gal nuo tų pėdsakų pirmą sakinį ir pradėti? O gal – nuo tos paslapties... Ar nuo to, kad draugės mama mirė, kai jai buvo aštuoniolika metų? Ji prisimena, kad mama mėgo perlamutrinius „klipsus“, saulėlydžius Palangoje, arbūzus, šilkines bliuzeles, džiaustyti saulėje mažų vaikų drabužius ir būti laiminga.

Tikras rašytojas gali pradėti rašyti gal ir ne bet kada, tačiau kad nuo bet ko, tai faktas. Nuo balto popieriaus lapo faktūroje įsispaudusio pilko siūlelio. Plaukelio. (Blakstienos?..) Aš – netikra. Man reikia nugyventi gabalą gyvenimo ir po to jį paversti įtikima fikcija. Kartais – pavyksta. Dažniausiai – ne. Guodžia tai, kad yra rašančių panašiai. Vienas talentingas žmogus kartą skundėsi, kad negali pradėti pasakoti istorijos apie pirmąją mokytoją, nes neatsimena, kaip buvo įsiūtos jos po karo dėvėto palto sagos – kryžiuku ar paraleliai.

Teoriškai tarsi žinau, ko reikia, kad romanas būtų perkamas. Sekso. Kas nors guli ant mano, t. y. mano herojės, krūtinės, arba ji – ant kieno nors. Jei ne sekso, tai nors kiek nešvankios, gal net kokios čigoniškos laukinės erotikos. „Kad gimtų erotinis aktas, reikalingos visai apibrėžtos savybės, pirmiausia – logiškas ir pajėgus protas, vaizduotė, humoro jausmas ir drąsa, o kur dar sugebėjimas įtikinti, organizaciniai gabumai, geras skonis, estetinė intuicija ir prabangos pomėgis“ (*Emanuelė Bankoke*, p. 117, neabejotiniems autoritetams – pritariu iš karto). Visų šių savybių gal vargais negalais ir užtektų, bet man, kaip jau susiformulavau, reikia nugyventi gabalą gyvenimo, tik po to galiu bandyti paversti jį įtikima fikcija. O paskutinis mano matytas nuogas vyras – gipsinė Mindaugo gatvės „Maximoj“ stovinti indėno statula.

Reikėtų vienoje kitoje knygos vietoje paburnoti prieš Dievą. Ir nepamiršti bjaurumo estetikos. Kokių nors kieno nors išskyrų turėtų būti. Iš ausų, pakinklių, pažastų ar lyties. Mirties... Bet pateiktų bravūriškai ir linksmai. Kaip amerikiečių filmuose. Mirtina liga sergantis senukas savaitgalį nutaria nuvažiuoti į savo gimtąją valstiją. Randa ten kadaise mylėtą moterį (pasenusią, bet patraukliai, apsirengusią vos ne ta pačia perkelio suknele), pašvambęs alaus vietiniame „pabe", aplankytas stebuklingos galios, su ja permiega ir, saulei tekant iš už Dakotos kalnų, miršta spyruoklinėj vaikystės lovoj, su šypsena stebimas jį lydėjusio koledžo studento. Vaikinui, kuris iki kelionės buvo marazmatikas, pasidaro aišku, kad gyventi – verta.

Gal dar koks epizodas iš pokario praverstų. Dabar, sprendžiant iš rezistencinės kovos internete ir neanonimiškos – laikraščiuose, ta tema vėl, rodos, aktuali. (Tikriausiai pralaimės žali, literatūroje.) Egzotikos į tekstą reikėtų „įmegzti". Tolimųjų kraštų pasakų, laikraščių ir masinės kultūros inkliuzų. Skaitytojas turi bristi į tekstą žinodamas, kad ras kai ką atpažįstama. Taip pat tai, su kuo norisi susipažinti (bet tik tekste). Kad bus truputėlį pagąsdintas, nustebintas, šokiruotas, pakutentas, bet nepaskęs. Ir svarbiausia – kad žmonėms liūdna nebūtų. Juoko turėtų būti. Kad nesinorėtų galvoti apie metafiziką, transcendenciją ir laiką. Apie tuos dalykus ar galvosi, ar ne, jie liks. (Ir nepažinūs, ir nepakitę.)

Chronologiškai, nuo pirmojo sakinio, romano pradėti rašyti neišeis. Mąstau punktyriškai, neturiu jokios valios. Gyvenimą prieš dvejus metus ėmiau planuoti iki rytinio žadintuvo. Pradėti turėsiu nuo įvairių vietų iš karto, rytais kepdama varškėčius.

Senelis per karą turėjo mylimąją. (Prieš karą ir po jo – irgi, bet ne tą pačią.) Moteris kartkartėm eidavo į bažnyčią su visiškai „nachališka" šilkine skara, geltoname fone – raudonos ir mėlynos rožės. Šventoriuje turėjo labai išsiskirti. Močiutė žino-

jo, kad skara dovanota senelio. Kartą atbėgo uždusęs kaimynas ir pasakė: „Važiuok pasiimt Juozo. Peršovė jį... Daržinėj. Pati žinai pas ką“.

Spėju, kad senelis gulėjo ant viršaus. Ant tos mylimos moters krūtinės, nes jam buvo peršauti plaučiai ir petys, o jai – nieko. Iki felčerio jį nuvežė vos gyvą dėl plaučių, iš žaizdos srovele burbuliavo kraujas, niekam tada net į galvą neatėjo rūpintis klubu, nors tas irgi buvo peršautas. (Tą į kaulą įstrigusią kulką aš, kaip ir jis, pirmą kartą pamačiau rentgeno nuotraukoj maždaug po keturiasdešimties metų. Senelį mano gimtojo miestelio poliklinikoj švietė dėl banalaus radikulito, kulką atrado netyčia.) Jį slaugė ilgai. Mama, kai močiutė dirbo nenudirbamus darbus, nusisukusi nuo senelio nugara laikė jo koją ant savo sprando, nes taip jam kažkodėl mažiau skaudėjo petį, o kad popietės nepraílgtų, pasakojo istorijas iš mokyklos apie savo drauges. (Viena dabar gyvena Vokietijoj, kita – Lenkijoj, o dar viena Vilniuj pardavė butą. Nutarė susiremontuoti apleistą tėvų sodybą kaime, važiuoti ten, kaip ji sakė per mano motinos laidotuves, pabraidžioti su botais per rudeninius lapus ir paskui numirti.) Po kelių mėnesių senelis vis dėlto pakilo ir pačią pirmą dieną, kai tik galėjo paeiti, išėjo. Pas tą mylimąją. Paskui moterį, deja, išvežė į Vokietiją darbams ir... nebeparvežė. Namie spintoj, nežinau, kokiais būdais, atsidūrė „nachališka“ skara su raudonomis ir mėlynomis rožėmis. Močiutė niekada jos neryšėjo. Laikė be tikslo, kaip aš kartais laikau stalčiuose primirštų, kadaise ryškių spektaklių programas.

Po karo močiutė dar susilaukė vieno vaiko. Berniuko. Jis kaimo troboj mirė šešių mėnesių. Kai paklausiau, nuo ko, ji pasakė: „Kas, vaikeliuk, žinojo tikrai tais laikais – nuo ko. Viliukas visą laiką verkė, troboj būdavo prirūkyta“. Ir imdavo žiūrėti pro langą. (Papirosų dūmus kažkodėl įsivaizduoju kaip skraidančius praskydusius autkojus su nublukusiomis rožėmis.)

Apie berniuką nebūčiau galvojusi daug, gal net ir sužinojusi apie jį nebūčiau, bet mes jį perlaidojom. Senelis jau beveik senatvėj susigalvojo perkelti savo tėvų ir jo palaikus į kitą vietą, aptvertą nauja tvorele. Trijų žmonių kaulus du vyrai surinko į drobę ir užkasė kitoj vietoj Užpalių kapinėse. Buvau dar pradinėse klasėse. Kapinių įspūdis liko tikslus. Kaip pasakytų I. Bachmann (tepabūna ji dar vienas inkliuzas iš laikraščio), – „nebenumaldomi varnai ir baimė mirti". Iš to berniuko, atsimenu gerai, tebuvo likęs kiaušas. Kaip kopūstėlio lapas arba kaip atverstas mano delnas. Šalia kapinių tekėjo stebuklingo vandens šaltinis. Kad jis stebuklingas, tikėjo ne tik Užpalių, bet ir tolimų apylinkių žmonės. Vanduo burbuliavo kaip kraujas iš po žemėmis gulinčio peršauto milžino plaučio. Jame po pakasynų nusiplovėm rankas. Keista... Tas berniukas buvo mano dėdė, kuriam šiandien būčiau galėjusi paskambinti. Kartais galvodama apie kai kurias mirtis atsimenu vienos tikinčios profesorės mintį: „Retai sutiksi tokį blogą žmogų, koks yra Dievas".

Senelio senatvė buvo palyginti rami, jeigu neprisimintume aukšto kraujo spaudimo. Nekentė balandžių, skiepijo visiems sodo kaimynams medžius, rašė skundus į laikraščius (dėl balandžių – irgi), nešdavo iš kolektyvinio sodo gražiausius obuolius gražiausioms vietinės parduotuvės pardavėjoms. Mylėjau jį labiau negu tėvą. (Jeigu būčiau sąžininga, turėčiau sakyti – labiau negu grafą Montekristą.) Jis mane – irgi. Jaučiau iš daugelio ženklų, nes jausmus verbalizuoti tokiems vyrams gėda. Kai senelis jau buvo visai senas, turėjau šunį. Keršydamas šuo šisiodavo ant šaldytuvo kampo, kol tas galutinai nurūdijo, o vienąkart prikakojo ant lovos, patupėjo baltų pagalvių ledkalnių apsupty. Atsirakinęs mūsų buto duris, senelis rado atrodančias kaip kalkės kelias kietas ochros spalvos spireles. Ir pamanė, kad jos – žemės riešutai. Sovietmečiu žemės riešutai (kaip ir kitokie riešutai) buvo deficitas. Senelis užrišo pasaitėlį

mano šuniui, susibėrė spireles į švarko kišenę ir, parėjęs namo, atsisėdo prie stalo. Užsidėjo skaitymo akinius. Saugodamas staltiesę, pasitiesė ant jos laikraštį ir deficitą pabėrė ant jo. Paskui, krapštydamas nagu, ėmė ieškoti branduolio. Po keleto mygtelėjimų ėmė burbėti, kad riešutai keistai trupa ir iš viso koks velnias čia yra, kaip kevalas, taip kevalas.

Kad šūde branduolio būti negali, pirma susigaudė močiutė. Kai ji pradėjo juoktis, juokėsi persisvėrusi per langą, paskui virtuvėj, paskui užsikniaubusi ant siuvamosios mašinos. O kai senelis, nepasakęs nė žodžio, švariai nusiplovė rankas ir, kažkodėl droviu žvilgsniu pažiūrėjęs į šalia žvitriai lekuojantį mano šunį, nuėjo ir atsigulė, močiutė užsikabino vonioj ir įsikniaubusi į rankšluostį juokėsi toliau. Aišku, šitas senelio nuotykis pasklido po kaimynus per jos liežuvį. Buvo pritilęs tada kokioms dviem savaitėms. Išsikepdavo stintos ir tyliai ramiai lovoj skaitydavo iš Amerikos rudo popieriaus tūtelėse pusbrolio atsiųstus komunistų *Vilnį* ir *Laisvę*. Bet kai eidavo šaligatviu su obuoliais iš sodo, o kaimynės ant suoliukų sekdavo jį žvilgsniais, jautė, kad šita istorija kaukši paskui jį mažais riešutukų žingsniais. Kai senelio nuotykį pasakojau kartą tokiems žmonėms, visi juokėsi, o vienas pasakė: „Tylėkit, ji pasakoja, kokioj jinai užaugo šeimoj".

Dabar man smagu, o kartais – neįtikėtina, kad visa gyvoji mano šeima telpa mano lovoj. Kiti artimieji valgo, rūko, sėdi ir šypsosi aplink, fotografijų rėmeliuose. Kai žiūriu į juos įstrižai krintančiuose saulės spinduliuose, man ramu. Įstrižai krintantys saulės spinduliai man visada atrodė aštuntas pasaulio stebuklas. Šalia Rodo koloso ar Aleksandrijos švyturio. Kad ir kur jis atsitiktų – miške, namie ar sename mediniame sandėliuke.

– Vaikeli, – sakau dukrai lovoj vieną vakarą, – nesupyk, bet turiu tau pasakyti liūdną, džiugų ir kartu intymų dalyką. Labai tave myliu. Bet mums reikėtų imti miegoti atskirai. Aš, žinok, ne

tik motina. Aš – dar ir moteris. Kartais, prieblandoje ar savo šešėlyje, būnu visai graži. Apsižiūrėjau vakar nuoga vonioj su dviem veidrodžiais... Neseniai susiradau draugą. Šiek tiek buvome pažįstami jau anksčiau, bet neseniai knygų mugėj vėl susitikom, kažkaip iš esmės. Šią savaitę, pavyzdžiui, jaučiu, kad negaliu be jo gyventi. Sąžiningai tai tau sakau, irgi kaip draugei, noriu jo čia, dabar, ant savo krūtinės, lygiai kaip ir tavęs.

Matau, kaip prie visokių mano kalbų pripratusios mergaitės akys pasidaro stiklinės:

– Koks to diedo vardas?

– To vyro vardas, – sakau, – Bohumilas. Pavardė – Hrabalas. Ir jei dabar jo nepaskaitysiu, nusišausiu. Jis nebus man ištikimas ilgai. Jis išsilies citatomis į kitų moterų ir vyrų prozą. Ir jei jie sugebės citatas panaudoti vietoje, tas žmogus suteiks jų tekstams ypatingos galios. Tie tekstai taps amžini ir masiškai perkami. O tai yra beveik nesuderinami dalykai. Kaip tuos dalykus suderinti, galvoju jau pusę metų. Man už tuos galvojimus pinigus moka. Gal tu galėtum dabar pereiti į kitą lovą?

– Kad tu nesulauktum, – sako vaikas ir apgraibom ištraukia lempos laidą iš šakutės lizdo.

Ima aiškėti, kad aš to romano arba neparašysiu, arba parašysiu – neperkamą. Jau antras savaitgalis sėdžiu virtuvėj, guliu ant sofos ir, užuot skaičiusi Kingą, Kunderą, McEwaną, Allendę ir Irvingą, užuot mokiusis mąstyti, aukštojo ir žemojo stiliaus – iš Königsbergo Immanuelio ir Bankoko Emanuelės, iš Kabelkos ir Kubelkos, po gabalą skaitau Hrabalą. Ta knyga prispaudė mane prie lovos savaitgaliams kaip hidraulinis presas senam popieriui presuoti. Perskaitau penkis šešis garsiosios jo apysakos puslapius ir daugiau nepajėgiu, paprasčiausiai – išsenku. Bėgu paskui jo sakinius prakaituota, kaip žiurkė Prahos kanalais. Pasidedu tada Hrabalą ant krūtinės. Užsimerkiu ir jaučiu jį visu kūnu taip, kaip jo herojus kadaise jautė ant jo

atsigulusią nuogą čigonę. Aš, kaip ir jis tada, jau nieko nebenoriu, „tiktai amžinai, iki begalybės, šitaip gyventi... tarsi būtume gimę drauge ir niekada neišsiskyrę". Pusę metų mąstau, ką ir kaip turiu rašyti, kad patikčiau, o Hrabalas suformulavo tai vienu sakiniu: „Jei mokėčiau rašyti, tai parašyčiau knygą apie didesnę žmogaus laimę ir didesnę jo nelaimę". Labiausiai šiame sakinyje žavi tariamoji nuosaka. Jos čia neturėtų būti, bet ji – joks koketavimas. Tariamoji nuosaka čia reiškia kai ką labai gerai mokančio daryti žmogaus privalomą, sąžiningą ir kasdienę abejonę.

Ko gero, dabar nusiplėšiu pleistrus nuo kojų ir apsimausiu kojines su siūle. (Hrabalo garbei.) Užsimausiu jas lėtai, atvyniojamu judesiu, pradėdama nuo pat kojų pirštų galiukų, kad vabzdžio sparno plonybėje nenubėgtų akis. Tada įšoksiu į juodus zomšinius batelius ir žengsiu į gatvę. Nors šlapia ir lyja. Ir gatvės – kreivos. Bet visada pavasarį kas nors gali atsitikti. Susitikti galiu ką nors. Patį pavasarį galiu sutikti. Kaip ubagą Volodią, kuris kartais eina elegantiškoms moterims iš paskos Bazilijonų gatve ir maivydamasis už nugaros atkartoja jų judesius. Nes jeigu dar ilgiau sėdėsiu čia savo virtuvėj ir galvosiu, kokia turi būti perkama literatūra, imsiu krapštyti pusę metų neplautas savo ausis. Kaip Shrekas nusilipdysiu iš jų sieros žvakes ir skendėsiu – o, kaip tiksliai pasakyta! – intymioje žvakių šviesoje. Jeigu dar imsiu galvoti apie perkamą literatūrą, įkaisiu iki baltumo ir sutrupėsiu kaip viela. Po kelių savaičių kaimynas su Ada išlauš duris. (Be jokių įsipareigojimų...) Paspirs mano palaikų trupinius ir sakys, ta boba rūkė, degino smirdančias žvakes sektantė ir taip nevalyvai gyvena. Gali būti ir dar blogiau. Jeigu dar galvosiu, kokia turi būti perkama literatūra, pasijusiu kaip mano senelis. Kai tą apgailėtiną dieną jis irgi sėdėjo savo virtuvėje pabėręs ant amerikoniškų laikraščių sovietinį deficitą ir susikaupęs, nagais, nežinia kame bandė ieškoti branduolio.

Ūmi infekcija – persikėlimas į kitų žmonių gyvenimus

Palmira *Stiliuje* išpranašavo, kad tą dieną „bus taip, kaip panorėsiu". Kaip tik tą dieną atsiguliau į Žvėryno infekcinę ligoninę. Po neaiškaus priepuolio ieškoti aiškios bakterijos. Tokiais, priverstinio persikėlimo į svetimą erdvę, atvejais visada prisimenu Kastorpą, madam Šoša ir sidabrinį pieštuką. Trims dienoms atsijungiau nuo visko – šeimos, Pilies gatvės parduotuvių durų varstymo, katės Nošpos. Prisiminimai apie katę ramino labiau nei tris kartus duodamos to paties pavadinimo tabletės. Neseniai grasintai iškelti ligoninei aiškiai trūko ligonių. Pagaliau supratau, kodėl sklypų aplink ligoninę taip trokšta nusipelnę paprastiems Lietuvos žmonėms politikai. Rojus. Jau daug metų Vilniuje nebuvau mačiusi voverės, iš lauko pro langą stebinčios žmonių pasaulį. Čia jų lakstė daug. Viena sustingo ant šakos, tarsi būtų mirusi. Palyginimas nesąmoningai, bet atsekamai atėjo iš besivoliojančio ant lovos su manimi Márquezo: „Pelikanai, plačiai išskėstais sparnais pakibę padangėje, atrodė, lyg būtų mirę skrisdami". Palatoje buvo matyti keistų sutapimų. Iš penkių kablių tik du buvo su galvomis. Iš penkių šakutės lizdų veikė du. Stalinė lempa buvo tik prie budinčios

seselės koridoriuje. Ant paklodžių juodavo skandinaviški antspaudai. *Sykelius. Ulleval.* (Labdara?) Pasiturinčių pacientų giminės nubėgdavo į Vytauto gatvės vaistinę nupirkti puslitrių natrio chlorido lašelinėms. Visur kvepėjo šlapiu skuduru.

Užverčiau Palmiros horoskopus kaip sąmoningo gyvenimo kompromitaciją. Atsiverčiau *Respubliką*. Spalvotame puslapyje – sergantì Seimo narė. Pasirodo, neseniai irgi gulėjo ligoninėje. Taip mėgstamas jos gėles prižiūrėjo vyras. Geltonų gėlių ir juodo Seimo narės palto kontrastas fotografijoje atrodė atsitiktinis ir (todėl) žavus. Parlamentarei buvo paskirta vienvietė palata skyriuje, kuriam vadovavo prezidento gydytojas. Pačiai jai pirktis vaistų neteko, užteko tų, kurių buvo skyriuje. Parlamentarė prieina prie išvados, kad mūsų medicinos būklė ne tokia jau bloga, kaip kartais bandoma pavaizduoti. Nuo jos, buvusios gydytojos, praktikos laikų daug kas pasikeitę į gera. Pavyzdžiui, kraujo tyrimai atliekami tik vienkartiniais instrumentais. Instinktyviai suspaudžiu rankoje tušinuką pasitikrinti, ar skaitydama pasibraukiu ne su žąsies plunksna.

Mano galvūgaly gulėjo Liolė. Nors ir kaip stengiausi paskaityti Márquezą, paskubom įsimestą į krepšį, Liolės gyvenimas ėmė kapsėti į mane kaip natrio chloridas iš peršviečiamos pūslės. Liolė buvo gimusi Šalčininkų rajone, o dabar gyveno Šeškinėje. Septyniasdešimt ketverių metų. Gyveno dviejų kambarių bute su sūnumi, marčia ir šešiolikos metų anūke. Jos sūnus Kazikas praėjusį pavasarį išėjo pas kitą moterį. Savaitgalius leidžia pas tą moterį Šalčininkuose. Kai Kazikas susigraudinęs mylimajai sako, kad gal reikėtų grįžti į šeimą, ta iki šiol buvusi vieniša moteris sako – aš tavęs nelaikau. Bet kai jis sekmadienio vakare išvažiuoja, ji stovi prie lango ir verkia. Anūkė auga prižiūrėta. Ryškiai dažosi, bet užmiršta nusiprausti kaklą. Marti, kai užpykdavo, grasino Liolei, kad duos jai tokią tabletę, nuo kurios ji mirs ir nesupras, nuo ko mirė. (Įdomu, ar kas

nors pasaulyje spėja suprasti, nuo ko miršta?) Klausiu Liolės, kodėl ji marčios neišmeta, nes butas, ačiū Dievui, Liolės. O jos sūnus taigi – išėjo. Gaila, sako. Kazikas kaltas, kad ją paliko. Kol dar gyveno kartu, marti skundėsi, kad Kazikas ją nepakankamai (pa)myli. Liolė sakė Kazikui gydytis, bet Kazikas sakė, kad žmona turi su kuo mylėtis. Kartą marti, kai buvo girta, sutraukė Liolės sidabrinę grandinėlę į tris dalis. Ir neatpirko. Ligoninėje Liolė nešiojo aliuminio medalioną.

Netrukus atėjo marti. Plaukai dažyti sruogelėmis. Aplink gobtuvą – kailiukas. Panašus į voverės uodegą. Tik violetinis. Sėdėjo palatoje kokias dvi valandas. Tik paskui supratau, kad ji ne tiek norėjo aplankyti anytą, kiek tikėjosi sulaukti ateinančio Kaziko. Sėdėjo ant taburetės ir žiūrėjo į šlapias Vingio parko pušis. Márquezas apie meilę pasakė labai paprastai: „Kuo daugiau jis apie ją galvojo, tuo labiau troško apie ją galvoti". Ši mintis tinka ir jiems, ir joms.

Kai išėjo marti, atėjo Kazikas. Ko gero, tomis pačiomis pėdomis. Atnešė Liolei savo paties kepto karpio. Sakė, kad vakar karpis dar buvo gyvas. Iš visa ko buvo matyti, kad Kazikas Liolę labai myli. Kai Kazikas ėjo į pirmą klasę, Liolei reikėjo daryti operaciją. Nuo kažkokių dulkių ar ko kito kimšosi širdies kraujagyslė. Kaziko tėvas seniai jau buvo išėjęs pas kitą. Vaikas ateidavo į ligoninę ir įsikibęs į seselės chalatą prašydavo „spasti mamku".

Beje, palatoje visos moterys kalbėjo nelietuviškai. *Jakaja pričyna?* Ar Šalčininkų rajono gyventojus Žvėryne suvienija hepatitas, dizenterija ir salmoneliozė? Kai atėjo seselė, iš solidarumo prabilau rusiškai. Paprašiau pakeisti ne kapelnicą, bet pepelnicą. Nuskambėjo dekadentiškai ir ne vietoje. Seselė nenusišypsojo. Riktą palaikė infekcijos padariniu. Ligoninėje viskas siejasi su liga, likimu ir labai retai – su meile (kaip liga ar likimu). Kai nunešė lašelinę, ėmiau valgyti draudžiamas šioje situ-

acijoje vynuoges, žiūrėjau pro langą ir jaučiausi kaip Sierva Marija Delauros sapne iš Márquezo *Meilės ir kitų demonų*. Marija sėdėjo priešais apsnigtą lauką, ant kelių pasidėjusi vynuogių kekę. Skabė jas, o vynuogės kekėje bemat ataugdavo. Sapne buvo aišku, kad ji taip sėdi jau daugelį metų prie to begalinio lango, stengdamasi pribaigti kekę, bet neskuba, nes žino, jog paskutinė kekė lemia mirtį.

Kai iš šiuolaikinio žmogaus nors kelioms dienoms atimamas televizorius, laikraštis ir radijas, baisu, kad kai kuriose sąmonės vietose liks vakuumas. Bet taip neatsitinka. Tos vietos tuoj pat užsipildo kaip jūros pakrantėj iškapstytos duobutės kažkuo, kam nėra pavadinimo. Bet kokią svetimą vietą – vasarnamį, viešbutį ar palatą – prisijaukini per porą dienų. Paimi laukinę vietą už pavadėlio tada, kai svetimi garsai ir kvapai, atsitiktiniai skoniai ima sietis su patirtais dalykais.

Vakarienei davė varškėčių, keptų orkaitėje. Su juodaisiais serbentais. Man, sakė, duos, jei liks, nes aš palatoje neplanuota naujokė. Tą minutę sutikau su alkano Gary pasakyta mintimi, kad žmonės turi teisę būti pavalgę visur ir visada, ir nereikia to sieti su politiniais režimais. Bandžiau nuo Márquezo, meilės ir Kaziko pereiti vėl prie *Stiliaus*. Kaip gelbėjimosi rato. Kad tos mintys, kurios šiaip jau visada priklauso man, nors kartą priklausytų dienraščių lyderiui. Pasirodo, De Niro turėjo meilės ryšių su Naomi Campbell. (Pa)mylėjo ją. Filme „Pasiutęs šuo ir garbė" (kurį kai kurie mūsų leidiniai įvairumo dėlei verčia „Pasiutęs šuo ir Glorija") De Niro sako savo draugui, kad kai jis buvo vedęs ir klausdavo savo žmonos, ką reiškia „cooking", ji atsakydavo, jog tai Kinijos miestas. Ar tai ne iš patirties su Naomi? Tokia liekna. Nors ir šokoladinė.

Paklausiau Liolės, kiek Kazikui metų. Pasirodo, tiek pat, kiek ir man. Pamačiusi, kad nesavanaudiškai domiuosi žmonių gyvenimais, Liolė pasistūmė prie mano lovos taburetę (tuo pačiu

judesiu, kaip ir jos marti) ir pasakė, kad Kazikas, kai buvo šešių mėnesių, vos kaime pas uošvius nenumirė. Irgi dėl infekcijos. Gydytojas sakė, kad jei Liolė gaus vienų tokių vaistų, jis išgyvens. Liolė pradėjo vaistų ieškoti po visą Vilnių nuo „Lebed" vaistinės prie Aušros vartų. Vėliau sužinojo, kad vaistams leidimą galima gauti tik Sveikatos ministerijoje. „Kas mane, prastą bobą, į tą ministeriją leis", – mąstė Liolė. Įleido. Kazikas liko gyvas. Ir karpį kepa. Operacijos Liolei nereikėjo. Pramušė kraujas tą gyslą taip, kad net profesorius Marcinkevičius stebėjosi Liolę gyvą pamatęs. Po paskutinių rinkimų ar prieš juos V. Adamkus, važinėdamas po Lietuvos provincijas, stebėjosi, kad mūsų kaimo žmonės prieina jam išsakyti savo bėdų nusižeminę, glamžydami kepures rankose. Kodėl? Tautinis Liolės kompleksas. Jį įgyji tada, kai ilgai stovi prie užrakintų valstybinių įstaigų durų, kai tavo namuose miršta vaikas (ar idėjos).

Kol lašelinė dar buvo prie mano lovos, kita kaimynė, Janė, kad būtų ne taip nuobodu, skaitė reportažą iš rusiško laikraščio apie Vilniaus bomžus. Nė vienas jų nenorėtų keisti savo gyvenimo būdo. Radę konteineriuose bandelių parduoda jas po 20 centų Halės turguje. Žmonės dar prašo atnešti. Ir jokių infekcijų. Kažin kur jie merdi ir kur numiršta? Kai kurių gyvų būtybių išėjimą iš šio pasaulio man visada buvo sunku įsivaizduoti – senų kačių, sušalusių paukščių, laumžirgių, drugių. Bomžų – irgi. Gal į dangų nematoma keliauja ne tik sielos, bet ir kūnai?.. Janė atrodė senesnė, nei buvo iš tikrųjų. Tai pastebėjau iš karto. Ir netrukus sužinojau kodėl. Prieš dvejus metus staiga mirė jos vyras. Jie gyveno vieni, vaikų neturėjo. Jaunystėje Janei buvo du persileidimai. Tuoj po vyro mirties pas ją atėjo kaimynai ir paprašė parduoti butą. Janė pasakojo kaltai šypsodamasi. Ji mielai ir parduotų, bet kad dar pusantrų metų iki pensijos liko. Bet jei uždarys naktinę darželio grupę, teks išeiti anksčiau. Buvo matyti, kad tuos dvejus metus joje gyvenantis liūdesys iš jos

daro graužtuką. Vienintelis jai likęs artimas žmogus buvo mama, kuri gyveno Šalčininkų rajone. Janės mama mėgo keptus obuolius, bet dėl kažkokios ligos negalėjo jų valgyti. Pasakiau Janei, kad obuoliai skanu ir virti. Dar patariau jai nusidažyti plaukus šiaudo spalva ir nusikirpti trumpai, nes ji – labai graži moteris. Į tai Janė nieko neatsakė, o už virtus obuolius padėkojo. Kai ji susirengė miegoti, nusimovė vilnones kojines, galvą apsirišo skarele ir atsigulė į infekcijų išduobėtą lovą kaip į kokį prisiminimų hamaką. Janės jau treti tyrimai buvo neigiami, bet jos prieš savaitgalį vis tiek neišleido. Ji ir neskubėjo. Tuščiuose namuose ir čia laikas jai tekėjo vienodai, o ligoninėje taupėsi pensija. Prieš atsiguldama Janė leido mums vaikščioti ir kalbėtis. Tai jai netrukdė. Liolė ir vaikščiojo, ir kalbėjo. Tarp langų, kad būtų šalčiau, dėliojo Kaziko keptą karpį ir sūrį. Šaldytuvas arba neveikė, arba mes jo neįjungėm iš kuklumo. Paskui kalbėjo rožinį. Tokia trapi, bet nenunuodijama. Kai ji melsdamasi žiūrėjo į tamsą, atrodė, kad ne sniegas krinta žemyn, bet žalia medinė ligoninė lėtai kyla į viršų.

Išėjau į koridorių ieškoti seselės, kad duotų aspirino, pasakiau, kad galvą skauda ir negaliu užmigti. „Žinoma, sienos taigi svetimos, ne namie esate..." Seselė jaunystėje buvusi labai graži. Tokios moterys jaunystės išraišką stengiasi užkonservuoti veide ir vaikšto su ta kauke iki senatvės, ištempdamos šypseną tik tiek, kad būtų mažiau raukšlių.

Tada iš palatos išlindo Liolė ir pasakė: „Eik į palatą, negaliu miegoti, kol visi ne namie."

Tas „ne namie" neturėjo jokios ironijos. Moterims, kurios kalba rožinį, ironija šiame pasaulyje nepadeda. Tiesiog Liolė palatą jau buvo prisijaukinusi.

Tikrai svetimą vietą kaip savo namus kartais gali pajusti labai keistomis aplinkybėmis. Atsimenu, kaip viena literatūros profesorė man pasakojo, kaip ką tik ištekėjusi gyveno su vyru

chirurgu Teksase. Po ligoninės kiemą vaikščiojo ligoniai surištomis už nugaros rankovėmis. Jei jas atrišdavo, jie imdavo negražiai kasytis. Chirurgas kiekvieną dieną pareidavo iš ligoninės pietų. Traiškydavo delnu į stalą didelius, į giles panašius riešutus. O jo jauna žmona žiūrėdama į jį stebėdavosi, koks jis stiprus. „Aš ne stiprus, aš sunkus", – juokdavosi vyras. Kai jis išeidavo į darbą, moteris išsitiesdavo ant grindų baltą paklodę ir rašydavo mamai laiškus. Apie pirmuosius savo namus. Rašydama stengdavosi atsisėsti kuo toliau nuo paklodės kraštų, nes baltos spalvos bijojo kažkokie Teksase gyvenantys vabalai, irgi panašūs į giles. Po to profesorė turėjo daug namų, bet ryškiausias įspūdis liko – baltas, paklodinis.

Kai po dviejų dienų mus visas tris išrašė iš ligoninės, sėstelėjau ant lovos krašto. Palata jau buvo prisipildžiusi kvėpavimo – Liolės, Janės, Kaziko ir Delauros. Gražioji seselė turėjo atnešti lapelį su diagnoze. Kaip tik tuo metu iš Naujosios Vilnios atvežė siuvėją, apsinuodijusią silkėmis, burokėliais ir šampanu. Ant spintelės siuvėja pasidėjo *Stilių*. Į jos veną jau kapsėjo natrio chloridas, – palata vėrėsi naujiems sapnams. Liolė ramiai laukė Kaziko, kuris turėjo išsiplėšti iš darbo ir atvažiuoti jos paimti. Kazikas dirbo geležinkelio stotyje. Įsivaizdavau, kaip į Žvėryno ligoninę jis artėja tarsi garvežys – suodinas, sunkus ir nepralenkiamas. Janė svarstė, ar važiuoti troleibusu, ar autobusiuku.

Kai žiūriu į žmones, apie kurių gyvenimą šiek tiek žinau, ir taip pat žinau, kad matau juos paskutinį sykį, mane apima panika. Tarsi kas pjūklu ruoštųsi nupjauti kokį vieną mano pirštą, nusprendęs, kad jis rudimentinis.

Ėjau per apsnigtas kada nors ambasadoms ir Lietuvos politikams priklausysiančias žemes, ir buvo visai tikėtina, kad per dvi dienas galėjo pasikeisti metų laikai. Žvėrynas skendėjo pusnyse. Įsivaizdavau, kaip Liolė ir Janė sutiks naują tūkstantmetį.

Liolė sakė, kad per šventes visada kepa bandeles su uogiene, grybais ir kopūstais. Janė *tikriausiai važiuos pas mamą, prieš* tai atsisveikins su vyro portretu ant sienos. Sėdės Šalčininkuose su mama „prie marmurinio atminties staliuko“, nusidažiusi plaukus... Vis dėlto prieš atsisveikindama paklausė, kokia ta šiaudo spalva. Kitame tūkstantmetyje jos abi bus su manimi, – infekcija neabejojau, nors diagnozės lapelyje ji ir buvo paneigta. Jaučiau, kaip baisiai išalkau. Gailėjausi net, kad neparagavau tarpulangėje palikto Kaziko karpio. Prieš porą dienų jis dar buvo gyvas.

Kartu ir atskirai

Gyventi kartu – gyventi atskirai... Prisimenu vieną apsakymą, kurio pasakotojas sėdi ant namų slenksčio ir apmąsto, ką prarado vesdamas. Nebepastebi saulės nuauksintų plaukelių ant moterų kojų, saulėlydžių, dar kažko... Galima būtų ta tema mąstyti ir toliau. Kai buvai netekėjusi, manei, kad eilėraščio eilutė – „Nebūdamas vis tiek visur esi" – yra tikrai apie vyrą, o dabar manai, kad ji – tikrai apie Dievą. Nebepaguli rytais, apsikabinusi motinišką pagalvę, lyg desertą rydama paskutinį sapno kąsnį. Sapne kolegos mylėjosi nuodėminga meile, o tu, bėgdama nuo nepatogios situacijos, ieškojai šiltų šliurių aplink jų lovą ir negalėjai rasti. Koks nors batų firmos vadybininkas šliures sapne palaikytų žieminės avalynės nuolaidų simboliu. Freudas – nusivylimu seksualiniu gyvenimu. O pati žinai, kad šliurės sapne reiškia, jog tau – keturiasdešimt. Nebeįsiklausai į kieme augančios akacijos šlamėjimą. Nebepastebi, kad įvairiais metų laikais ji šnara kitaip. (A. Achmatova tai pastebėdavo jau būdama ligota ir labai vieniša.) Iš tarpulangio nubrauki skudurėliu medžio žiedlapius, panašius į peršviečiamos žmogaus odos papirusų ritinėlius. Bet šis palyginimas irgi iš to laiko, kai buvai netekėjusi. Palyginimai tik trukdo gyventi. (Su žmonėmis.)

Skubėti. Vykdyti pareigas pagal atmintinai žinomą dienotvarkę. Tavo vyras taip ir sako: „Jei aš nežinau, ką darysiu po kelių valandų, rytoj ir po savaitės, mane suima nervas..." Mane suima – jei žinau. Rytoj, atsmaukusi inercijos antklodę, atsikelsiu septintą. Pašildysiu „Drakono" dešrelių. Patikrinsiu, ar vaikas su pirštinėm, su raktu, su kepure ir su galva. Paklausiu, kada visi grįš namo. Jei paprašysiu vyro grįžti anksčiau, jis atsakys – pasistengsiu. Grįš – kaip visada. Už bausmę pasiruošiu egzekucijai. Paimsiu Kieślowskio „Raudoną" pasitikrinti, ar mūsų pojūčiai dar kuo nors sutampa. Toje vietoje, kurioje mergina klausia – „Kas jūs...", o Trintignant'as atsako – „Teisėjas pensininkas...", vyras pasakys, kad filmuota prieš visas filmavimo taisykles, veidai šešėliuose arba jų nesimato prieš saulę. Po tos pastabos kultūringai moteriai beveik aišku, kad padorumas reikalautų išsiskirti. Bet ima kirbėti mintis, kad gyvenant kartu galima gyventi ir atskirai. Kitaip gal ir neįmanoma. Nesveika. Protingas žmogus, vykdydamas pareigas pagal atmintinai žinomą dienotvarkę, gali netekti klausos, t. y. įsiklausymo. Gali susirgti palyginimų, pojūčių, temų ir metaforų „avitaminoze", kūnelių, kurie kraują verčia kunkuliuoti, stygiumi. (Tie kūneliai, ko gera, irgi raudoni.) A. Nyka-Niliūnas antrame *Dienoraščio fragmentų* tome rašo, kad anksčiau jis visada jausdavęsis kaip prieš šventę, o dabar visada jaučiasi – kaip po. Tas pojūtis kai kuriems ateina kartu su amžiumi. Kai kuriems – su karjera ar pasistatytu namu. Kai kuriems – su vedybomis. Štai trakšteli pavasarį ledukas po koja ir to garso nebeišgirsti kaip starto šūvio, kad kažkas gali atsitikti. Nes viskas jau atsitiko. Prieš dešimt, dvidešimt metų. Dabar tik kartosis. Šokoladukai išlukštenti. Šiukšlių dėžėj – butelis nuo baltojo vyno „Liebfraumilch" – kaip šauktukas. O vonioj guli juodas plaukas. Kaip klaustukas. Šis palyginimas – Nabokovo. Vieno jo romano herojus Francas permiega su dėdės žmona. (Žmona su dėde

gyveno kartu, bet labai norėjo atskirai.) Francas po to jaučiasi kaip gavęs diplomą. Net norėjosi jį kam nors parodyti. Vedusiems ar ištekėjusioms kartais ima atrodyti, kad diplomą nori atimti. Tik intelektualai apsimeta, kad neturi pavydo jausmo. Pavydas, žinoma, provincialus jausmas. Ne tik provincialus, bet gal ir – iš provincijų. (Ar kas tyrinėjo, kur vyksta garsiausios meilės dramos? Otelas – Alepe. Dabar tai vienas iš didesnių Sirijos miestų. O tada?) Provincijose viską gaubia erotinis debesėlis. Pabandyk usukti į kokią rajono kavinę. Negana to, kad pajusi ten laiką kaip mechaninės musės zvimbimą, bet pamatysi, kad vyrai į padavėją žiūri taukuotu, erotiniu žvilgsniu. Ir ne tik todėl, kad ji atneša alaus, t. y. teikia malonumo. Provincijose pamatysi ir vyro delną padavėjai ant užpakalio. Tik kaimuose erotika ir meilė dar stebuklo lygmens, kartais suvokiama kaip likimas, liūnas, lynas. (R. Šerelytės *Ledynmečio žvaigždėse* – tamsi instinkto upė.) Gyvenimas kartu ir atskirai gali egzistuoti tik miestuose, ten, kur pasaulį daugiau tvarko protas. Bet vyrų pavydui net ir ten liks daugiau erdvės vien dėl to, kad vyrai mėgsta momentinius nuotykius, o moterys – tęstinius.

Kai moteris sulaukia, tarkim, keturiasdešimties, jos niekas nebeklausia – ar tu jį myli? O jei ir paklausia, tai dažna kažkodėl atsako – jis mano vaikų tėvas. Neseniai labai nefeministiniame žurnale viena feministė psichologė išspausdino pasakojimą apie savo skyrybas. Jame yra prisipažinimas – „Jis tapo mano vaikų tėvu, bet niekada nebuvo nei draugas, nei mylimasis". (Priešingą variantą įsivaizduoju lengvai, šito – niekaip.) Prieš gerą dešimtį metų kurpiau su ja pokalbį vienam žurnalui, nes man labai patiko jos idėja įsteigti Moterų krizių centrą. (Dabar ta idėja, ačiū Dievui, per vargus įgyvendinta.) Tada, norėdama sudaryti feminisčių kartais nemėgstamą, bet normaliai diskusijai visada būtiną opoziciją, jos paklausiau, kodėl Lietuvos femi-

nistės dažniausiai arba išsiskyrusios, arba vienišės, arba šeimoje yra po padu, arba po padu laiko kitą. Man buvo paprieštarauta. Net ir asmeniniu pavyzdžiu. Psichologė turėjo tris vaikus, puikią šeimą, jaukų butą, konsultacijų kabinetą, į kurį moterys ateidavo prislėgtos, o išeidavo nušvitusios. Aš tada neturėjau vaikų. Nes norėjau turėti laiko. Už sienos gyveno Silva. Ji augino dvejų metų berniuką, buvo nėščia ir laiko neturėjo visai. Pastebėjau, kad tos moterys, kurios neturi laiko, mąžta net fiziškai, – pavyzdžiui, Silva kasmet vis trumpiau pasikirpdavo plaukus ir kai jai suskausdavo krūminį dantį, tai ji liepdavo gydytojui dantį ištraukti (taisyti nebūdavo laiko). Kartu su Silva (ir dar su aštuoniomis moterimis) bendrabutyje virdavau sriubą ant dviejų viryklių, vis tiek nieko nespėdavau, vyras rašė disertaciją ir kartais man atrodydavo, kad toji disertacija yra mano priešas... Tada iš psichologės išėjau nuoširdžiai įtikinta, kad nieko neišmanau apie feminizmą ir moters laisvę. Dabar psichologė rašo, kad santuoką kentėjo 12 metų. Prieš dvejus metus išsiskyrė. Jos disertacija buvo vyro priešas. Gimdydama antrą vaiką ji pažeidė akis ir nebegali vairuoti. Kentėjo, kaip suprantu, ir dėl to, kad jautė pareigą užauginti mergaitę iš pirmosios vyro santuokos. Tekėjo norėdama padaryti vyrą laimingą. Tai yra gyveno kaip dauguma Lietuvos moterų. Aukodamasi. Dabar aš vėl linkusi ja tikėti, kad „po ketverių metų bandymo gyventi ir po aštuonerių – bandymo būti laisva“ ji yra pagaliau laiminga. Kaip ir jos vyras, gyvenantis vėl su kita. Neduok Dieve, jei vėl kada įsitikinsiu klydusi. Galų gale juk turi būti koks gyvenimo kartu kentėjimų galas (ateinantis pirma gyvenimo pabaigos).

Gyvendami kartu vyras ir moteris būna iš kūno ir kraujo. Ėmę gyventi – ir atskirai – pasidaro iš stiklo. Kambaryje jų kūnai tampa beveik peršviečiami. Žiūrėdamas į gyvenimo draugo nugarą, kiaurai matai puodelius ant lentynos su laukinėmis

antimis. Po dešimties bendro gyvenimo metų vyras ir moteris atmintinai žino vienas kito temas, garsus, mėgstamus prieskonius, klausimus, pižamas ir atsakymus. Vienas pagyvenęs persas, dėstęs anglų kalbą neamerikiečiams Čikagos koledže, turbūt kaip tik dėl to santuoką vadindavo *swamp* – pelke. Šitą pradedantiesiems gana marginalinį žodį iš karto įsidėmėjo visa auditorija. Didžiąją tos auditorijos dalį sudarė paklaikę nuo pavasario meksikiečiai. Viena įniršusi mergina dėstytojo paklausė: „Na, nejaugi jūs nieko niekada nemylėjote?" Dėstytojas atsakė: „Aš ir dabar myliu. Isabellą Rossellini. Kai pareinu į namus *Down Town* ir rakinu duris, įsivaizduoju, kaip tolimiausiame kambaryje ji manęs laukia fotelyje." Meksikiečiams, turintiems po tris keturis vaikus, jo meilė pasirodė miglota. O man dabar kiekviename filme Isabella atrodo neištikima. Tam persui. Šita jos neištikimybė atrodo tikra, o M. Scorsesei – kaip iš kino.

Žurnalai tikina, kad ištikimybė plačiąja prasme – tai bruožas, kuriuo žmogus įsipareigoja priklausyti tam tikrai genčiai, klasei, šeimai, pažiūrų sistemai. (Prasminį tašką galima būtų rašyti jau po žodžio „priklausyti".) Jei žmogaus fantazija laki – neištikimybės jis neišvengs. Žodžiu, šokiu, mintimi ar sapnu. Visiškai aišku, kad norėdamas ilgai mylėti vieną žmogų turi kartkartėmis jį visai užmiršti. Išduoti. Nebūtinai su kitu žmogumi. Galbūt – audringai kolekcionuodamas pašto ženklus.

Neištikimybę dramose ir gyvenime lydi atpildas arba jo nuojauta. Kitaip nuodėmė netektų rizikos saldumo. Seniai seniai mažo miestelio geležinkelio stoties restorane dirbo bufetininkė ir virėja. Abi jaunos, gražios ir neturtingos. Algos gaudavo po penkis šimtus beverčių Chruščiovo rublių. Bet pusryčiams jos galėdavo užsitepti ant duonos ikrų. Raudonus jų kūnelius laikydavo emaliuotuose kibiruose ir semdavo samčiu. Kiekvieną vakarą restorane trindavosi karininkai. Valgydavo tuos pačius ikrus, tik iš žėrinčių stiklinių lėkštelių. O iš mažų

taurelių degtinei lakdindavo „Boržomu" savo vilkšunius. Antrąjį patiekalą karininkams patiekdavo gerai įkaitintose lėkštėse. Nepaisant išorinio (kartais ir vidinio) optimizmo, Chruščiovo dešimtmetis ėjo į pabaigą. (Tęsiant įsisiautėjančią rusiškų daugtaškių tradiciją lietuvių eseistikoje, tą laiką galima reziumuoti taip: „Udivili vsiu Evropu, / Projavili prostotu. / Desiat let lizali ž..., / Okazalos, čto ne tu".) Darbe bufetininkė ir virėja, kaip ir visos moterys, aptardavo savo vyrus. Virėjos vyras rašė eilėraščius ir galėdavo apsiverkti dėl nieko. Bufetininkė savo vyrą vadindavo arabu. Be jokios aliuzijos į tautybę. Gal tik dėl to, kad jis jai buvo dvasiškai svetimas. Labai pavydus. Ir net žiaurus. (Sėdėjęs kalėjime.) Vieną kartą, po barnio dėl įtariamos neištikimybės, pro langą pamačiusi į restoraną einantį arabą, bufetininkė įbėgo į virtuvę pasislėpti. Virėja ją užrakino šaldymo kambaryje. Kartu su žalia mėsa. Arabas virtuvėjo apžiūrėjo viską. Išskyrus tą kambarį. (Ant jo durų kabojo spyna. Raktas buvo virėjos chalato kišenėje.) Bufetininkė iš tikrųjų jau trejus metus buvo arabui neištikima. (Su virėjos vyru. Tik virėja tai sužinojo po keliasdešimties metų.) Abi moterys su vyrais išsiskyrė. Po skyrybų bufetininkė tuoj ištekėjo. Dar už kito. Vėliau sunkiai susirgo. Prieš mirtį parašė laišką arabui, kad jis ją palaidotų. Tik – jis. Prie karsto sėdėjo arabas, bufetininkės dukra ir anūkė. Bufetininkės dukra savo dukros neaugino, nes gyveno su daugeliu vyrų (ir buvo neištikima visiems). Anūkę augino arabas. Paauglystėje (jau šiais laikais) ji tapo narkomane. Ją ir jos tokį pat mylimąjį rado vieną kartą miškelyje prie miesto pasikorusius ant to paties medžio. Lengvi kūnai kybojo ant tos pačios šakos. Jų raumenys buvo visai išdžiūvę. Istorija – tikra. Ją, kaip atpildą už akiplėšiškiausią neištikimybę, man papasakojo žmogus, seniai dirbęs toje geležinkelio stotyje. (Jis pats toje istorijoje nedalyvavo. Jį galima laikyti pravažiuojančiu traukiniu.)

Kalbant apie meilę ir laiką geriausias dalykas, kurį pastebi, – tai, kad visi žmonės sensta. Mylimieji – taip pat. Jaunystėje įsimyli mažylius, o po dvidešimties metų susitinki karlsonus. Moteris jie seniai pamiršę, mėgsta tik uogienę. Kartais bandau įsivaizduoti, kas būtų, jei vieni žmonės sentų, o kiti – ne. Viena keturiasdešimtmetė mano draugė irgi sako: „Įsivaizduoji, skambina rytoj tau kažkas į duris. Atidarai – ant slenksčio stoviu aš. Perkelio suknelė iki kelių, kasytėse – kaprono kaspinai, pabėgau iš „Liepaičių" repeticijos. Ar nepaklaiktum?"

Tuos žmones, kurie iki senatvės gyvena (tik) kartu, iš karto atpažinsi. Jie turi geležinių įpročių. Pavyzdžiui, jie gali trisdešimt ar net penkiasdešimt metų išmiegoti kartu toje pačioje lovoje (ir ne todėl, kad bute kitos lovos nebūtų). Nors jie vienas kitą labai myli, bijo kitą išleisti į kelionę, ilgesnę nei vienas mėnuo (dėl galimos neištikimybės). Tie žmonės kaip Siamo dvyniai net pasirodo visur kartu – kurortuose, bažnyčiose, maksimose ir minimose. (Vienas perka, o piniginę atidaro kitas.) Vakarėliuose, vaišėse, kur būna daug žmonių, jie seka vienas kitą žvilgsniu. Apdovanoja šypsenomis. Asistuoja vienas kitam ir net prilaiko vienas kitą už alkūnės. Atrodo, jei tą alkūnę paleis – pasiklys. (Tarp šakočių.) Per metų metus kartu su tavimi esantis daiktas ar žmogus tampa ritualine nuosavybe. O ritualinė nuosavybė visada suteikia saugumo. Todėl gyvenant kartu yra daug malonumų ir tik vienas pavojus. Gyvendami kartu žmonės kartais ima ir išgeria vienas kito sielas. Kaip tas „multikų" herojus išgerdavo džemą iš spurgų. Perduria plastmasiniu kokteilio šiaudeliu auksinį spurgos sėdmenį ir siurbia saldų įdarą... Ir kai pavasaris visai atsisagstys, išsprogs kaštonai. (Ką tik išlindę jų lapai man visada primena nukarusias Pjero drabužėlio rankoves.) Į gatves pasipils jauni ir seni žmonės, kurie gyvena atskirai, o nori – tik kartu. Iš mašinų bunkerių iškėlę vieną koją telefonais dėl kažko svarbaus tarsis juodai apsirengę,

grakštūs, gražūs ir ramūs vyrai. Susitars. Užtrenks mašinos duris ir nučiuoš saulėtu grindiniu tolyn. Vienas iš to lėkimo tikslų bus – gurkštelėti kieno nors sielos.

Gyvenant kartu ir atskirai yra daug pavojų ir tik vienas malonumas – iki pat senatvės begėdiškai jausti, kad meilė – tai elektros srovė. „Kintama..." – šitaip tą jausmą patikslino vieno iš gražiausių N. Michalkovo filmų herojus. Filmą režisierius statė seniai, kai dar turėjo meilės vergės (ne kirpėjo) sielą. To filmo herojus su savo mylima moterimi gyveno (tik) atskirai. Gal septyniolika ar aštuoniolika metų (jis pats prisimindamas painiojasi). Bet buvo su ja labiau kartu nei bet kieno susiglaudusios šliurės. (Dvi poros. Prie vienos lovos.)

Protas ir jausmai. Tekstai ir tėvai

Dukra vieną kartą paklausė: „Ką dabar rašai?" – „Nieko, – sakau. – Jokių jausmų širdyje nėra". Galvoje – irgi. Trūksta emocijų bangos, baltą lapą užliejančios įtaigos kraujų. Smegenų koridoriais kaukši našlaitė logika, aulinius batus pasikausčiusi sidabrinėmis pasagėlėmis.

Kartais (visai be reikalo) paaukoju kelis mėnesius, logiškai stengdamasi suvokti kokį reiškinį. Žodžiu, užsiiminėju mazochizmu. Yra gi žmonių, užsiiminėja joga. Arba slidinėja Tatruose. Arba stengiasi prisiminti, „kad aksesuarai dera tik prie saulėje šiek tiek įdegusios odos". O aš visą laiką užsiiminėju mazochizmu. Jeigu tam akivaizdžios priežasties nėra, tai aš ją, kaip visi grynakOraujai filologai, susikuriu. Pastaruoju metu stengiausi logiškai suvokti procesą, kaip šeimos draugai tampa šeimos nariais (nes motina pasakojo apie savo skyrybas). Graikų tragedijoje tai lemdavo, ko gero, protas, siužeto kaladėles sudėstantis į įtaigų likimo paveikslą. Gyvenimo komedijoje, atvirkščiai, šeimos draugus šeimos nariais paverčia jausmai, likimo kaladėles paberiantys ne mažiau įtaigia banalybe. Dukra sako: „Jei neturi apie ką rašyti, tai pasidėk ant palangės obuolį ir aprašyk". Tai vadinasi Flaubert'o mokykla. Ar Flau-

bert'as kažkam, ar kažkas Flaubert'ui patarė mokytis aprašinėti medį už lango. Dukra dėl Flaubert'o nustebo. Per toli šokau. (Paauglystėje lygiai taip pat nustebau, kai tas, kuris mokė žaisti šachmatais, į nemokšiškus mano ėjimus atsakydamas niekšiškais, po kelių figūrų perkėlimų pranešė – ispaniškoji partija.)

Aiškiai žinau, kad emocijos yra mano priešai. Trukdo užmigti. Bendrauti su žmonėmis – dalykiškai arba laikantis etiketo. Kantriai užsiklijuoti žiemai langus. Nekreipti dėmesio į senutę, sunkiai, su dviem lazdelėm vis einančią Aušros vartų link. Nekenčianti, supykusi, gailinti, mylinti – esu visiškai pažeidžiama. Užmušama viena nemigos naktim. Melancholišku upės tekėjimo garsu per Užupio akmenis. Racionalaus žmogaus kategoriškais bandymais jausmus konvertuoti logika. Tada mane gali pribaigti sumuštinio kritimas ant sviesto pusės. Prisvilęs „zuikis". Sapnas. Neseniai sapnavau, kad tuščioje salėje prieina garsus literatūros kritikas ir klausia: „Kaip jūs žadate išplaukti iš sudėtingos emocinės savo gyvenimo situacijos?" Aš atsakiau: „Vaikais, plaustais ir tekstais". Vaikai ir tekstai – aišku (jie man kaip tos dvi lazdelės senutei). Bet kas tie plaustai?..

O tekstas man labiausiai atrodo pažeidžiamas kaip tik tada, kai jis be emocijų ir be aistros. Lyg būtų apvogtas. Technokratinis. Turintis tvirtą struktūrą, bet nekeliantis apetito. Kaip Valentino dienai iškeptas erotinių formų pyragėlis. Turiu omenyje ne emocijos aprašymą, bet gebėjimą ją sukurti, pavyzdžiui, kableliais, pauzėmis tarp žodžių, kaip neįvykusiais pasimatymais tarp meilužių. Dar kokia netikėta asociacija iš būtojo kartinio laiko. Šiame procese beveik viską semiu iš emocinės atminties. Išgyvenimai (kaip kitų santaupos) glūdi smegenų banke, tekstams paberdami palūkanų. Kada nors (vis nuoširdžiai vaidenasi, kad po kiekvieno straipsnio) tas bankas bankrutuos. Įsivaizduoju, kaip voratinkliais apaugusias jo duris užplombuoja vyras

su buhalterio movomis ir žibučių puokštele kišenėje. Jo pavardė – Alzheimeris.

Visai prieštaraudama sau vis dėlto manau, jog geram rašytojui nebūtina nugyventi spalvingą (kartinį) gyvenimo gabalą, kad atsirastų (dažninis) gabalas teksto. Talentingas žmogus išspaudžia sielą iš vieno daikto (obuolio, medžio už lango) ar žodžio. Kai pamąstai, mokykloje nuo to ir pradėdavom – „Vasara", „Mano kambarys". Kiek pagyvenus, temos modifikuojasi, „Vasara" – į „Alyvas", „Mano kambarys" – tarkim, į „Dulkėmis ir pelenais". Nors daiktas emocionaliam žmogui gali kelti kartais jausmų daugiau nei žmogus. Visai nestebina V. Nabokovas, riedantį po lova kamuolį aprašinėdavęs ilgiau nei tarnaitę. Pažinojau žmogų, kuris bučiavo ką tik suskaldytas malkas, sužinojęs, kad prieš dešimt minučių jas kapojusį tėvą ištiko infarktas. Tai jau ne emocijos, tai sentimentalumas. Sentimentus nuo emocijų skiria kokybė: emocijos tekste (beje, ir gyvenime) – ugdo, sentimentalumas – gniuždo.

Protą ir jausmus, apgamus ir komodas paveldime iš tėvų. Tekstus – irgi. Vienas pažįstamas man sakė, kad gebėjimą rašyti suteikia Dievas. Tokiais atvejais aš prisimenu kitą mintį – Dievas yra, bet jis man netrukdo. Tik iš pirmo žvilgsnio tarp teksto ir tėvų nėra jokio ryšio. Ryšys visada yra tarp visų ir visko. Kai O. Wilde'o paklausė, kodėl Amerikoje žmonės tokie... Jis atsakė – todėl, kad ten sienų apmušalai labai neskoningi (citata netiksli, nes aš pati netiksli). Neseniai *The Washington Times* rašė, kad viename Kalifornijos universitete dėstomas kursas „Terorizmas ir seksualumas". Užsirašė 75 studentai, tiek pat laukia eilėje. Feministai(-ės) įrodo, kad tik patriarchatas galėjo pagimdyti tokį reiškinį. Taigi ryšys yra tarp visų ir visko. Aš, pavyzdžiui, manau, kad po G. Busho amerikiečiai išsirinks prezidentę moterį (musulmonę).

Prieš daugelį metų motina, iš pradžių irgi logiškai, bandė išsiaiškinti procesą, kaip šeimos draugai virsta šeimos nariais. Tada ji su tėvu jau pykosi. Ačiū Dievui, ne dėl pinigų. Abu buvo ne materialistai. Motina – logiška. Tėvas – jausmingas ir jautrus. (Menui.) Vieną kart motina, aplankiusi mane, grįžo namo pas tėvą iš Anykščių. Ten aš gyvenau pas senelius ir tada sirgau skarlatina. Močiutė – kad vaikui negadintų akių – lempą uždengė plona vilnone skara. Žiūrėdavau į gyslelėmis sutrūkinėjusį lubų tinką ir iš tų ornamentų susidėstydavo senukų portretai. Dažniausiai įsivaizduojamo Dievo. (Tada dar tikrai žinojau, kad jis yra.) Antrame aukšte tebegyveno sovietų valdžios suleisti kagėbistai, atėmę iš senelio pusę namo. Bet jis tos valdžios nekentė ir anksčiau, ne dėl pragmatinių priežasčių, dėl ideologinių. Su tais karininkais apačioj jis kartais išgerdavo butelį degtinės. Kai jie išeidavo, senelis uždarydavo langines ir klausydavo laidos iš Amerikos. Ji prasidėdavo sakiniu „Amerikos balsas kalba iš Vašingtono". Kas yra Pentagonas, jis man išaiškino jau daug vėliau, kai buvau ketvirtoje klasėje. Apie politiką kalbėdavo net tada, kai skiepydavo sode medžius, keikdamasis, kokie dabar durni vaikai, neskiria kriaušės skiepo nuo obels. Kai jis mirė, ligoninėj paėmiau jo daiktus. Piniginėje buvo laikraščio iškarpa apie Izraelio karą su arabais. (Dabar, po daugelio metų, būčiau radusi tą patį, nors per tą laiką įvyko daug svarbių strategų derybų.)

Grįžusi tada iš Anykščių motina rado tėvą lovoje su kailiniais, skaitantį K. Stanislavskį. Krosnies jis paprastai nekurdavo net žiemą. Keptuvės taukuose, kaip rudeniniame leduke lapai, buvo sustingę svogūnai. Tėvas motinai ėmė pasakoti, kas tai yra „sverchzadačia". Kiekviena spektaklio scena, sakinys, intonacija ir judesys turi tarnauti galutiniam tekstui kaip vasalai. Kitaip spektaklio struktūra suirs. Scenoje nieko negali būti atsitiktinio. „Tu įsivaizduoji, kaip tai sunku padaryti?" Motina

klausė ir staiga prisiminė, kad nenuvežė man vitaminų. Pamatė juos dabar ant spintelės kambary. Labai skubėjo į darbą, paskui, pusę pirmos, po naktinės pamainos stoties restorane, kuriame dirbo, įsėdo į traukinį. Prekinį. Šilumvežyje mašinistas pasodino ją ant mažos kėdelės ir važiuodama ji žiūrėjo, kaip iš šviesos išnyra traukinio bėgiai. Traukinys važiuodavo tada labai siaurais bėgiais. Dabar net bandoma tuos „siaurukus" atgaivinti. Tai įmanoma, bet tik emocinėje atmintyje. Motinos plaukai traukinyje dar tebekvepėjo aliejuje verdamomis spurgomis. Vienas rusas geležinkelio stotyje (tais laikais, kaip ir daugelis žmonių, laukiantis traukinio į šviesų rytojų) paklausė, kuo ji dažo plaukus, kad jie juodi kaip anglis. Motina nežiūrėdama į jį atsakė: „Batų tepalu". Visai nemokėjo koketuoti ir, deja, tai yra paveldima. Paskui, pritardama tėvui dėl Stanislavskio (nors jis aiškiai matė, kad ji nesiklauso), prisiminė, kaip aš apsidžiaugiau ja it fantomu Anykščiuose. Rytą virtuvėje pamačiau gauruotus kailinius ir rezginę neįtikėtinai didelių apelsinų. Tas mano džiaugsmas buvo paskutinės jos darbo savaitės „sverchzadačia". Kiekvienas tos savaitės darbas, veiksmas, net kai kurios švelnios tėvui skirtos intonacijos turėjo tarnauti naktiniam penktadienio prekinio traukinio reisui į Anykščius kaip vasalai. Kitaip kelionė būtų suirusi. Ar neįvykusi iš viso.

Paskui tėvai ėmė gyventi skirtinguose butuose. Senelis žadėjo duoti tėvui į snukį, bet susilaikė (irgi ne dėl pragmatinių, dėl ideologinių priežasčių, manė, kad tėvai dar gyvens). Oficialiai jie išsiskyrė po trejų metų. Motina išplaukė iš sudėtingos emocinės situacijos ne tekstais, bet vaikais ir plaustais. Plaustais kurį laiką jai buvo draugės. Ypač – Janė. Ji rūkydavo nuomojamo mūsų buto virtuvėje ir besąlygiškai palaikydavo motiną. „Užmiršk tu jį. Jis primena Chlestakovą iš *Revizoriaus*. Visą gyvenimą tau meluoja. Vakar sutikau jį su merga autobuse ir tiesiai paklausiau, kas ji tokia. Jis sako – renku charakterius

spektakliui. Bet neištikimas jis bus tau ne tada, kai tu rasi jį su kita moterim lovoj ar kai jis dar kartą nepaims vaiko iš darželio, bet tada, kai jis tau nustos pasakoti apie darbą. Susižiedavęs su Stanislavskiu. Tavo gyvenimo prasmė bus vaikai. Jie – visi vienodi. Pataikavimą priima kaip normą. Ar tau nė kiek neatsibodo daryti „rolmopsus" jo saviveiklinių spektaklių premjeroms?" Kai motina jau ėmė galėti gyventi negalvodama apie skyrybas, vieną kartą 6 val. ryto pamatė Janę, išeinančią iš tėvo nuomojamo buto. Patinusiu nubučiuotu veidu. Laimingą. Įsimylėjusią. Tikriausiai ir mylimą. Nes tėvas buvo jausmingas žmogus. Menui. (Arba gyvenimui kaip menui.) Abi apsimetė, kad viena kitos nemato. Bet motina žinojo, ką Janė būtų sakiusi, jei ką būtų sakiusi iš viso: „Aš nežinau, kaip šioje sudėtingoje emocinėje jūsų gyvenimo situacijoje turėčiau elgtis teisingai ir sąžiningai. Kaip liūdna, kad suiro toks gražus mūsų santykių žemėlapis". Ar kaip nors panašiai.

Motina karštligiškai, bet kartu logiškai bandė suvokti, kaip šeimos draugai tampa šeimos nariais. Eidavo į darbą įsmeigusi akis į tolį. Kartą užsikabino už šaligatvio atbrailos, griuvo ir susilaužė ranką. Turiu to meto jos nuotrauką. Stovi ligoninėj po žydinčia obelim. Ranka sulaužyta, siela – ne. Ją palaikė kažkoks pasaulyje egzistuojančios teisybės jausmas, kaip tvarstis. Po 31 metų toje pačioje ligoninėje gimė mano dukra. Vystyklus praėjusio amžiaus pabaigoje jai siuvau su to paties amžiaus pradžioje pirkta močiutės kojine „Singer". Kai laukiau vaiko, buvo 1991-ųjų pradžia. Visi bendrabučio vyrai naktį eidavo budėti prie parlamento. Išskyrus Juozą. Jis statė šeimai namą. Aš – vėmiau. Naktį klausydavau, kuo baigsis karas su Kuveitu. Man vaidenosi, kad ateis omonininkai ir išpjaus Lietuvos karves. Kur reikės gauti pieno vaikui, galvojau. Kartais, kai jau ateidavo rytas, mąstydavau ir globaliau. Bet užtekdavo pamatyti sutraiškytų žmonių fotografijas, kai pasaulio teisybės

tvarstis ištirpdavo. Vieną kartą prašiau savo vyro, kad naktį budėti nebeitų, nes pasirodė, kad gali ir negrįžti. Jis man rimtai, kaip visada logika, ne emocijomis pasirinkdamas prioritetus, atsakė: „Žmonai būsiu buvęs blogas, tėvynei – geras". Jaučiau, kad nesusikalbam iš esmės. Reikia trečio asmens. Prisiminiau A. Čechovą ir atsakiau: „Jei žmona tau neištikima, džiaukis, kad ji išdavė tave, o ne tėvynę". Visi tuo metu buvome teisūs, kiekvienas tuo metu turėjome savo „sverchzadačią". (Net Juozas, kuris statė namą.)

Kai susitikau su tėvu po dvidešimties metų, jis manęs nepažino. Dar po dešimties ėmė rašyti knygas. Atsiuntė man dvi į darbą. Ant rudo siuntinio popieriaus buvo užrašytas mano vardas ir šalia (kaip to paties asmens) mano motinos pavardė. Tada supratau, kad emocinės jo atminties duris galutinai užplombavo Alzheimeris. (Gal net ir logika sušlubavo.) Tai liudijo ir tekstai – vien gniuždantys sentimentai. Jokių palūkanų.

Vienas mano mylėtas žmogus sakė, kad bėgs nuo mano emocijų kuo toliau. Jis teigė, kad mano tekstuose yra keršto. Kita draugė tvirtina, kad juose labai daug meilės žmonėms. Toks filologas sakė, kad man iš tiesų rūpi tik pati kalba – sintaksė, žodžių sąskambiai ir palyginimai. O vienas tiek pat kandus, kiek ir jautrus kolega reziumavo: „Tu su savo rašymu visai subobėjai". Kai pagalvoji, tai kerštas, meilė, koks nors rūpėjimas, ypač – subobėjimas yra tik emocijos.

Dieve, kaip man jos trukdo gyventi. Užmigti. Bendrauti su žmonėmis. Užsiklijuoti žiemai langus. Nekreipti dėmesio į sunkiai, su dviem lazdelėmis Aušros vartų link einančią senutę. Kartais, tiesa, labai retai, man pavyksta nuo tų emocijų pabėgti. Pavyzdžiui, kai pildau anketą eidama į naują darbą. Motina (gimė, baigė, dirbo, išsiskyrė, dirbo, gyvena). Tėvas (gimė, dirbo, išsiskyrė, dirbo, vedė, gyvena). Aš (ir t. t.). Vyras (ir t. t.). Duktė (mokosi).

Vasarą mėgstu žiūrėti, kaip kieme žaidžia vaikai. Dukra sėdi ant laiptukų ir pliekia kortomis su Jurgiu ir Agne. Žaidžia, bet žiūri į raudonus Jurgio plaukus. Perdėtai spiegia, kai jis ją vaiko tarp skalbinių. Įtariu, kad jis jai patinka. Kol kas – tik kaip raudonplaukė būtybė. Bet kada nors jie net gali tapti šeima. Lygiai taip pat ji gali ištekėti už japono. Vieną kartą grįžusi iš darbo pamačiau ją sėdinčią ant motociklo, su šalmu, apsikabinusią japoną studentą iš už nugaros, – jie suko ratą kieme aplink skalbinius. Pas mus kieme yra užsieniečių nakvynės namai. Agnė, kai žaidžia kortomis, irgi žiūri į raudonus Jurgio plaukus. Vieną kartą ji prie mūsų buto durų užrašė: „K...". Tas žodis buvo skirtas dukteriai. Aš pasiėmiau nuo palangės obuolį (kad būtų kur dėti rankas), išėjau į kiemą, atsivedžiau Agnę į laiptinę ir liepiau tą žodį nutrinti. Laiptinėj stovėjo duktė, patyrusi satisfakcijos malonumą, ir Jurgis, taip pat patyręs malonumą, bet intrigos. Tada pamaniau, kad kada nors, po daugelio metų, Agnė iš šeimos draugės irgi gali pavirsti šeimos nare. Ji netgi gali persikelti gyventi į tekstą. Nes visai neseniai man duktė pasakė: „Žinai, noriu būti įdomesnė. Tikriausiai imsiu ką nors rašyti".

Dienoraštis

Balandžio 2 d.

Sunkiausia man yra pakelti pasikeitimus. Siaurąja prasme pasikeitimas yra ir pavasaris. Kiekvieną pavasarį jauti įsibrovimo – kvapais, garsais, spalvomis, atgijusiais instinktais – prievartą ir tai, kaip sakė žinomas menotyrininkas, kad stebuklas „turi nelegalumo" – ant juodos žemės baltavę akmenukai drįsta prasižioti krokais. Jau žiemą žinojau, kad pražystant medžiams atsitiks didelė nelaimė. Žinojau ir kokia. Bet jei nuojauta yra tikra, tai ją bijai verbalizuoti net sau. Nes atrodo, jog ne iki galo tą nuojautą pripažįstant dar yra šansas neišvengiamybės išvengti. Jaunystėje savo nuojautas kartais užsirašydavau ant balto lapo ir užklijuodavau į voką. Po kelerių metų netyčia atrasdavau. Patikrindavau. Paprastai būdavo neišsipildžiusios.

Be to, tik balandį prisikėliau po kito pasikeitimo. Nebeturėjau jėgų galvoti, kad įvyks dar kas nors, nuo ko gelbės tik ponas Lorafenas. Trečias įvykių kėlinys dabar – tiesiog užmuštų.

Įdomu yra stebėti save, mėnesius išgyvenančią savyje kokį nors daug ką keičiantį įvykį. Pratiniesi prie naujaip susiklosčiusių aplinkybių. Visa kūne ir dvasioje gaji inercija stengiasi jų visai nepaisyti. Pavyzdžiui, pirmą kartą po daugelio metų galiu

šeštadieniais drybsoti tiek, kiek noriu, ir niekam nesijausti skolinga. Tinginė. Miegalė. „Nemokanti organizuoti laiko." Bet ilgametis savęs matavimas kitų žmonių velnišku darbo ritmu ir neaprėpiamais mastais meste meta mane iš lovos. Nors kai atsikeliu, žinau, kad aš – esu aš. Turiu visišką laisvę būti tokia, kokia esu. Kartais – energinga, žvali, linksma ir sąmojinga. O kartais – kategoriška, pikta, prakaituojanti dėl kiekvieno nieko ir tirtanti. Ir visas pasaulis tegul tampa paskutinio nebaigto darbo šizofrenikais, aš turiu teisę vaikščioti šeštadienio rytą po kambarius, įsikandusi ridikėlį, šaknim – į gomurį, ir purenti pieštuko galu kambarinių gėlių vazonus. Klausyti vaiko pasakojimų apie Britney. Kiek ji pasidarė plastinių operacijų, kad taptų tokia kaip visi. H. Milleris sakė, kad jei Paryžiaus kekšei trūksta priekinio danties, tai jai teikia tam tikro šarmo. O jei danties trūksta Amerikos prostitutei, tai jos karjerai – galas.

Balandžio 7 d.

Mūsų laiptinėje yra tik keli butai. Negaliu negalvoti apie žmones, kurie gyvena virš manęs, po manimi ir aplink. Susidedu iš žmonių, kaip kiti susideda iš idėjų. Viena mano draugė, kai įžengia į laiptinę, sako, kad jai čia pakvimpa kaimu. Ji rašo novelių ciklą apie Kauno priemiestį. Niekaip negali užbaigti. Sako, kai baigsiu, tai gal nuo pečių nukris namų, iš kurių išėjau visam laikui, našta. Nebaigs. Ir nenukris. Tai tas pats, kas Eglei būtų buvę be stebuklo sunešioti geležines klumpes. Kai aš einu gimtojo miestelio gatvėmis, ypač prieblandoje, atrodo, kad praeitis seka mane, taikydama stotis į tas pačias pėdas. Alsuoja į kaklą kaip šiltas, virpantis, artimas ar geidžiamas žmogus, į kurį vis dėlto bijai grįžtelti.

Kai suku praeitį atgal „negailėdama juostos", viename plane matau vaizdus iš skirtingiausių laikų. Man – penkeri. Iš griovio ištraukiu šlapią bitę ir peržegnoju, kad nuskristų. Į koją

įsikerta siurbėlė. Išpampsta nuo mano kraujo. Ant suolo, kylant birželio audrai, sėdi motina, paskutinį kartą grįžusi iš darbo. Išėjo į pensiją. Ant kaklo – perliukų karoliai. Juoda suknelė. Akys pilnos ašarų, dangus – lietaus. Aš – nėščia devintą mėnesį. Kai einu per lietų į parduotuvę, pirmiausia sulyja pilvą. Šliogeris miesto bibliotekoje pristatinėja naują knygą. Kai kažkas paklausia, kas jį palaiko šitame visuotiniame chaose, jis nusijuokia ir sako – niekas neatsakys geriau nei Soutine'as – temperamentas. Močiutė reziumuoja politiką – „teisybė kaip jaučio rūroj šviesybė". Vienas kalbininkas tuos pasakymus užsirašinėja ant lapelių – „kas duos durniui iš armotos šauti" arba „nu ir įpylei šnapso, kaip ant kačiašūdžio šerkšno". Linksmas močiutės pasakojimas apie tai, kaip tolimame kaime su keliais žmonėmis per pusnis ji laidojo brolį. Pati padėjo nešti karstą ir jo galas, kaip paskutinį kartą vyresniojo brolio kumštis, dėjo jai į dantis.

Balandžio 11 d.

Kitoj laiptinės pusėj gyvena mergaitė su teta. Mamą prieš kelerius metus jos akyse užmušė girtas kaimynas. Pavasariais ir rudenį mergaitė gyvena viena, nes teta irgi nebepakelia pasikeitimų, tik jau kliniškai. Guli ligoninėje. Mergaitė atrodo nulieta iš tylos. Prakalba tik tada, kai ko paklausi. Kada nors turės daryti ką nors, kad atsikratytų namų, iš kurių išėjo visam laikui, naštos.

Balandžio 17 d.

Kai pasikeitimus vis dėlto išgyveni, kai kurios sielos stygos nutrūksta, kai kurios – atsipalaiduoja, o kai kurios – kietai prisiveržia visam likusiam gyvenimui. Vėl imi pastebėti tai, ką buvo užnešęs hermetiškų išgyvenimų potvynis. Prie turgaus žalią odekoloną nepabaigiama gyvybės palaikymo srove geria

„bomžas“ su savo drauge. Jos lūpa buvo prakirsta ir paskui suaugo aštuoniuke, kaip ir daugelio skverelio moterų, kurių kiekvienos biografija verta romano. Į „Rūtos“ parduotuvę užeina alkoholikas su šuniuku. Pardavėja liepia šunį palikti gatvėje. Alkoholikas jai sako: „Susikišk Grincevičiaus šokoladus į subinę, kad pro gerklę jie pabyrėtų tau bombonkėmis“. Ir išeina iš parduotuvės. Aiškiai yra skaitęs prisiminimų apie Hemingway'ų. Tas, supykęs dėl nusususio honoraro, kažkam nusiuntė telegramą – susikišk dolerius, kad pabyrėtų centais... Eidama į darbą susitinku vis tuos pačius žmones. Įsivaizduoju jų kambarius, profesijas, biografijas, aistras ir ydas. Darbo bufete stebiu beužsimezgančią meilės istoriją. Moteris, kuri plauna indus, panaši į Binoche. Ji kalba animacinių filmų gyvūnėlių balsu. Po pietų, apie trečią valandą, į bufetą ateina remontininkas, pagarbiai nusiima kepurę, aptaškytą dažais. (Pažinojau vieną įsimylėjusį vyrą redakcijoje, kuris, pamatęs, kad mylima moteris plauna grindis, atsisėdo ant fotelio ir pasidėjo po kojomis baltą popieriaus lapą su leidinio logotipu, kad ant grindų neliktų žemių.) Tada remontininkas kalbasi su bufeto moterimis ir tarsi netyčia mesteli žvilgsnį į virtuvę, ar ten yra Ta. Ta, kaip tyčia, visada tuo metu būna. Jie geria kavą arba arbatą, kalba apie žydinčius kaštonus, karštį ir kainas, o iš tikrųjų stebi vienas kito kūnus. Jų jausmas pasibaigs, kai baigsis remontas. Vargu ar jie išdrįs susitikinėti kitoje vietoje. Perėjimas į kitą erdvę pakeičia santykių žanrą, kartais net ima nemaloniai kažkuo įpareigoti. Vakare išgirstu, kaip lovoje kažkas žvanga. Vaikas atsigulė miegoti su raktais ant kaklo. Kai liepiau juos nusikabinti, jis atsakė: „Jie man – sapnams atsirakinti“. Mingu su savininkišku jausmu, kad mergaitė dalį mąstymo tikrai paveldėjo iš manęs. Gerai, kad tik dalį. Aš jau ėmiau sapnuoti su pasikeitimais nebesusijusius sapnus. Į mane sugrįžo žmonės. Jų likimai vėl pasidarė tokie

pat svarbūs kaip ir manasis. Supratau, kad išgyvenau. Ir kaip tik tada, balandžio pabaigoje, mirė motina.

Balandžio 29 d.

Kelios valandos iki komos jos paklausiau: „Mama, ar tu mane matai?“ Ji ramiai atsakė: „Kaip šešėlį“.

Į karstą įdėjau šakutę išsprogusio po langu jazmino. Kai jį sodino, mama manė, kad nesulauks jo žydėjimo. Sulaukė kokius šešis kartus.

Prieš mirtį ji norėjo parašyti du laiškus, žmonėms, kurie šiandien ir jai, ir man jau yra iš praeities. Vieną – kaip satisfakciją, kitą – kaip šaltą charakteristiką. Atkalbėjau. Sakiau, tokia visą laiką buvai tvirta ir kieta. Lik tokia visada. Nežinojau, kad *visada* tęsis taip trumpai. Žmonių nereikia stengtis nieko išmokyti. Kaip sakė Montaigne'is ar kažkas kitas, nors persiplėšk per pusę, jie darys tai, ką darė.

Dabar visur nešiojuosi mamos nuotrauką. Daryta 1967 metais. Ji sėdi ant kalkėmis dažyto pakelės stulpelio ir prisidega cigaretę. Du trečdalius nuotraukos užima kelias. Tokios nuotraukos man suteikia stiprybės. Iš tolo motina joje atrodo kaip aš dabar.

Aš dabar – tikrai kaip šešėlis. Bet atsiranda nuojauta, kad kažkokiu pavidalu (kaip vaikystėje siurbėlė ar alkana pavasarinė erkė) į mane tuoj įsikirs gyvenimas. Nežinau dar kada. Kokiais pavidalais, kokiais žmonėmis ir kokia proga. Visi apmirę pojūčiai tada kaip į medžioklę paleisti skalikai pasiduos į visas puses kažkur tankmėj kirbančios gyvybės link. Ir grįš su sultingu grobiu dantyse. Tos nuojautos nesinori užrašyti ir užklijuoti voke, kaip darydavau kadaise. Stengiuosi ją daug kartų per dieną sau verbalizuoti. Tikėti ja taip, kaip kiti tiki Dievu ar meile. Kad jokio šanso nebeliktų neišvengiamybės išvengti.

Būna dienų

Kelinta diena nervinuosi – mūsų laiptinė labai nešvari. Šiandien grįžau iš miesto ir joje radau net savo vaiko šiukšlę – stilingai, ant juodo lapo, sidabriniu tušiniu pradėtas rašyti patikimų filmų sąrašas – „Amelija...“, „Katės ir šunys“... Ant pirmo laipto padėtas kepenų vyniotinio gabaliukas – bevardei kiemo katei.

Iškepsiu žuvį. Išnešiu šiukšles, – per pusdienį žalios vištos liekanos jau ėmė dvokti. Išdulkinsiu takus. (Išsidulkinsiu, kaip sako viena kolegė.) Išlyginsiu savo ir vaiko medvilninius drabužius. Nusipirksiu mineralinio. Nunešiu į valyklą rudeninį paltą. Ir tada viską iššluosiu. Kita vertus, man, nedaiktiškam žmogui, šiukšlės turėtų būti dzin, kai pagalvoji. Nors net dvasingasis Dostojevskis negalėjo dirbti tada, kai ant savo rankogalio pastebėdavo dėmelę. Sterilaus epileptiko bruožas. (Jauste jaučiu, kad panašios diagnozės manęs dar laukia.)

Pusbrolis kadaise sakė, kad jį visą gyvenimą trikdė, jog mano viena mintis gali būti apie kokias nors salotas, kita – apie F. Dostojevskį ar „landšafto aplinkybes“ T. Manno *Užburtame kalne*. Kaip tu gali paraleliai mąstyti tokiomis skirtingomis dimensijomis, klausė jis. Aš – joks stebuklas. Jokia išskirtybė. Visos moterys gali iš karto galvoti apie daugelį dalykų. Tai

Dievo duota, bet reikalauja šiokių tokių pastangų. Panašių kaip oro uosto dispečerio – nepailstant, be jokio apsirikimo stebimas ekranas – visi lėktuvai skrenda, bet nesusiduria.

Moterys net gatvės triukšme, telefono būdelėje gali šnekėti apie esminius gyvenimo dalykus. Kutenti tuo pačiu metu šalia nenustygstantį vaiką. Pastebėti praeivės basučių, pedikiūro ir lūpų dažų derinį. „Dėti" ant vokiečių (kaip ant vyrų) pasaulio futbolo čempionate. Apgalvoti planinę kiaušidės šalinimo operaciją. Motinos mirtį. Ir dar galvoti apie tai, kuo Remarque'o karas skiriasi nuo Céline'o karo.

Ar man vis dėlto Céline'as svetimas, mąsčiau ilgai. Ir – tai galbūt galėtų mane šiek tiek reabilituoti – skausmingai. Į galvą atėjo visiška banalybė. Céline'as – nieko nemyli. Savęs – taip pat. Jis pasaulyje – vienui vienas ir neturi jokių šansų būti su kuo nors. (Kas nors – nebūtinai moteris.) 61-ajame *Kelionės į nakties pakraštį* puslapyje sužinojau, kad herojus turi motiną. Tai – ne rodiklis. Bet tame karo kontekste kažkodėl man pasirodė simptomas.

Garsių poetų ir rašytojų tekstuose rasime labai daug eilučių, skirtų moterims. Išskirtinei vyriškai vienatvei, orgazmui (vyrų, net ir daugelio moterų pasaulyje tie dalykai vienas kito nepaneigia). Impotencijai. Meilei. Kovai. Labai mažai – skirtų motinoms. Dar mažiau – vaikams. Motinas turi visi poetai. Vaikų turi daugelis (panašiai kaip visų žmonių gyvenime pasitaiko viena, dvi, trejetas klaidų). Vyrų poetų tekstuose gali atrasti daug žodžių, skirtų toms, kurios lemiamą kartą, pergalingą kartą patvirtina, kad moterį aprašantis vyras vis dar gali įsiskverbti į kitą kūną – kaip lietus į liepas. Kaip medus – į lūpas. Kaip propaganda – į smegenis. Kaip spurgos (neatsikratau Céline'o) – į svorį. Moterims jų esmę ir vertę patvirtina kiti dalykai. Jų – neaprašomai daug. Jie – kur kas patvaresni. Nereikalaujantys tiek kartais akimirksniu mobilizuojamų fizinių ir dvasinių pastangų kaip

iš vyro. Tie dalykai, kurie dažnai yra tikros smulkmenos, lydi jas iki senatvės. Palaiko jas. Iš lėto sekina, bet ir patikimai gelbsti.

Išsilakuoju rankų ir (po kokių dešimties metų pirmą kartą) kojų nagus. Kai jie nudžiūva, pasiimu šluotą. Šluotą rišo, ko gero, Vietnamo karo amerikiečių įdarbintos Saigono kekšės. Išeinu į laiptinę. Pirmame aukšte kažkas išmetė sofą. Ant jos guli girtas bičas. Batai – juodi, zomšiniai, kampuoti. Lūpos – pražiotos, vaikiškos, suskilusios. Alkoholio kvapas – sklinda iki manęs, t. y. antrojo aukšto. Užsimoju šluota. Atsibudęs žmogus bando kilstelėti galvą, bet apsisprendžia geriau nejudėti ir užsimerkęs pasisveikina su manimi, dėl visa ko, trimis senamiesčio kalbomis. Sakau, jūs gulėkit, aš čia pašluosiu. Taip jau rytą suplanavau. Nuo nešvarios laiptinės mane siutas ima. Šluoti imu dalgio stiliumi ir tuoj pat prisimenu, kad J. Brodskis sakė, jog stilius yra ne tiek žmogus, kiek jo nervai. Kai pašluosiu, sakau, jums maloniau gulėti bus. Žmogus atsimerkia, bet apstulbintas atsiveriančio prieš jį pasaulio vėl užsimerkia ir sako... Nu, man nuo to maloniau gulėti tikrai nebus, bet gal cigaretę turit? Neturiu, – nemeluoju. Nuo antro kurso nerūkau. Mečiau, kad patikčiau mylimam žmogui. Tam tikra prasme pasiaukojau. Bet mineralinio atnešti galiu. Atnešk, – šeimyniškai pereina į „tu". Bet, – aš sakau, – pirma laiptus pašluosiu. Ir išspiriu raudonu „Salamander" batu voratinklį iš kampo. Žmogus sako – netepk sienų, kas tau remontą laiptinėj darys, gal Saška? Sašką pažįsti? Ne, – sakau, – Slavką pažįstu. Saškos – ne. Tu, – sakau, – ne chronius. Ne, – jis patvirtina, – aš tik per daug išgėriau.

Visada jaučiau simpatiją žmonėms, kurie bent kuriam laikui sugeba pakeisti amplua (Clintonui, Tysonui, Simpsonui, Leontjevai, apsikrikštijusiems ateistams ir KGB agentams po liustracijos proceso). Pati irgi bandau keistis. Visom išgalėm. Nesėkmingai. Kelis mėnesius mėginau pavirsti moterim vampu, bet, atrodo, mirsiu nekalta. Tiesa, šioks toks progresas

įvyko. Pagaliau, po daugelio metų, ėmiau sapnuoti erotinius sapnus ne su savo vyru, o su vienu iš Lietuvos generolų. Jis ateina į lovą nuogas, tik su antpečiais, dygliuotu charakteriu ir su glėbiu švelnių arbatinių rožių. Guldamasis šalia manęs ant grindų į ausį sušnabžda komandas – kairėn, dešinėn, ugnis – paskui kambarį užlieja ryto šviesa. (Ant sienos kabo plakatas su Céline'o citata – „Didžiausi rožių mėgėjai yra generolai".)

Įpilu mineralinio į puoduką su Mikimauzu. Jį mano vaikui Čikagoje dovanojo psichologas, bandantis atspėti vaikų charakterio ypatumus iš jų piešinių. (Piešinių jis turėjo aibes – vaiko nė vieno.) „Vichy Classique" žmogus nuo sofos atsigeria aristokratiškai, pusiau sėdom, tik kelis gurkšnelius. Eisiu, – sako, – atgal namo. Namo, – tyliai tarsteliu, – galima eiti ir pirmyn. Ne, – sako jis, – mano namai yra atgal. Ir svirduliuodamas išeina pro duris. Tikriausiai į Halės turgų. Nupirks man gėlių. Už mineralinį vandenį. Už gera žmonės visada atsimoka geru.

Mano namai irgi yra atgal. Kokie šeši septyni laipteliai. Dar liko šiek tiek dienos. Paskaitysiu gabalą Céline'o. Bandysiu susikaupti. Atspėti, kodėl rašytojas nuolatos sąmoningai klastojo vietoves ir istorijos faktus. Paskui eisiu pabėgioti.

Nesustodama galiu bėgti tik nuo Aušros vartų iki Arkikatedros. Bet prakaitas aikštėj žliaugia jau net per biografiją. Šiemet vasarą nubėgusi su vaiku į Sereikiškių parką radau iškritusį iš lizdo kuosiuką. Parsinešiau į kiemą. Išsižiojusį kaip raudoną kraterį atidaviau Slavkai, kuris viename kiemo bute daro remontą. Penėjo jį virtais kiaušiniais, kol kuosiukas išskrido. (Atgal pirmyn į savo namus.) Duktė kartais veria kieme su kaimyne apyrankes iš spalvotų karoliukų. Pagal suvertas eilutes galiu skaičiuoti praėjusias dienas. Dienas galiu skaičiuoti ir pagal dukters kasdien išmokstamus angliškus žodžius. Norėdama aprėpti kuo daugiau tikrovės ji stengiasi išmokti daiktavardį, būdvardį ir veiksmažodį. Šalia pasižymi – *noun, adjecti-*

ve, verb. Kai žengiu pro duris, ji užmauna man ant galvos ausines. Britney dainuoja – „I am not a girl, not yet a woman".

Kartais sekmadienį iš ryto, kai bėgu, Sereikiškių parke ant suoliukų sėdi ir valgo ledus kareiviai. Su dėmėtomis chaki spalvos uniformomis. Prabėgdama pažiūriu į jų akis. Atrodo kaip vaikai. Aš – kaip skrajojantis celiulitas. Bėgu pro medžius, ledų vežimėlį, atstatomų Valdovų rūmų maniją, kortus, pro iš mišių ar miškų išeinančius žmones, pro jų nuskaidrėjusias mintis, spaudos kioską. Paskui – pro savo vaikystę, Naujųjų metų ir mamos kvapą, pro jos kapą už Panevėžio.

Kapas – dar visai šviežias. Neseniai dukra ėmė lankyti keramikos būrelį. Nulipdė paršiuką. Žydrą, su debesimis. Lygiai toks pat glazūrinis, kai dabar bėgu, yra vasaros dangus. Mama paprašė mano vaiko nulipdyti jai druskinę. Kai dukra baigė lipdyti, jos nebebuvo. Druskinę užkasėm į kapą. Pomirtiniu gyvenimu netikiu. Kartais abejoju net šiuo. Bet bėgu toliau. Prakaitas žliaugia per smilkinius, pažastis, kirkšnis ir pakinklius.

Nubėgu iki parko karuselių ir jau tada apie kai ką negaliu net pagalvoti. Gal labai pavargau. Per praėjusį pusmetį praradau tris žmones. Vienas iš jų – į mano gyvenimą niekada nesugrįš. Kiti du – irgi, bent jau su turėtu statusu ir buvusia charakteristika. Tarp karuselių dar pasivaidena prieš ketverius metus nusižudžiusi draugė. Nuo to laiko Sereikiškių parkas man neteko svarbiausios praeivės. Tuo metu, kai po orą imdavo sklandyti maži medžių pūkų parašiutai, ji mėgdavo čia pasivaikščioti, bet kuo toliau, tuo labiau prieblandoje bijojo ant suoliukų atkalčių sėdinčių, tada juodai besirengiančių paauglių. Kai ji mirė – simfoniniuose koncertuose nėra atidžiausios klausytojos. Gal net – svarbiausios natos. Į tuos koncertus einu labai retai. (Ne todėl, kad nemėgčiau rimtosios muzikos, o todėl, kad ji po to manyje apsigyvena per ilgai.)

Kita draugė vakar pasakojo, kad mokytoja padarė mokykloje susirinkimą ir anonimiškai pacitavo jos paauglės dukros

rašinį. Ten buvo parašyta, kad labiausiai ją užknisa, kai rengiantis važiuoti į skautų stovyklą motina eina iš paskos ir vasarą siūlo įsidėti vilnones kojines. Po daugelio metų mergaitė sužinos, kad kai miršta mama, miršta ir kojinės. (Miršta siūlai. Avys laukuose. Ir rūkas virš jų rytą.) Bėgu toliau. Per naujai išklotą Katedros aikštę. Negi nepribėgsiu savo biografijoje ko nors linksma? Reikia imti, kaip visos bobos kad daro, iš karto instinktyviai plėšriai ar sąmoningai mąstyti apie kelis dalykus. Apie gyvenimą, meilę, ne apie mirtį. Juk tiek daug turiu mane mylinčių žmonių. Netgi besižavinčių manimi. Susibaigusi sustoju prie teniso kortų. Nusivalau prakaituotus delnus į šlaunis. Pamatau gražią pažįstamą moterį. Ji kelis kartus pradedančios žaidėjos, bet jau visai tiksliu mostu atmuša teniso kamuoliuką. Paploju. Ji sako: „Dėkitės prie mūsų..." – „Mielai, – sakau, – labai norėčiau mokėti žaisti kaip jūs". Ji patylėjusi atsako: „O aš norėčiau mokėti rašyti taip kaip jūs". Moteris nežino, kad aš – rašyti visai nemoku. Nieko nemoku išgalvoti. „Pridriekti fantazijų".

Aš – tiesiog bėgu. Per parką. Valdovų rūmų maniją. Aikštę. Pro einančius ja po mišių žmones. Pro iškritusius iš lizdų kuosiukus. Pro pakrūmėj gulintį žmogų. (Jis – ne girtuoklis, tiesiog tą dieną per daug išgėrė.) Pro savo vaikystę. Savo motinos kvapą ir kapą. Pro Céline'ą, kuris, keista, kadaise labai seniai aprašė šią dieną: „Būna dienų, kurias labai ryškiai prisimeni iš nevilties mėnesių, nors galbūt per tuos mėnesius išvis galėjai numirti".

Bėgu ir jaučiu, kaip su kažkelintu žingsniu ausyse ūžteli kraujas. Atsimuša į būgnelius. Į ledų vežimėlį. Senamiesčio sienas. Paskui tas ošimas nuslūgsta, kaip ir blogos mintys. Lieka – šviesesnės. Moterys dažnai sugeba iš karto galvoti apie daugelį dalykų. Tai Dievo duota, nors ir reikalauja tam tikrų pastangų. (Tereikia nepailstant, kaip oro uosto dispečeriui, stebėti ekraną – kad visi lėktuvai skristų ir nesusidurtų.)

Klimakso periodo parkas

O dinozaurų tame straipsnyje bus? – paklausė vaikas, kai sumurmėjau pavadinimą, – sekmadienį ėjom abi žiūrėti „Montekristo" (kaip gėris su špaga nugali blogį). Bus, – sakau. – Klimaksas apninka tik dinozaurus.

Modernūs žmonės nuo jo išsisuka. Jie susimeta su kuo nors gyventi racionaliai, juodą kavą pakeičia į baltą, baltą partnerį į juodą, gyvenimo irimą į erotinį ritmą, kasdienybės pulsą į valsą, kartais dar pakeičia miestus, tuščias banko sąskaitas į visavertes, savo vaikus – į svetimus (arba tų savų dar padaugina). Aš ne apie tai. Klimaksas – visai kas kita. Tai maksimalus, visa apimantis, neracionalus ir netgi totalitarinis jausmas. Netgi ne jausmas. Būsena.

Ji turi keletą neabejotinų atpažinimo ženklų. Pavyzdžiui, jo apniktieji postketuriasdešimtmečiai, nors juos kapok į gabalus, vadina tą būseną meile. Nors visi žino, kad po keturiasdešimties pamilti protingam žmogui beveik neįmanoma. Nes viską iki nuobodulio žinai, kaip buriant kortomis – kas buvo, kas bus ir ko nesitiki. O klimaksas strategijos neturi, tik taktiką. Jis pasižymi galingu startu ir nematomu finišu. Kitaip tariant, jis avi ne kedais, bet lengvais brezento

bateliais, atskrenda peršviečiamų drobinių elegantiškų marškinių sparnais.

Tikrai įsimylėti po keturiasdešimties yra labai sunku. Pats procesas labai vargina. Baugiai ima keisti charakterį ir gyvenimo būdą. Negali įsimylėti net ir palankiausiai klostantis aplinkybėms – žydi alyvos lengvai surandamais ir suvalgomais penkialapiais žiedais. Paaugliai vaikai su Spears plakatais be jokio gailesčio tėvams iškeliauja. (Į savo nepriklausomybės dešimtmetį.) Parėjus namo po slenksčiu, kaip Sigutės žarijų duobė, laukia vienatvė. Kraujuje daugėja gliukozės, gyslose – cholesterolio. Ir taip norėtųsi, kad būtų kas paduoda, kaip sako mano abstinentė draugė, paskutinę stiklinę brendžio. Be to, sekmadienį senamiesty, kaip siauroj akmeninėj vazoj be dugno, pametu auskarą su ametisto (apsvaigti neleidžiančio akmens) akimi. Atsibundu ankstyvą rytą. Už lango laibais balseliais savo lizdeliuose čiulba ką tik atsivestų mašinų signalizacijos. Su pagrįsta baime prieinu prie veidrodžio. Naktiniai – medvilniniai, neseksualūs ir kažkokie, švelniai tariant, nekonkretūs. Be to, kabo ant manęs, nes kažkur dingo mano septyniolika kilogramų. (Su kuo dabar tas mano trečdalis gyvena? Ar jis laimingas?) Paskui žvilgteriu į veidą. Ir prisimenu dažnai kartojamą vieno pažįstamo frazę iš sovietinio filmo – „krasota možet byt' ubivajuščiaja“.

Seniai, dar vaikystėje, pastebėjau, kad vyrų veidai, kai juos apima klimaksas, „išplaukia“, tampa tarsi išlyti. Moterų – ne. Jie pasidaro judresni, jos ima ryškiau dažytis ir švelniai it raganės prie mūro glaudžiasi prie savo išrinktojo. Arba tiksliau – kaip išrinktosios švelniai glaudžiasi prie savo raganiaus kaip prie mūro. Galas žino, kaip nesipainiojant pasakyti tiksliau, nes žmonės klimakso periodu praranda apibrėžtesnį pavidalą. Jie persirengia, dažnai ima visai nusirengti, išeina iš savo rėmų, ritmo, namų, darbo ir proto. Po kelerių metų į kai kurias iš šių

vietų sugrįžta. Į visas – retas kuris. Kai kurie iki pat mirties taip ir lieka, anot Kerouaco, kelyje. Į Šahrazados pasaką. Viename žurnale skaitau istoriją lygiai tokiu pačiu pavadinimu. Jis – visoje respublikoje žinomas menininkas. Pamilo. Po keturiasdešimties. Man tai iš karto sukėlė daug vilčių. (Ir įtarimų.) Ji – kurį laiką „savo jausmus slopino", „ir dabar, kaskart ištardama savo mylimojo vardą, nuleidžia akis" (viskas, kas kabutėse, deja, citatos). Moteris „spindinčiomis akimis" vis dar negali patikėti savo laime. Tikiu. (Kad negali patikėti.) Nes nuo žurnale iliustruoto laimės epo pradžios praėjo trys mėnesiai, o jis turi žmoną, vaikų, yra „muzikos titanas", „intelektualumo viršūnė", „gelmių gelmė". Ji – vaidino erotiniame TV seriale ir jos buvusi mokytoja truputį stebisi, kaip toks menininkas galėjo pamilti „nelabai gilią asmenybę". Kita vertus, na ir kriterijus mokytoja taiko. Čiagi totalitarinis jausmas. Smūgis. Charakiris batuta. Muzikinė povandeninė ataka. Galėtų pavydėti ir Saddamas, ir Husseinas. Kriterijus gali būti toks – „Ryški sušvitai rugpjūčio rytą". Arba: „Moji man, žuvėdra baltoji". Ir viskas. Menininko veidas nuotraukoj – išlytas. Tikriausiai fotografas kaltas. Kai *Stiliuje* su žmona neseniai fotografavosi, buvo neišplaukęs. 15 metų vyresnio mylimojo moters tėvai, sužinoję apie laimę, aplankiusią jų dukrą, negalėjo atsitokėti. (Čia tai man pasirodė keista. Turėjo būti pratę – pirmą kartą ji buvo ištekėjusi už beveik dvidešimčia metų vyresnio žmogaus, „iš meilės liko tik dukrelė".) Tie tėvai, laukdami menininko, kurio koncertų nepraleisdavo, paruošė šventinę vakarienę ir net „pasirūpino" vynu. (Ten taip ir parašyta – „pasirūpino", kito veiksmažodžio nepaieškota, užmiršau, kas tą straipsnį rašė.)

Antras klimakso ženklas – nieko nekalbėti apie žmoną. Su ja bendraujama gražiai, korektiškai, kaip su jaunesniąja seserimi. Toji pervarta įvyksta kartais per kelis mėnesius, kartais net per kelias dienas (nelygu smūgis). Tiesa, pageidautina,

kad žmona į naująją meilę (būseną) reaguotų švelniai, laisvalaikiu gal net su ta kita moterimi pamegztų vąšeliu (iš pradžių su vienu, paskui – su dviem užmetimais). Jei žmona, velniai žino kodėl, nesutinka, kyla įtampa, visokių pykčių, nesusipratimų, laukia pinigų, turto (ir vąšelio) dalybos. Tas pats ištinka ir minėtosios būsenos apimtas moteris. Jos norėtų, kad buvęs vyras ir naujas mylimasis atsirastų kuo dažniau vienoje erdvėje tuo pačiu laiku. Tada vyrui vis dar kyla nevaldomas pavydas, savaime pridedantis akcijų naujai sušvitusiai keturiasdešimtmetei.

Skaitau, ką parašiau, ir ant savęs pačios pyktis randasi. Prakeikta feministė. Negi gaila, „jei tą porą aplankė meilė" (sunku patikėti, bet čia irgi citata).

Negaila. Bet baisu. Nes ta meilė – gali aplankyti ir mane. Pastaruoju metu iš daugelio ženklų, nuojautų, įvykėlių, būsenų, bardakėlių, rytą, vakarą, kas dieną, valgant ir atrajojant, darbe ir ant pagalvių jaučiu, kaip į mane artėja baisi klimakso banga. Tikrai paplaus sveiko proto pamatus. Psichologai sako, kad fobijas reikia verbalizuoti, ir pagal tolimas analogijas, ir pagal artimųjų pavyzdžius, tada jos išnyksta. Aš šio periodo parke – tikrai pasiklysiu. Ilgam. Nes aš neturiu jokio erdvinio mąstymo, per braižybą už cilindro skersinius pjūvius mokykloje gaudavau dvejetus. Kartais įeinu į naują butą ir nebežinau, pro kur išeiti. Parkas mane pribaigs – nesibaigdamas. Bus angliškas. Nesimetriškas ir laukinis. Kriokliai – iliuziniai. Alėjos – neprognozuojamos. Tvenkiniai – gilūs, glitūs, šilti ir užžėlę. Krūmai švies kelią jonvabaliais, kvepės žmogaus oda ir išskleis tvankius pavėsių patalus su laukinėmis našlaitėmis. Geismas mane pervers kiaurai, kaip žemuogę smilga. Šimtamečiai išsikerojęs romantiškų C.D. Friedricho paveikslų medžiai suteiks tai būsenai svaiginančią, bet tariamą amžinybės perspektyvą.

Klausimas – kas bus Jis? – ne toks jau svarbus. Klimakso partnerių, kaip tėvo ar motinos, nepasirinksi. Juos pasiunčia aukštesnės (gal net aukščiausiosios) jėgos.

Jau dabar jaučiu kol kas dar praskydusius jo artėjimo ženklus. Įsėdu į autobusą važiuoti į gimtąjį miestelį. Šalia sėdi vyras pražilusiais smilkiniais. Paprastai, kad pašnekovas man įgristų, užtenka 20 kilometrų. Prašnekėjom 130. Manau, po pokalbio nesuprato nei mano profesijos, nei amžiaus, nei lyties, bet kažkokia intriga užsimezgė. Pakvietė kada nors išgerti kavos. Jei tai būtų įvykę jaunystėje, žinočiau, kad jis mano šachmatų lentoje pėstininkas, galintis peršokti tik po vieną langelį. O dabar po mano galvą vaikščiojo kokią savaitę įstrižais rikio ėjimais. Paskui vėl. Neseniai vienas labai garsus, jautrus ir net gražus žmogus pasiūlė pagyventi kartu mėnesį, na, nors kokias šešias dienas. Vos neužkibau (ne už mėnesio, už šešių dienų). Užuot sureagavusi adekvačiai, kaip į „bajerį". Aiškiai žingsniuoju pirmaisiais parko takeliais. Smegenų mažėja. Kūno daugėja. Ėmiau valgyti salotas, agurkus, ridikėlius ir paprikas. Tampu žolėde. Dinozauru. Kai praeisiu, purioje parko žemėje liks įspaustos letenų žymės su sutraiškytomis našlaitėmis, kaip herbais, kaip jausmo intensyvumo praba.

Nuėjau pas ekstrasensą. Prieškambaryje sėdi trys mano, t. y. klimaksinio, amžiaus moterys. Klaikiai persidažiusios. Viena sako: „Man jis baigia stuburą išgydyti. Kai jis mane apima delnais net neprisiliesdamas, aš imu nejučia suktis". Aš klausiu: „Ar dūzgiate, kai sukatės, ar tyloje?" Ji sako: „Tyloje". Kita pasakoja: „Šituo žmogumi tai aš netikiu. Prie Vilniaus kaime tai tikrai gyvena aiškiaregė. Mano namuose per balių dingo pinigai, aš nuvažiavau pas ją pasiėmusi visų svečių nuotraukas. Ji atsivertė Juodąją knygą ir pasakė, kad atspės, kas vagis, ir pasakys visų svečių vardus. Bet kad knyga paskui užsiverstų, reikia į ją įdėti 100 litų. Įdėjau ir ji viską pasakė". Aš, –

sakau, – būčiau nedėjusi. Ir žiūrėjusi. Kaip knyga neužsivers. Arba pati būčiau užvertusi. Jėga.

Įeinu. Ekstrasensas – ukrainietis. Akys neperregimos, tamsios ir aksominės, kaip slyvos rudeniop Lvovo turguje. Ateitį išpranašavo kategoriškai, iš karto. Po dvejų metų darbe mane įsimylės viršininkas. Iš pradžių tarp mūsų bus šiltas asmenybinis ryšys. Jūs, – sako jis, – esate nebuitiška moteris. *Volens nolens* – turiu sutikti. Tai va... O su tuo viršininku jūsų santykis bus netgi labai buitiškas, bet visavertis, virsite jam sriubas ir dainuosite. Nuo šitos vietos ekstrasensas man ėmė nepatikti. Net kažkokią neapykantą jam pajutau. (Mano, kad sutvarkys likimą, o iš tikrųjų – vieną prozos pastraipą.) Be to, dirbu kartu su dvidešimčia moterų, beveik nė vieno vyro nėra. Visos verda sriubas, reta kuri dainuoja. Bet sėklą smegenyse pasėjo. Ėmiau įsivaizduoti, kaip išeinu į pensiją. Ateinu prie savo darbo durų. Kyla audra, geriau – pūga, vėjas taršo žilus mano plaukus aplink raukšlėtą nuo nevaldomų emocijų veidą. Aš žiūriu į pro duris įeinančius ir išeinančius ir šnabždu: „Kokie visi jauni ir gražūs. Bet kur mano viršininkas..."

Tada iš juodžiausių klimakso akivarų jau būsiu išplaukusi. Iš manęs bus sočiai pasityčioję draugai ir priešai. Net telefonu būsiu išklausiusi diagnozes ir instrukcijas. Niekuo nerizikuosiu. Žmonės, apsėsti klimakso, rizikuoja ne tik savo, bet kartais ir valstybių reputacija. (Kas buvo Clintonas? *Sex between Bushes*. Tikriausiai irgi viskas vyko parke.) Kai protas nuskaidrės, aš aiškiai atpažinsiu savo priešą. Jo pavidalas bus nepraskydęs. Būsiu seniai nurimusi ir visam laikui pasilikusi prie to vyro, kurį pamilau iš pirmo žvilgsnio. Pamačiusi pirmą jo atvaizdą. Perskaičiusi pirmą jo žodį. Jis visą gyvenimą buvo preciziškai punktualus, pasakiškai dosnus ir labai aistringas. Iš tikrųjų tik jam vienam aš būsiu buvusi ištikima visą savo gyvenimą. Jo vardas – Edmonas Dantesas, grafas Montekristas.

Veiksmas vyks kaip filme, kurį žiūrėjau su savo vaiku sekmadienį. Aukšta žolė. Apleisti griuvėsiai (tokie puikiausiai galėjo stūksoti angliškame parke). Kaip grafas Montekristas išsitrauksiu visai konvencinį ginklą, špagą, ir įremsiu į elegantiškus savo priešo drobinius marškinius. Tiesiai į širdį. Jo lengvi brezentiniai bateliai slystelės šilkine žole. Jis, pagavęs į savo pinkles tiek „titanų“ ir „titanių“, „intelektualumo viršūnių“, „gelmių gelmių“ ir visai paprastų moteriškių, tokių kaip aš, staiga palūš. Prakaito baloje, drebėdamas iš baimės, jis paklaus: „Čia – tu? Kaip tau pavyko iš to pragaro ištrūkti?“ Aš atsakysiu kaip Dantesas: „Sunkiai“. – „O kaip tu suplanavai šią akimirką?“ Aš atsakysiu irgi kaip grafas: „Su pasimėgavimu“. Ir persmeigsiu jį špaga kiaurai, kaip žemuogę smilga.

Kas man liks tada, kai nebeliks nieko

Ruduo eina vis tikryn. Viename kino teatre rudaplaukė žavi direktorė ima rodyti amžinus filmus apie meilę, nieko bendra neturinčius su realybe, klaidinančius jaunas merginas ir poklimaksines moteris. Namie tyliai spragtelėjusi išsijungia dujų krosnis „Junkers". (O kažkas susirietęs gyrė tą vokiečių firmą. Per karą ji gamino bene to paties pavadinimo lėktuvus. Dabar daro krosnis. Bet Baltarusijai jas parduoda kitu pavadinimu, kad tas, militaristinis, neaudrintų atminties ir nespaustų ašarų veteranams.) Metaliniai tvorų virbeliai perveria geltonus išdžiūvusius merdėjančius lapus. Kaip sielas. Kalvarijų turguje girtuokliai pardavinėja kiemuose surankiotus kačiukus. Už dešimt, nusiderėjus – už septynis litus. „Kiek tu mane dar kankinsi? – klausia mano mergaitė, pakibusi ant alkūnės. – Nupirk man tą rudą... Keisiu smėlį, būsiu gera, žinau, kaip rašyti – tręšta, glęžta, šąla. Labai myliu tave. Išnešiu šiukšles..." Jei pasiaukosiu, katino vardas bus Ilinojus. (Kaip valstija, kuriai, savo kvapniam ir spalvotam atminties gabalui, sentimentų jaučiu daugiau nei, tarkim, Šiauliams.) Vienas benamis kačiukas numiršta laiptinėj. Dėžutėj su apklotu. Vaikai jam, jau nieko nebegalinčiam nuryti, į burną jėga kiša „Daktarinę" dešrą, žūtbūt

norėdami išgelbėti. Paskui bijo atklostyti ir sužinoti – miręs jis ar vis dar gyvas. Kai paimu kačiuką su apklotėliu ir sustingusį perdedu į polietileninį maišelį, negaliu žiūrėti į snukelį: išsišiepęs paskutiniu atodūsiu, panašus į šikšnosparnį. Ta svetima, nebūdinga gyvam išraiška stulbina ir numirėlių veiduose. Atidaro kartais grabą ir sustingsti – buvęs niekšų niekšas švyti angelo veidu, net norisi jį dar mirtiniau nušauti, kad toks, prisimetęs ir pavojingas, neprisikeltų.

Vaikystėje labai erzindavo, kai bendraklasių anketose reikėdavo parašyti, kokius tris daiktus pasiimčiau, jei reikėtų bėgti į negyvenamą salą. Pernelyg įsijausdavau, o kiekvienas pasirinkimas mane varo į tremorą. Neatsimenu, ką rašydavau, bet atrodo, kad mamą, šunį ir *Knygą apie San Mikelę*. (Tose anketose dar, rodos, būdavo šlykšti pastaba – „žmonės nesiskaito". Nepaisydama sąlygų, mamą „pasiimdavau" būtinai.) Dabar, kai savęs klausiu, ką bijau prarasti labiausiai, atrodo aišku – regėjimą, atmintį ir savikritiką. (Apie žmonių netekimus net negalvoju – jie „skaitosi" labiausiai.) Jei prarasiu savikritiką ir jei man ims sektis kaip žmogui, neduok Dieve, dar ir kaip moteriai, galiu taip mutuoti, kad manęs neatpažins net kiemo kalė Šanelka. Jei imsiu nematyti – raidžių, kablelių ir taškų – negausiu atlyginimo ir mirsiu iš bado. O jei prarasiu atmintį – iš nuobodulio.

Artėjant senatvei, matyt, vis dėlto kelsiuosi gyventi į mažą miestelį. Tikriausiai – į Anykščius. Valgysiu ten rytais rugiagėlių žiedus užsigerdama šiltu pienu. Manęs niekas nepažinos. Bet pardavėjos, tyliai keršydamos šykštiems (visada maniau, kad šykštumas nepalyginti baisesnė vyrų yda nei impotencija) darbdaviams, būtinai pasakys, jei duona bus vakarykštė. Ten laikas sliuogs iš lėto. Kaip Šventoji. Kaip sliekas. Vos vos. Palankiai atminčiai. Galėsiu dėlioti vaizdus iš spalvotų atminties kubelių nebijodama, kad istoriją pertrauks jau šeštą gatvėje prasidedantis mašinų gaudesys kartu su naujos dienos baime. Siurbsiu

kondensuotą kakavą ir jausiuosi vėl, kaip vaikystėj, danguje. Močiutė giedodavo Anykščių bažnyčios chore, o aš persisvėrusi žiūrėdavau nuo „vyškų" į procesiją. Tada kuri nors choristė sučiupdavo mane už juodos aksominės suknelės palankų ir šiurkščiai trūktelėdavo prie savęs. Tą pirmą niuksą, patirtą, kai buvau trejų metų, atsimenu iki šiol. Galbūt jei manęs nebūtų gelbėję, nuo „vyškų" būčiau nusklendusi virš peršviečiamų vėliavų, smilkalų ir visus taip pat aukštyn pakylėjančio pamokslo.

...„Junkers" meistras taiso jau pusantros valandos. Gerai, kad vis dėlto tuoj atvažiavo. Familiariai vaikščioja po vonią, virtuvę. Verdu jam kavą, o jis pasakoja senus anekdotus. Du elektrikai kybo ant stulpo ir taiso laidus. Laido galas nukrinta. Vienas sako: „Nulinis nukrito". Kitas ginčijasi: „Fazinis". – „Nulinis", „Fazinis". Pro šalį eina močiutė. Vienas šaukia: „Močiute, paduokit laidą". Močiutė pasilenkia, paima nuo žemės laidą ir šypsodamasi, nežinodama, kad ką tik per plauką liko gyva, paduoda. Pirmasis elektrikas sako: „Sakiau, kad nulinis".

Anykščiuose, ko gero, ištekėsiu. Už vietinio elektriko. Bet – jautraus, su filologine pakraipa. Miestelyje jis galbūt bus instaliavęs Biliūno kalno „laimės žiburį". Būsimam vyrui turiu tik vieną sąlygą – kad nieko nerašytų. (Rašantys vyrai degraduoja – prasigeria, ima dalyvauti visokiuose projektuose, forumuose, įsimyli save, kol galų gale susižieduoja su depresija, melancholija ir hipochondrija.) Rašyti jis gali ir iš viso nemokėti. Jeigu bus būtina, senovišku violetiniu rašalu tegul pasižymi kilovatus, vatus ir pan. Kai elektrikas dirbs, jam irgi padavinėsiu iš rankų slystančius laidus. (Tikiuosi, bus nuliniai.) Sekmadieniais mes eisim į stotį palydėti išvažiuojančių autobusų. Šypsodamiesi sutiksime atvažiuojančius. Žiūrėdami televizorių barstysim iš saujos į saują baltą kvarcinį Anykščių smėlį. (Kažin ar jo ten dar yra?) Paskui ateis žiema. „Atjos šiaurys". Atsigulę į lovą vakarais ant languoto vil-

nonio užtiesalo žaisim šaškėmis. Ilgainiui žmogui juk vis mažiau reikia gero oro, cukraus, sekso, ypatingų pramogų ir šampūno. Norisi – paprasčiausios žmogiškos šilumos.

Apie žmogišką šilumą ir šampūną suskėliau neblogai. Tuoj apsiverksiu. Sendama jaučiu, kad apsiverkti galiu dėl bet ko: dėl degančių Rudaminos durpynų, dėl pusę septynių sučirškiančio žadintuvo (sekmadienį), dėl po rugsėjo 11-osios atsiradusių pareigybių – Pentagono sekretoriaus Holivudo reikalams, dėl draugės skambučio naktį. „Paskolinau jam 500 dolerių, o jis, žinok, biseksas". Pažadinta būnu be užuojautos, be orientacijos, be idealų ir baisiai ciniška. Klausiu: „Kaip susigaudei, jei dulkinotės?" Ji sako: „Kai jam kas paskambina, jis sako ne „sveika" ar „sveikas", o abstrakčiai, daugiskaita – „sveiki". Žinok, neša į orą". Ką jau kalbėti apie mano kas rudenį žylančius, retėjančius ir kažkur išskrendančius plaukus. Viena mano kolegė atėjo neseniai į darbą ir pasidžiaugė, kad pirko šampūno per išpardavimą – litrą už keturis litus. Sakau, gerai. Galėsi dabar Justiniškėse laiptinę plauti. Ji paaiškina: „Durna tu visai. Kuo čia dėtas šampūnas. Arba genai ant plaukų yra, arba ne".

„Ant elektrikų" genai irgi arba yra, arba ne. Vienas žmogus man sakė, kad sugundyti elektriką man reikėtų labai pasistengti. Gal net pavaikščioti plikais laidais su dygliuotu vainiku iš kabelio. Mirti neištekėjusiai (arba net ne našlei), kai esi senoviško auklėjimo, kažkaip nepadoru. Turi juk kas nors ateiti manęs aplankyti. (Ant kapo.) Pasodint vieną kitą begoniją. Sprigę. Našlaitę – su liūdna purpurine ar violetine burnyte. Gal net kokį lepesnį augalą. Neaišku, koks Anykščiuose dirvožemis. Elektrikas gal ateitų į kapus su kita gera moterim, kurią „nukabintų" netrukus po mano laidotuvių ravinčią tuose pačiuose kapuose. Jie, stovėdami mano kojūgaly, ką nors kalbėtų apie tekantį laiką, mus paliekančius artimuosius, apie tai, kad gyventi toliau kažkaip vis dėlto privalu. Pakeliui į miestelį elektrikas

nupirktų tai irgi našlei ledų, paneštų jos kibirėlį su grėbliu, kastuvu ir kitais chtoniškąjį pasaulį prievartaujančiais įrankiais. Prie pat tos moters namų elektrikas išdrįstų kiek atidžiau pažvelgti į jos veidą. „Tokios mėlynos akys, – nustebtų jis. – Beveik kaip mano mirusios žmonos. Gal ir ji pusryčiams valgo rugiagėles, užsigerdama pienu“.

Apie penkias kartais atsibundu ir girdžiu, kaip asfaltuotą kiemą šluoja kiemsargis. Niekada nemačiau jo veido. Tingiu pažiūrėti. Nors ir pakankina valandą kitą nemiga. Nemigos valandas tik gydytojai, technokratai ir sportininkai desperatiškai stengiasi užpildyti kokia nors veikla. Jos jiems atrodo be jokios prasmės. Taip nėra. Kaip ir H. Hesse, niekada negalėčiau mylėti žmogaus, kuris nėra praleidęs bent vienos nemigos nakties, nes jis būtų be galo naivus. Einant senyn galima bendrauti tik su tyla ir atmintim. Gyvų žmonių reikia vis mažiau ir mažiau. Užtenka tų kelių, patikrintų pinigais, įvairiomis situacijomis ir intonacijomis. Prie jų nebijau būti nei nuoga, nei apsirengusi. Nebijau užmigti. Atsibusti. Verkti. Būti visiškai sentimentali arba keiktis. Viena tokia mano pažįstama sako: „Kad ir ką tu dabar padarytum, – pavogtum traškučių iš „Maximos“, įsitaisytum veislinį šunį, nusipirktum treniruoklį ar kaip kitaip moraliai paslystum, – mano akyse tu jau nebekvestionuojama. Kaip Ala Pugačiova“.

Alą tai man be reikalo priminė. Man jos – gaila. Turbūt irgi draugei kokią naktį skambino: „Paskolinau jam (n) dolerių, o jis, žinok, biseksas“. (Nors, atrodo, esminių savo bruožų ji neprarado. Nueinu neseniai prie kiosko laikraščio pirkti, žiūriu, jos buvęs mylimasis išleido CD, pavadinimas – „Vliublionnyj i bezumno odinokij“. Ala netrukus irgi išleido. Vadinasi – „A byl li malčik“.)

Jei toliau dar pasirodysiu svetimiems žmonėms (kvestionuojamiems), tai tik su kauke. Turiu jų aštuonias. Apatiniame

komodos stalčiuje. Kiekvieną pavasarį, kad kandys nesugraužtų šilto ir švelnaus jų audinio, pravėdinu jas iškabinusi ant alijošiaus šakų. Einantiems lauke jos atrodo kaip beformiai gelsvi skudurėliai indams šluostyti. Viena, prakaituota, su horizontalia raukšle kaktoje virš nosies, keliais spuogais, paniurusi, be šypsenos, su įdėmiu piktu žvilgsniu, yra panašiausia į tikrąjį mano veidą. Ta ir yra labiausiai nutrinta. Ant skruostų beveik praskydusi, dėviu gi ją beveik kasdien. Kita – linksmos anekdotų pasakotojos, vadinasi – „mesk tą bobą į ugnį, nesudegs". Tą irgi mėgstu. Užsitraukiu ją, kai būna labai sunku ar kai ko bijau. Paskutinį kartą su ja važiavau į draugės tėvo laidotuves. Prakeikti metai – išmiršta mano kartos tėvai. Diena buvo saulėta, graži (laidok tik ir laidok). Mano gyvenime džiaugsmas visada eina paraleliai su liūdesiu. Net pavargau nuo to kratymo: senukas mirė tą naktį, kai aš netoli Vilniaus, miške, dauboje ant pievos, su būtybe, panašia ir į žmogų, ir į katiną, šokau isterišką rokenrolą „Mary Mary". Krito lapai. Ir kai jau žinau, kad tada mirė draugės tėvas, nebenoriu sakyti, kad jie krito kaip sielos... Skrido ir medžių sėklos, Dievo supakuotos į mažas pergamento dėžutes. Viena nusileido man ant nugaros. Už manęs einantis žmogus paklausė: „Ar galiu ją nuimti?" Ant sėklos liko mikroskopinė prakaituoto jo piršto atspaudo dalelytė. (Iš tos sėklos niekada neišdygs nieko.)

Kitą dieną kitame mieste per gedulingą vakarienę žilas velionio kaimynas sakė kalbą. Apie svarbiausius juos siejusius dalykus. Kaip jis padėjo draugės tėvui rengti namelyje katilą šiltam vandeniui. (Tuo laiku „Junkers" tame priemiestyje niekas nė nesapnavo.) Kaimyno kalboje nebuvo nė vieno nereikalingo žodžio. Gal žodžių iš viso nebuvo. Vien sunki, privaloma, bet labai skaidri kasdienybė. Bridimas per metų laikų išstatomas kliūtis. Kad išmaitintum, išaugintum ir išmokytum tris vaikus. O paskui, paprastą rudenį, išvažiuotum į ligoninę. Pajutęs

silpnumą, užmigtum visiškai eilinei nakčiai ir neatbustum. Aš, klausydama tos kalbos, iš karto ėmiau vaizduotis savo laidotuves ir tai, ką kalbės mano pažįstami. Ypač kvestionuojami. Pasidarė daug smagiau. Netgi – linksma. Viskas pasirodė dar labai toli. Iki tos dienos pabūsiu ne tik laidotuvėse, bet dar pašoksiu rokenrolą nusibeldusi į visokius gimtadienius, vakarėlius.

Neseniai buvau viename. Iš visų gyvų būtybių ten man labiausiai patiko tas, kuris įtikindamas net save vaidina, kad nieko nebegali mylėti, ir tas, kuris gėrė šnapsą iš žvakidžių. Dar žalias, vijokliais virpantis kiemas, viena to kiemo briauna tekėjo upė. Pasistačiau jame apverstą sidabrinį kibirą ir atsisėdau. Jei mano kojos būtų galėjusios šiek tiek tįsti, kaip mergos iš Bulgakovo *Meistro ir Margaritos*, būčiau galėjusi gerti kavą sėdėdama ant to kibiro, o kojų pirštais pliuškenti Vilnelės vandenį. Paskui kažkaip išalkau. Ėmiau valgyti viską iš eilės – vijoklių lapus, vynuoges, kalkes, užsilikusias kambarių kampuose po remonto, ir sūrio lazdeles, kaip baltus parkerius, tiesiai iš saujos. Prie manęs priėjo pasaulio ir etiketo matęs vyras ir tyliai pasakė: „Sūrio lazdelės valgomos – plėšant gabaliukais...“ (Jis nežinojo, kad plėšydama gabaliukais aš valgau tik snobus.)

Dieve, kokia pikta pasidariau. Niekur aš nebenuvažiuosiu. Į jokius Anykščius. Jei ir toliau taip eisiu piktyn, manęs išsigąs net elektrikas. Kai norės švelniai prisiglausti, trenksiu jį kaip fazinis laidas. Gyvenimas baigsis taip, kaip tikrove paremtoje tautosakoje arba klasikoje – Jacko Londono *Gyvenimo dėsnyje*. Į senatvę manęs niekas nebeklausys, nes visiems klaikiai atsibosiu tariama savo visažinyste. Tikriausiai toliau terorizuosiu tik savo vaiką. Imsiu šnekėti su ja vien imperatyvais. Paduok. Susitvarkyk. Išsiplauk. Ne ten stoji. Ne už to teki. Per anksti gimdai. Kol galų gale ji – jauna, žydinti, stipri, savarankiška, – viską logiškai apsvarsčiusi kokią nemigos naktį, neapsikęs. (Nemigos naktys tik technokratams, gydytojams ir

sportininkams atrodo tuščios. Taip nėra.) Ji suvynios mane į didelę languotą indišką staltiesę, kurią atsivežiau iš Ilinojaus valstijos, pridės du tris indelius jogurto, įkiš į megztinio kišenę (iš pareigos, o ne iš reikalo) porcelianinius mano dantis ir išveš prietemoj rogutėmis. Palikti. Ant Tauro kalno.

Sėdėsiu rogutėse ir, nors būsiu užsimerkusi, oda jausiu, kaip prasideda šlapdriba. Ledėti imsiu nuo galūnių. Paskui iš tolo, bet vis garsyn pasigirs kažkieno žingsniai. Šalia sustos uždusęs žmogus, išėjęs su treningais ir su šuniuku pabėgioti. Nusiims ausinukes, pasikabins jas ant kaklo ir pasilenkęs paklaus: „Can I help you?" (Gal galiu kuo padėti?) Tuo metu mano kraujas, taip skubėjęs keliasdešimt metų, lėtai suks paskutinį ar priešpaskutinį savo apytakos ratą. Pramerksiu akis ir pasistengsiu išspjauti taip laukiamą užsieniečių šypseną. (Dantų į burną iš kišenės įsidėti, aišku, jau nepajėgsiu.) Žmogus, pamatęs šypseną, iš širdies prasidžiugs: „You know, in my country I like watching the amazing sunset too..." (Žinot, namie aš irgi mėgstu grožėtis puikiu saulėlydžiu.) Paskui užsidės ausinukes ir per baltą ploną sniego dangą kalnu nubėgs tolyn.

Storoji Margarita, Ilgasis Hermanas ir kitos poros

Kai iki sutarto atvažiavimo net ir pas labai artimą žmogų lieka trys dienos, apima nenumaldomas noras paskambinti ir pasakyti: labai gaila, neatvyksiu. Pasiteisinimus kuriu virtuoziškai. Pati patikiu su ašaromis akyse. Jei sakau, kad mane išbėrė, tai ir išberia. Net kojines. Taip pamelavusi esu kelis kartus. Vienąkart dėl to net likimas praėjo pro šalį. (Tiksliau, turėjau jo laukti dar pusmetį, kol pats išsigandęs sugrįš.) Dabar jau išmokau vertinti šitą įpročių keitimosi baimę kaip neišvengiamą intraverto kelionės etapą, kurį reikia tiesiog nugalėti. Paprastai iki pat daiktų dėjimosi pati sau vaidinu, kad niekur nevykstu. Šiaip sau kraunuosi savo ir dukros dantų šepetukus, vieną kitą papuošalą, būtinosios ginties nuo mirties vaistus, džinsus, kokią knygą ir dovanas.

Autobuse už manęs ir vaiko atsisėda elegantiškas vyras su erotiška dviejų dienų barzdele. Veidas panašus į dantisto iš siaubo filmų. Nė kiek nenustebčiau, jei po juodu paltu – baltas chalatas. Žiūrėdamas į niekur visą laiką šypsosi. Pasitikrinu atsisukusi du kartus. Ima vaidentis, kad kai užgesins šviesą, jis įgudusiu judesiu užmes man ant kaklo vielą ir, lygiai taip pat

žiūrėdamas į niekur, pasmaugs. Paskui, neprivažiavęs pasienio, išlips, o visi manys, kad aš net pamėlynavusi miegu. Aplink kaklą du kartus apsimuturiuoju storą vilnonį šalį.

Po kelių valandų kelionės jaučiu, kaip seni, švelnūs it kačiuko ausys batai prisipildo kojos. Nosis – snarglio. Pilvas – apendicito. O kišenės – velniai žino iš ko per neįtikimai trumpą laiką vaiko pridarytų šiukšlių. Veidu it ledynai ima slinkti kosmetika. Prieky autobuse tyliai fotografuojasi studentai. Vienas stengiasi pagauti į kadrą savo merginos kojas su baltomis Lolitos kojinaitėmis, užkeltas ant priekinės sėdynės atkaltės. Mintis – gera. Man irgi reikėtų pabandyti užmesti tinstančias čiurnas ant kitos sėdynės sprando. Bet toks plastiškas „aktas" jau nepavyktų dėl amžiaus – lūžtų arba nugara, arba sėdynė. Vaikas užsinori gerti. Konkrečiai – „Fantos". Aš – namo, į lovą, apsikloti laikraščiais: nebus jokių permainų, vienu balsu pranašaujama, kad per prezidento rinkimus laimės dabartinis valstybės vadovas.

Reikėtų vis dėlto numigti. Bet tikrai žinau, kad nepavyks. Gal tris ar keturis kartus skridau į Ameriką ir (ačiū Dievui) atgal, nė karto nemiegojau. Kai tik akys imdavo lipti, iš karto pagerėdavo kinematografinė atmintis – atgimdavo trileriai, kurių veiksmas vykdavo lėktuve. Kartais vieną iš jų stiuardesės (jomis dirbti, matyt, kažkaip atrenka moteris be jokio gailesčio) parodydavo salone. Kelionė nepraiilgdavo: skrydis iš horizontalaus virsdavo vertikaliu, iš karto prisimindavau, kad po manimi – dešimt kilometrų erdvės, o po ja – žydras it svetinga mirtis vandenynas. Manau, kad daugumą fobijų iš tikrųjų lemia ne charakteris, bet apsiskaitymas. (Po erdvėlaivio sprogimo informatyviausiame šalies dienraštyje pasirodė straipsnis su antrašte: „Žygis į kosmosą baigėsi mirties fejerverku. „Columbia" liekanos ir astronautų palaikai nusėjo Teksaso laukus".) Išlipdavau O'Hare oro uoste agresyvi kaip

tautinė vėliava. Kai kurie artimieji sakydavo, kad su manimi neįmanoma susišnekėti, nes iš manęs nesklinda jokia teigiama emocija. Sugižusiu repatriantės veidu vaikščiodavau po Čikagos gatveles kokias tris savaites, kol nuolankiai krikščioniškai susitapatindavau su meksikiečių rajonuose gyvenančiomis amerikiečių mažumomis.

Kaip keista tamsoje važiuoti į šiaurės Lietuvą ir neišlipti gimtajame mieste. Matau apšviestus namų langus. „Atvertas langas kaip sena knyga..." Šita eilutė man pirmiausia ne išorė, bet vidus. Ne siluetas, bet tūris. Ne forma, bet turinys. Vogti vakarais iš butų be užuolaidų svetimo gyvenimo fragmentus – viena iš tamsiausių mano aistrų. (Dar labai mėgstu paskalas. Apie žymius žmones, niekšą kaimyną Stasį ir apie apačioj kavinėj verdamų čeburekų „juodąsias technologijas" – vienodai.) Tai, kad be jokių pastangų įsidėmiu moterį su žaliu megztiniu, rymančią pakelės bare, tai, kad ji įsikurs mano atmintyje galbūt net kelioms dienoms ar keleriems metams, teikia ypatingo malonumo. Šioje gimtojo miestelio gatvėje galiu išlipti ir dabar. Vidurnaktį. Galiu neperspėjusi pasibelsti į du butus ir būsiu paguldyta į kvapnius patalus. Pasijaučiu saugiai, nors iš kraujo giminių čia teliko vienas.

Pagaliau privažiuojam pasienį. Vairuotojas, sovietinių kelių užgrūdintas vyras, kietas kaip deimantas ant jo žiedo, lietuviškai ir rusiškai paprašo pasų pasienio kontrolei. Paskui, aiškiai nenoromis, prisiminęs, kad instrukcija reikalauja tą patį pasakyti ir angliškai, sumaišydamas pirmojo žodžio paskutinę r su l išpyškina – „Bordel passport control". Estas studentas žiūrėdamas į kompą ant kelių pagauna riktą ir ramiai pratęsia: „But no sex in the bus".

Draugės estės butas – naujame rajone Talino priemiestyje. Kai estai kalba rusiškai, man norisi pasiimti kirvį: neatpažįstamai sudarko skardžiuosius priebalsius, galiausiai pribaigia krei-

pimusi į mane vyriška giminė ir nepagarba būtajam laikui. („Očen' ustavala v avtobuse?") Kitame kambaryje šmėkšteli vyras.

– Paskui susipažinsi. Suomis. Gyvenam kartu jau dveji metai. Jei imsi kalbėti apie menus, tai jam įdomu nebus. Dirba čia vienai firmai, elektrikas. Kalbėk angliškai, rusiškai nesupranta.

– Ar tau būna taip, kad tave ima persekioti kokios nors profesijos žmonės? Tiksliau – pati profesija. Net kitose valstybėse?

Estė sako:

– Mhu. Spekuliantai. Siūdavau pagal užsakymus rankines jų kekšėms, o jie man duodavo geros kokybės odos. Atseit už dyką. Iš tos odos darau skulptūras parodoms. Dabar ieškau ponio plaukų vienai detalei, nebenoriu sesers kirpti.

Virtuvėje imu krauti dovanas, lietuvišką duoną, sūrį, internacionalinę „Bobelinę". Mano dukra ir draugės toks pat dvylikametis berniukas abejingai žiūri į skirtingas sienas ir tai yra pats tikriausias ženklas, kad jie vienas kitam labai rūpi.

Iš kito kambario išlenda kitas, gal dvidešimties metų vyras su auskaru šnervėje.

Draugė sako:

– Vyriausias suomio sūnus. Andreas. Labai myli vaikus. Dirba darželio auklėtoja.

Imu šnabždėti:

– Tu manęs neperspėjai, kad čia kažkokių vyrų gyvens. Paskutinius trejus metus visus vyrus nervinu. Atrodo, kad išsilukštenau iš lyties. Iš manęs sklinda ne erotika, o neurotika. Kyla visokių nesusipratimų. Tapau stebėtoja. Žaidei kada pule? Visai ne tas pats – daužyti lazda kamuolius pačiai ir su kokteiliu rankoje žiūrėti, kaip į juos kaukši kiti. Vilniuje užsiregistravau pas psichiatrą. Tegul viską paaiškina, kas man atsitiko. Asmenybę, net krūtis šiais laikais galima lengvai modeliuoti. Nors man vienas fainas vyras neseniai sakė, kad jei jis staiga aptiktų,

kad moters krūtys silikoninės, tai duok Dieve jam greičiau rasti batus. Bet aš šiaip pasikeisiu į gera. Dažniau šypsosiuosi. Nebeanalizuosiu žmonių. Nebebijosiu nukarpyti žvakių prie numirėlio. Nebesikeiksiu gal. Net mintyse. Net per prezidento rinkimų kampaniją. Net kai paaugliai gatve tolyn paspirs vienakojo ubago skardinę. Man iš visų vyrų, tu nenustebk, patinka tik Eminemas. Užsiklijavau ant šaldytuvo nuotrauką – ištiesęs į priekį didžiuosius abiejų rankų pirštus. Rytais ta fotografija padeda prisikelti. Kai jis dainuoja „Sorry, Mamma", kartais verkiu, nes man atrodo, kad jis manęs atsiprašo. Akys tokios liūdnos. Piktas visas. Išeina į sceną su pjūklu, o ant kaklo užrašyta – pjaukit čia.

Draugė sako:

– Kai aš visą naktį būnu nemiegojusi, irgi nusišneku. Gurkštelk kavos su „Vana Tallinn". Atsimeni, kaip 1991-aisiais nakvojom pas tave bendrabuty. Gulėjom siauroj jūsų lovoj – tu su pilvu, aš – su radikulitu. Kai išlipau iš autobuso, tai jaučiausi ne tik be lyties, bet ir be stuburo. Bet kitą rytą mane prievarta vis tiek tempei parodyt, kaip jūs parlamentą gynėt. Tada pasijutau dar ir be tėvynės. Patetiškai šūkavai prospekte ir vėmei ant blokų su patriotiniais šūkiais. Jei tave nervina svetimi žmonės, tai taip ir sakyk. Še raktus nuo studijos ir eik ten miegot, patalynę nunešiau, žinojau, kad atvažiuosi sužvėrėjusi. Bet Andreas po dviejų valandų išskrenda į Helsinkį. Jis jau mėnuo, kai negali užmigti. Ryt turi eit pas nervų gydytoją. Pats sau įtaria epilepsiją.

Pasižiūriu, vyras geria arbatą žiūrėdamas pro virtuvės langą. Akys – liūdnos. Piktas visas. (Ant kaklo irgi tiktų užrašas – „pjaukit čia".)

– Lieku, – sakau. – Nors ir šalta, žūtbūt reikia nuvažiuoti iki senamiesčio. Turiu parodyt mergaitei Storąją Margaritą, Ilgąjį Hermaną ir Senąjį Tomą. Viską, ką tu man pirmąkart rodei prieš dvidešimt penkerius metus.

Kodėl tie estai Talino bokštus apibūdina beveik paniekinamom žmogiškom savybėm. Senasis... Ilgasis... Tiesa, vienas itin Vilnių mėgęs rašytojas Gediminą irgi su falu lygino. Pamiršau tik, kokie buvo jį charakterizuojantys pažyminiai. (Gal tokie patys?)

Draugė sako:

– Einam kavos į „Karlik" restoraną.

Gerai, manau, vaikams nebus nuobodu. Bet ir vėl... „Neūžauga". Pas mus „Nykštukas" buvo. Man visada Estijoje patiko asketizmas – bažnyčiose, restoranuose. Net mąstyme baroko nėra. Restorano grindys – tik nuobliuotos. Pritempta senų spintų, lėlių ir komodų. Drobinės staltiesės ir padavėjų marškiniai. Už lango grotų kabo girliandos iš keptų ir į kaulą sušalusių obuolių. Taip galėjo būti papuošti langai ir prieš šimtą metų. Pagrindinė senamiesčio aikštė – kaip Bruegelio paveikslas. Daug vietos skirta erdvei. Prekiaujančių žmonių figūrėlėms juodais drabužiais. Vienai kitai intensyvios spalvos detalei. Šlapdriba. „Drobė persišviečia pro dažus, vaizduojančius sniegą". Vaistinė, kuri ir prieš pusę tūkstantmečio buvo vaistinė. Tik kartuvių ir ketvirčiavimo rato nėra. Atsiverčiu retro meniu, prie kiekvieno patiekalo nupieštos dvi trys česnako galvutės.

Draugė sako:

– Valgysim ledų su česnako sirupu.

Tada susivokiau, kad angliškas, o ne rusiškas „karlik" reiškė „garlic". (Reikia pasirengti – tuoj kreipsis į mane vyriška gimine.)

Estė išsitraukia iš užrašų knygutės laikraščių iškarpas su labai gražaus, bet asketiško ir šalto vyro nuotraukomis.

– Edvino tėvas. Išėjo iš darbo, atsimeni, buvo mano viršininkas. Tapo verslininku. Tebežaidžia lauko tenisą. Nuo lauko teniso abonementų mūsų meilė ir prasidėjo. Tebegyvena su žmona, tebeturi daug moterų.

– Iš kur žinai?

– Pats sakė. Kai vaikas gimė, ilgai nesimatėm. Ėmiau nepragyventi. Taupiau odos siuvimo mašinai. Pasakiau, kad jei jis man bent šiek tiek nepadės, duosiu į teismą, kad pripažintų tėvystę. Jis sako, jei visos moterys, su kuriomis mylėjausi, iš manęs DNR čiulptų, likčiau be kraujo. Bet išsigando. Susitinkam du sykius per metus. Skambina pats. Paskutinį kartą dejavo, kad nepragyvena. Pagailo, neėmiau pinigų. Kitą savaitę per radiją išgirdau, kad pardavė parduotuvių akcijas už kelis šimtus tūkstančių kronų. Kai jis paskambina, suomiui pasakau, kad einu į studiją susitikti su savo vaiko tėvu. Išverdu arbatos. Grįžtu visada vėlai vakare.

– Geriat arbatą... Ir grįžti vėlai vakare?

Draugė nusijuokia ir kažkodėl rusiškai sako:

– Ty – očen' konservatyvnyj ir pečalnyj ženščina.

– Togda ty, – sakau, – prokliataja racionalnaja estoniec. Jei tu gali...

– Nemokyk manęs gyvent. Suomio – nemyliu. Sąžiningai tai jam sakiau. Jis sako, važiuoju į Suomiją ir šoku į jūrą. Aš sakau, tą patį gali padaryti ir Taline, susikraunu daiktus ir einu į studiją. Edvino tėvas man liks šioje žemėje svarbiausias vyras. Nors aš atsimenu, kaip sužinojęs, kad esu nėščia, jis atsiklaupęs prašė, kad negimdyčiau. Tas akimirkas, kai turiu dėl ko nors apsispręsti iš esmės, atsimenu su visa aplinka – daiktais, kvapais, spalvomis ir garsais. Aplink mėtėsi teniso kamuoliukai, buvo iškritusi priekinio danties plomba. Visa studija kvepėjo oda. Ne žmogaus oda, mano odinių vabalų. Jis buvo žmogus, kuris niekada nieko neprašydavo. Bet tada prašė. Išvaikščiojau jo panosėje darbe iki septinto mėnesio ant aukštų kulnų, sidabriniais akių vokais. Turėjau neturėti vaikų. Taip sakė du gydytojai, bet vaikus padaro ne vyrai, o Dievas.

Dabar žinau, kad gyvenimas gali prasidėti bet kada. Mano penkiasdešimt septynerių metų teta gyvena kurorto miestelyje. Nei iš šio, nei iš to pernai ėmė tapyti. Piešia to miestelio vaizdus. Ant plūdžių. Iš toliau jos ant vandens atrodo kaip plaukiantys maži pasauliai.

Pasižiūriu dar kartą į nuotraukas, paskui – į šalia valgantį Edviną. DNR požiūriu.

– Edvinai, – sakau, – man Eminemas patinka.

– O tu man – ne, – sako gražus, asketiško veido berniukas ir kikendamas žiūri į mano dukrą.

– Su jo tėvu mes niekada nebūtume tapę pora. Negi tu nematai jau iš nuotraukų, kad mes visai nepanašūs, nors abu – egoistai.

Matau... Bet bandau atsiminti, kaip būna tada, kai sutinki – panašų. Paprastai tokį žmogų užuodi iš tolo. Išskiri iš daugelio. Net tylintį. Apstulbsti ir dar kartą (dar tūkstantį kartų) bendraudama pasitikrini. Žiūri į jį išplėtusi akis, kaip žuvis po vandeniu, kai ji baksnoja snukiu į juodą paslaptingą vidury kelio atsiradusį akmenį. Toks žmogus iš pradžių – būna siela. Tik po kurio laiko, labai negreit, tampa (bet dažniausiai – ne) kūnu. Pastebi, kad jis apibūdina daiktus panašiais būdvardžiais. Sieja reiškinius „netingiomis" asociacijomis, kurios, atrodo, negali rastis kito galvoje tuo pat metu, ta pačia proga. Jis nemėgsta amerikiečių filmų, net ir nepriklausomų režisierių, vis tiek atiduodančių duoklę (kad ir originaliai) tos šalies stereotipams. Jis klauso ūkiančio traukinio garso – kaip muzikos. Jam patinka tie patys kvapai – anglies, bėgių, šviežiai nupjauto medžio, aviečių, šuns vilnos, odos, eglišakių ir šlapios pavasarinės žemės. Jis nebando logiškai paaiškinti liūdesio ir džiaugsmo. Jam būtų juokinga ieškoti tiesioginio priežasties ir pasekmės ryšio. Santuoka jam, kaip ir M. Frischui, jei ne likimas, tai – skandalas. Jis nemėgsta keltis anksti, bet, jei reikia, gali tai daryti ir

dvidešimt metų. Melancholija ir depresija jį užplūsta ne lietingą, bet saulėtą dieną. Jis nesupranta intensyvaus veiksmo prasmės, jei tuoj pat nepaverčia to veiksmo (ir) vidiniu. Kai jis įeina, transcendencija nepasitraukia. Daiktai – tebekalba. Mėlynos užuolaidos tebealsuoja šaltais atodūsiais. Lubos persišviečia, o šliurės – pasirengusios kąsti šiurkščiu vilnos siūlo geluoniu (dvišakiu trišakiu). Jis, pajutęs susikalbėjimo unisoną, ima regzti santykius atsargiai. Su baime, įtarumu, agresyvia savigyna ir laime. Susisieja su tavimi intuicija, subtilių patirties atitikimų mazgais. Imate kartu tylėti pusę dienos ir jums – nenuobodu. Jis palaužia tavo (tvirto, bet virpančio žmogaus) autonomiją – nereikalaudamas nei keistis, nei paklusti. Gali su juo – tylėti. Miegoti. Gali imti su juo kalbėti „nuo bet kurios realybės vietos". Gal reikėtų ko nors užvalgyti, sakai jam. Arba, žinai, kai kas mano, kad juokingos, graudžios ir gaudžiančios meile žmonėms H. Millerio knygos tėra pornografija. Tave nustebins tai, kad esi mylima tokia, kokia esi. O juk bet koks ilgėlesnis vyro ir moters ryšys – tėra kompromisas. Iš pradžių – viliojantis, paskui – klampinantis, galiausiai – bukinantis ir naikinantis. Ir kaip tik tada, kai pajusi, kad be jokios įtampos gali tylėti su juo pusę dienos (galbūt pusę gyvenimo) – svarbu nesuklysti. Nepadaryti banalios, labai nesmerktinos ir žmogiškos klaidos. Atpažinusi tokį žmogų – nusigręžk. Ir nueik. Tarsi niekas nevyktų. Nieko nesigailėdama. Nes jeigu iš silpnumo, iš vienatvės ar mirties baimės (jos alsavimą iš paskos gi jauti kiekvieną dieną nuo pat atsibudimo), ir svarbiausia, iš identifikacijos troškulio atsiversi, visa tai – baigsis. Bet koks santykis baigiasi. (Ims nervinti smulkmenos, pavyzdžiui, tai, kad tu prirašytą lapą lankstai pirma skersai, o jis – išilgai.) Liksi vienui viena. Niekas be nieko. Vienatvė grįš su nepelnytomis palūkanomis. Kaip sniego šliūžė nuo pavasarinio senamiesčio stogo. Po išsiskyrimo su mylimais, bet skirtingais žmonėmis – sunkiai, bet prisikeliama. Po išsi-

skyrimo su panašiais – kažkuri sielos dalis numiršta. Nors ir renkiesi naujus drabužius, skaitai sudėtingas knygas ir perki turguje žuvį.

Kai grįžom namo, suomis kepė virtuvėje lašišą. Greit permąsčiau, kaip dviem trim sakiniais išversti draugei į anglų kalbą, ką sugalvojau „apie panašų“, bet vietoj to pasakiau vieną sakinį: „Tavo draugas – labai geras žmogus“. – „Pati žinau, – atsakė ji, – bet man su juo nuobodu“.

Gėrėm vyną ir valgėm žuvį su lietuviškų pievagrybių padažu. Suomis kalbėjo, kaip gerai, bet kartu ir pražūtinga gyventi mažoje šalyje. Pasaulis yra didelė smėlio dėžė ir valstybės elgiasi lygiai taip kaip žmonės, tik pačiu primityviausiu lygmeniu. Atiminėja viena iš kitos naftą, kaip vaikai smėlį. Karas su Iraku vyks pagal kokį numatytą scenarijų – trumpąjį, vidutinės trukmės ar ilgąjį. Rekvizitas – paruoštas, maždaug apskaičiuotos mizanscenos ir finalinės aukos. Kai draugė trumpam išėjo į kitą kambarį, suomis sako:

– Turiu tris sūnus, bet jei būtume jaunesni, norėčiau su ja dar vieno vaiko. Kokį gražų lietuvišką vardą duotum dabar berniukui, jei tau gimtų?

– Coca Cola Plaza Vingis, – sakau. – Mergaitei – irgi.

– Ar jūs Estijoj patenkinti savo prezidentu? – klausiu.

Draugė sako:

– Meris buvo labai egocentriškas, davė interviu tualete. Šitas nieko, bet su praeitimi. Aš, kaip ir Oscaras Wilde'as, su praeitimi mėgstu moteris, o vyrus mėgstu su ateitimi.

Girtėjantis suomis sako:

– Mūsų prezidentas – irgi įdomi moteris. O kaip pas jus Lietuvoj?

– Pas mus dabar rinkimai. Bet permainų nebus. Visi politologai tvirtina ir apklausos rodo, kad išrinks tą patį. Kitą savaitę jau skaitysiu laikraštyje: „Galutinai supratęs, kad laimėjo,

jis apdovanojo bučiniu savo žmoną". Daugiau vyno nebegerkim. Arba ant bato man ryt kreida užrašykit Vilniaus adresą. Kad žinotų, kur nuvežti. Suvorovo romane skaičiau, kad prie Stalino taip baigdavosi viešbučiuose „Stoličnajos" prezentacija.

Draugė uždega lemputes ant Kalėdų eglutės ir eidama su dukra gulti švieselių neišjungiu. Kvepia mandarinais, spygliais, visai kaip vaikystėj per Naujuosius metus.

Paryčiais susapnuoju sapną. Sapnus mėgstu ir namie, ir svetimuose kon(tekstuose).

Į prezidentus savo kandidatūrą iškelia „Nijolės" kailiniai. Pilki, ilgi, ant medinės pakabos. Dvidešimt tūkstančių reikalingų kandidatui parašų surenka Lietuvos ir, nežinia pagal kokį įstatymą, gal tik dėl asmeninių Alos Pugačiovos (Borisovnos) ryšių su mūsų pajūriu, Rusijos elitas. Bet žiniasklaidoje pasigirsta abejonių. Pirmiausia – dėl kandidato lyties. Kailiniai – vyriški ar moteriški? Neaišku, kas dirba rinkimų štabe – naminiai gyvūnėliai ar laukinės bestijos. Ar galima tikėtis stabilumo, jei kailiniai – su vėjo pamušalu. Tai, kad jie pasiūti preciziškai, bet išvirkščiomis siūlėmis – mada, įvaizdis ar programos dalis? Interviu su kandidatu asmenybę palieka neaiškią.

– Koks mėgstamiausias jūsų TV kanalas?

– „National Geographic".

– Hobis?

– Kaboti tamsoje.

– Ar daug turite priešų?

– Didelių – ne, mažų kandžių – taip.

Per inauguraciją prezidentui teikiamas medalis. Jį ant plataus šilkinio kaspino snapeliuose atskraidina „migruojantys paukščiai". Bet kyla problema – nėra kaip jį užkabinti, kandidatas – be kaklo. Medalis kybo ore, judėdamas į kairę ir į dešinę kaip senoviško laikrodžio švytuoklė. Ima tiksėti kažkokios džiugios, bet neaiškios eros pradžia...

Kelionė atgal dažnai psichologiškai trunka šiek tiek ilgiau nei pirmyn. Gal kad kartojasi neseniai patirti įspūdžiai. (Seni ir švelnūs kaip kačiuko ausys batai prisipildo kojos, nosis – snarglio, o palto kišenės – nežinia iš kur atsiradusių šiukšlių.)

– Tu man nieko nepapasakojai apie Ilgąjį Hermaną ir Storąją Margaritą, – sako vaikas.

– Namie papasakosiu. Ir apie juos, ir apie kitas poras.

– Kokias poras?

– Jokias, – sakau. – Miegok.

Dvi dienas, iki šio vakaro, beveik stebuklingai negalvojau apie liūdnus dalykus. Įkišu į maišiuką ranką. Apčiuopiu mandarinus, estišką duoną, kalėdinius sausainius su anyžiais, obuolius ir saldų prisiminimą apie mirtį – mažą vieno kąsnio gabalinio cukraus pakelį. Prieš atsisveikindami su suomiu ir drauge gėrėm kavą „Stockmann" parduotuvės kavinėje. Kai perplėšiau cukraus pakelį, suomis nusišypsojo ir pasakė:

– Tas žmogus, kuris sugalvojo, kaip supakuoti šitą cukrų, buvo ar suomis, ar danas, užmiršau. Jis nusižudė. Nes nuėjęs į restoraną pamatė, kad žmonės atplėšia cukraus pakelį skersai, taip kaip tu, o jis buvo sumanęs – išilgai.

Patamsyje autobuse laikiau cukraus gabaliuką vienoje rankoje, o iš kitos graužiau obuolį. Kažin kada mes su drauge mirsim? Neužilgo ar – „už ilgo"? Po šios kelionės Taline liks žmogus, pas kurį mano vaikas, ko gero, daug kartų galės atvažiuoti – mažas asketiško veido berniukas. (Tai buvo niekam nežinomas šios mano kelionės „ilgosios trukmės scenarijus".) Kada nors, gal ir labai greit, jie abu eis pro Ilgojo Hermano bokštą, berniukas rodys jai Estijos parlamentą, pasakos, kad gynybinė miesto siena yra ilgiausia išlikusi Europoje. O gal ir nepasakos. Gal jie tik valgys ledus. Fotografuosis Toompea, aukštutiniame senamiestyje, kaip užsispyrusi patvari akmeninė pora, ir kada nors abu galbūt pagalvos tą patį – kad miestai, valstybės, net ir žemynai yra niekas daugiau, tik žmonės.

Parvažiavus pirmas šuolis – į karštą vonią. Paskui gal ir numigsiu. (Nors kai dieną užmiegu, atsibundu kaip trenkta.) Dar, tiesa, reiks atsiimti iš kaimynės buto raktus. Kiek turi pas juos giminių privažiuoti, kad patys penkiuose kambariuose nakvoti nebetelpa? Savo buto raktų neduodu šiaip pažįstamiems. Gailiu net tiems, kuriuos mėgstu. Namus patikiu tiems, kuriuos myliu. Vienas kaimynės bruožas, tiesa, mane erzina – ji bobiškai smalsi. Naršys po kosmetiką. Čiaudėdama uostys prieskonius. Vėl stebėsis dėl odinio vabalo, pakabinto ant sienos. „Jokios čia nematau estetikos", – sakys. (O kaip supyktų, jei žinotų, kad į jį įpinta žmogaus plaukų!) Ir, aišku, žiūrės fotografijas. Ilgėliau apžiūrinės tas, kuriose bus kas nors atpažįstama – universitetas, ji, aš, Amerikos, Čikagos vaizdai. Arba kas nors egzotiška, pavyzdžiui, du mano pažįstamo katinai – jie vietomis beveik be plaukų, vietomis garbanoti, Kornvalio reksai. Nufotografavau, kai man leido juos tris dienas palaikyti.

Tame albume yra ir naujų, ir visai senų nuotraukų. Vienoje, senoje, prie akmeninio bokšto sienos stovi dvi mergaitės. Vienos mergaitės sijonas ilgas, kitos – trumpas. Abiem – po aštuoniolika metų. Plaukai susivėlę, o nosys – blizga. Jos juokiasi, tikriausiai be jokios priežasties. Akys išplėstos į objektyvą tyčia, kaip plūdės, kuriose atsispindi mažytis pasaulis. Ne pasaulis, tiksliau – jo nuojauta. Tokia veido išraiška vėliau išnyksta, organiška ji būna tik žalioje jaunystėje, kai manai, kad dar daug kas atsitiks. Mergaičių fone – senamiesčio bokštai, ažūrinis Senasis Tomas ant vienos viršūnės. Tą nuotrauką kaimynė pravers be susidomėjimo, nes aš joje – nebeatpažįstama, fotografija gi daryta prieš dvidešimt penkerius metus. Be to, ji nespalvota, sulamdyta ir nelabai ryški. (Kai vartau albumą pati, aš irgi tokias nuotraukas dabar jau praverčiu. Tik ne dėl to, kad senos fotografijos prastos kokybės. Dėl visiškai kitų priežasčių.)

Nėr vyrų, neverk

Na nėr ką veikti savaitgalį, nors tu vieną veną persipjauk. Įsijungiu televizorių. Visai įdomu. Be reikalo tie intelektualieji kritikai apie lietuviškas laidas su sarkazmu rašo. Rodo „Nuo... iki". Pirmas siužetas – vėžys, pasirodo, išgydomas. Reikia sėdėti miške, gerti pušų, eglių ir kitų medžių skleidžiamą aurą ir kiekvieną dieną pasistengti rasti bent dešimt minučių „kaifui". Antras siužetas – interviu su garsiu menininku. Ne apie meną. Apie tai, kad jis suprato, jog laimė – ne tik darbas, bet ir meilė. Kadangi man (kaip ir daugumai žmonių) ši tema buvo aktuali įvairiais amžiaus tarpsniais – nuo paauglystės iki menopauzės, – klausau toliau. Dabartinė, antroji, menininko žmona teigia, kad ji iš pradžių nesuvokė kirbančio stipraus jausmo vyrui, kuris, jos manymu, šiaip jau „priklauso valstybei". Pirmieji keistą būseną pastebi tėvai. Tėvelis mamos klausia: „Ar tau neatrodo, kad ji yra įsimylėjusi savo šefą?" Paskui pats menininkas (laimingu aplinkybių sutapimu jis – kartu ir šefas) pasikviečia tą moterį į kabinetą ir paprašo: „Mes juk suaugę žmonės, pasikalbėkim". Orkestras, kuriame jie abu dirba, netrukus išvažiuoja gastrolių į užsienį, iš ten ji paskambina savo tėvams ir praneša naujieną. Tiksliau, ne naujieną, o tai, ką tėvai jau buvo

pastebėję anksčiau. Moteris klasikinės muzikos fone tampa nėščia. Menininkas grįžęs išsiskiria su žmona. Žmona, jei teisingai supratau, iš karto po skyrybų miršta, nes menininkas, pasakodamas savo meilės istoriją, laidoje jos nepamini. Rodoma fotografija, tuoj pat po vestuvių ceremonijos. Toks gilus, gal ir ne visai viešumai skirtas bučinys – iš arti. Apie tai moteris laidoje ir kalbėjo. Žinote, meilė – toks jausmas. Žodžiais sunku nupasakoti. Prieini prie mylimo žmogaus. Apsikabini. Ir tarsi norisi, na kaip čia pasakius, į jį įlįsti... Išjungiu televizorių, nes jaučiu, kaip pilve iš lėto ima vertis šaltas kosmosas.

Drebančia ranka, ne iš pirmo karto, surenku gero draugo, gyvenančio kaimynystėj, numerį. Ačiū Dievui, atsiliepia. Tyliai, kad negirdėtų kitam kambary skaitantis vaikas, sakau: „Klausyk, žinau, kad trukdau. Aš trumpai. Ne. Vamzdis nevarva. Ko kito noriu paprašyti. Kaip draugo ir kaip kaimyno. Ar tu negalėtum, kai pastebėsi, kad aš pamilau, man tiesiai, be jokių užuolankų pasakyti. Supranti, meilė – toks jausmas. Žodžiais sunku nupasakoti. Prieini prie žmogaus, apsikabini... Pirmais mėnesiais pati galiu ir nesusigaudyt. Paprašyčiau tėvo, kad jis, jei pastebės, pasakytų mamai. O mama tada gal pasakytų man, bet žinai gi, kad tėvų nebeturiu. Girdi, ką sakau?"

„Girdžiu, – tingiai atsako jis. – Kiek išgėrei?" Suburbstu visai: „Didelį puodelį raudonosios arbatos su ananasų gabaliukais, paskui žiūrėjau „Nuo... iki". – „Tu, – sako jis, – kai apie meilę imsi galvoti, pažiūrėk į pasą. Paskui prisimink kai ką iš savo biografijos ir eik ramiai miegoti. Be to, sakei gi, kad šį savaitgalį pas tave draugės suvažiuoja. Su jom meiles ir aptarkit. Mano žmona, beje, į to menininko koncertus nebeina dėl tos istorijos". – „Kodėl, – nustembu. – Klimaksas taigi ne visada užkrečiamas". Kaimynas numeta ragelį.

Kol atvažiuos Rūta, prigulu. (Bet – neramiai.) Pasitelkusi rudeniop paaštrėjusią intuiciją iš visokių, tarsi nereikšmingų

mažmožių stengiuosi suprasti, ar kartais ir aš nesu pamilusi savo šefo. (Laimingu aplinkybių sutapimu jis – ne menininkas.) Kad gerbiu – tai faktas. Kad labai bijau – irgi tiesa. Nes kai pakviečia „ant kilimėlio", už diržo žliaugia prakaitas. Bet ar aš sulėtinu žingsnį, kai pamatau jį priešais koridoriuje. Ar įkvepiu jam pavymui CK „Eternity". Ar mielai einu į jo gimtadienį. Jei einu, tai ar prieš tai persirengiu. (Kiek kartų?) Ar pasitepu kvepalais pulsuojančias kūno vietas. Ar užsisegu (gerąją) slyvų spalvos liemenėlę. Ir iš viso, ar galiu, dabar, sąžiningai, savo kambario prieblandoje, kur mane stebi tik mano vaiko iš molio nulipdyti baisūs laukiniai žvėrys, be išsisukinėjimų pasakyti – ne, aš jo nemyliu. Jėzau... Atrodo – negaliu. Man, pavyzdžiui, įdomu, ar jis laimingas. Norėčiau sužinoti, koks jo mėgstamiausias saldumynas. Ar jau matė „Oidipą karalių". Jei matė, tai ar patiko. O jei patiko, tai kas konkrečiai. Koks antikinis triukas? Vieną vėlų vakarą mačiau jį einantį iš darbo kita gatvės puse. Atrodė nelaimingas. (Gal jis, be darbo, daugiau nieko ir neturi?) Aukštas. Sportiškas. Garbanotas. Žilas. Penkiasdešimt, o vis dar – be akinių. Nežinau net kokia jo šeimyninė padėtis. Tokio amžiaus vyrai paprastai būna arba sėkmingai vedę, arba sėkmingai ištekėję (arba žvaigždės, arba satelitai). Nepriėjau tada. Tai gal – nemyliu? O gal nepriėjau – iš baimės, kaip tik dėl to, kad myliu? Kam čia dar paskambinti ir paklausti? Draugės manęs jau ta tema neklauso. Laiko mane reliktu. Sako, tu esi – atgyvena. Suguli tik iš meilės. Abipusės. Ir tai... Po pusės metų treniruočių. „Nieko, – tada su ašaromis akyse sakau, – ir tokios moterys turi teisę gyventi".

Geriau *Stilių* paskaitysiu. Va be ko negaliu, tai be šito leidinio. Pasiskolinu ir perskaitau kiekvieną penktadienį. Ten yra daug medžiagos net ir moksliniams darbams, pavyzdžiui – „18-ojo a. mąstymo atspindžiai šiuolaikinėje moterų publicistikoje". Įdomių skyrelių pasitaiko. Likimų. Darbe aš jo skaityti

negaliu. (Nes darbo yra.) Be to, mano bendradarbės tuos skyrelius visaip pervadina. Žvengia paskui. Skaitau pasakojimus apie už turtingų užsieniečių ištekėjusias lietuves. Kaip jos Paryžiuje, Italijoje ir kitur mėgaujasi kiekvienos dienos atnešama laime, niekur nedirba, nes daug pastangų kainuoja palaikyti išpuoselėtus, jaukius namus (paprastai užmiestyje, su dideliu rožynu). Kolegė sako, tie straipsniai turėtų vadintis ne „Meilės tremtinės", o „Teisingai pagulusios". Žinau, kad iš pavydo, bet vis tiek. Cinikės kokios. Man *Stiliuje* visai kiti, paprasti dalykai kartais užkliūva. Kelintąkart randu parašyta: „Tada ji jam pagimdė sūnelį (arba dukrytę)". Jei tai būtų istorija iš 18-ojo amžiaus, suprasčiau. Visuomenė buvo griežta, bet teisinga. Patriarchališka. Nuteka moteris į kokią garsią giminę. Vaikas gauna pavardę – su „fon", lovą – su baldakimu, galiausiai šeimos rūsį kapinėse – su giminės herbu. Tada galima ir „jam..." Bet dabar. Kai tapome savarankiškos. Be kompleksų, be spuogų, tik su G taškais ir su skrybėlaitėmis savo likimo kalvės, ir kai tai yra tobulai atspindėta *Stiliuje*, tokios formuluotės (be specialios analizės) man nesuprantamos. Susimąstau. Ne, aš vis dėlto tikra egoistė. Pirmiausia gimdžiau – sau. 1991-aisiais. Liepos 31-ąją. Medininkų žudynių rytą. (O tokia „ekskliuzyvinė" proga būtų pasakyti – kad Tėvynei.) Skaitau toliau. Viena tikrai protinga moteris, į *Stilių* gal netyčia ar gal iš išskaičiavimo atklydusi, teigia: „Moterų ašaros – isteriškos. Vyrų – egzistencinės". Epitetas – puikus, įsidėmėtinas iš karto. Ir labai neteisingas. Ašarų kokybė priklauso visiškai ne nuo lyties. Nuo situacijos. Na, dar nuo žmogaus sielos „galingumo".

Vakar einu iš darbo Pylimo gatve. Sustoja naujas „mersas", už jo – mikroautobusas. Iš „merso" iššoka „skustukas", deda šuolį atgal prie autobuso, įkiša pro atdarą langą delną išskėstais pirštais, užkloja vairuotojui ant veido ir su sklandžiais „matų" intarpais subaubia: „Dar kartą tokį posūkį padarysi –

į pavėsį padėsiu". Paskui atsisuka į žiopsotojus. Žiūriu – akys pilnos ašarų. (Tikriausiai – egzistencinių.) Šalia manęs ant šaligatvio stovi senukas ir dejuoja: „Dieve, Dieve. Dabar jauniems bachūrams mašinos, kaip mums anksčiau – kiaušiai". Aš esu lygiai tos pačios nuomonės. (Kad praranda žmonės tikrąsias vertybes.) Bet tyliu. Prisimenu tik, kad „kuo brangesnė mašina, tuo didesnės impotencijos problemos". Gal visiems pranešti? Autobusiuko vairuotojui šiokia tokia satisfakcija būtų. Bet tuoj pat gaučiau į snukį. Ir stovėtumėm tada Pylimo gatvės sankryžoj su „skustuku" ašarom apsipylę. Jis – egzistencinėmis. Aš – isteriškomis.

Sulaukiu Rūtos iš Kauno ir turbūt vis dėlto važiuosim į Buivydiškes. Gerai, kad Margarita ten dukros namą dar saugo. Tegul ji kuo ilgiau iš Amerikos negrįžta. Tvenkiny visą vasarą maudytis galima ir mėsos ant grotelių išsikepti. (Per televizorių ką tik sakė, kad Buivydiškių vanduo už Žaliųjų ežerų švaresnis.) Kalė kokia Margaritos faina. Tuoj šuniukų turės. Reiks atsiminti įspėti, kad mano vaikui nesakytų, kad juos užkas. Vieną paliks. Pati, aišku, negalės, prašys Juozo. Aš irgi negalėčiau. (Tuoj atsimenu senų žmonių pasakojimus, kaip po sušaudytų ir užkastų žydų žemė dar kurį laiką judėdavo.) Dabar teta kaime tris kačiukus užkasė, tai katė kitą dieną atsivilko iš kitos pavogusi. Irgi tris.

Marga man po valandos dviejų atsibosta, nes kai vyno išgeria, dvidešimtą kartą apie skyrybas pasakoja, nors jau septyniolika metų nuo to įvykio praėjo. Senaties terminas ir tiems dalykams turi būti. Rūta pirmąkart važiuoja, tai turės išklausyti. Maudymosi kostiumėlis kur... Pyragą reikėtų į foliją suvynioti. Ir nebaigtas straipsnis. Kiek čia lapų išeis. Trys... O gal keturi. Vieną neįskaitomai pieštuku primaliau. Kol jos salotas maišys, daržą apsiuostys, gal pribaigsiu. Paskui indus suplausiu. Kad neteisybės nebūtų. Viskas vyksta lygiai taip, kaip

maniau. Kodėl man intensyvūs įspūdžiai visada svarbiau negu ekstensyvūs? Net jaunystėj nemėgau persikelti į kitą erdvę. Ypač baisu – tolimos kelionės svetur. Prasideda nepažįstamos aplinkos intervencija: smelkte smelkiasi nauji garsai, kvapai, žodžiai ir vaizdai, ausyse ima spengti, žūtbūt reikia visa tai prisijaukinti. Per itin trumpą laiką. Kitaip aš paprasčiausiai gyventi negaliu. Kelionė man kartais būna perėjimas per senamiestį. Užsidarymas į kitą kambarį. Arba į vonią. I. Bachmann rašo: „Ištisą valandą galiu gyventi anapus laiko ir erdvės, visa palaiminga, atsidūrusi legendoje, kur muilo kvapas, tualetinio vandens veidui purslojimas, apatinių žiugždėjimas, šepetėlio nardinimas į pudrinę, mąslus brūkštelėjimas kontūriniu pieštuku – vienintelė realybė". Kaip bobiška. Ir kaip sava. Geriausios kelionės – savaitgalio. Septynios stotelės pas žmogų, prie kurio nereikia keisti odos.

Kas ten kur Margos darže pasodinta, jau neatsimenu. Kieno anoj pusėj tvenkinio namai – irgi. O ką tik rodė. Rūta, aišku, atsimins. Daržoves nulupau. Supjausčiau. Bitkrėslių priskyniau. Jos lauke ant suoliuko tebesėdi. Margarita rūko. Vyną geria. Ir pasakoja apie skyrybas. Šneka garsiai, taip, kad čia, virtuvėj, girdisi. Mano taukuoti popiergaliai šalia pjaustymo lentos iškloti šlampa. Ant vieno katinas tiesiasi. „Tada, žinok, paskambina man kažkokia geradarė ir sako, jūsų vyras turi kalę. Padedu ragelį. Skambina vėl, sako, aš tos kalės pavardę žinau. Sakau, maniau, kalės tik vardus turi. Ji sako, tos moters pavardė – Krušinskaitė. Rūta, nesijuok, čia ne bajeris, jos tikrai pavardė tokia buvo. Kai jis parėjo iš darbo, sakau, man kažkas, matyt, iš tavo darbo skambino ir sakė, kad tu guli su savo bendradarbe. Pavardę pasakiau. Jis kaip supyko. Ką tu, iš proto išsikraustei! Su ta šliundra!.. Dabar su ta šliundra jau septyniolika metų gyvena, du vaikus turi. Buvo ir ji po kelių dienų atėjusi, sako, jūs laikote mane ne tuo žmogumi.

Be reikalo jį išvijot, mūsų santykiai – darbiniai. Sakau, jūsų darbiniai santykiai tau iš po palto šviečia. Tada ji buvo šeštą mėnesį nėščia". Iš virtuvės Margai šūkteliu: „Nebūk tokia kategoriška! Gal ta moteris iš pradžių savyje nesusigaudė. Žinai, meilė – toks jausmas. Žodžiais sunku nupasakoti. Prieini prie žmogaus, apsikabini..." Marga tęsia lyg negirdėdama. „Įsivaizduoju, su kokiu kalėdiniu entuziazmu Krušinskaitė pavardę į mano pasikeitė. Atsikeliu, būdavo, tada rytą, atsisėdu ant klozeto ir negaliu atsistoti, kojos kaip vatinės. Aistei treji metukai. Žiema. Gelta susirgo. Žiūriu vakare iš ligoninės parėjusi, būdavo, pro langą į Rasų kapines, kol sniegai nuo ašarų su užuolaidom susilieja. Nei pinigų, nei savo buto, nei noro gyventi. Bet nepraėjo nė septyniolika metų ir aš jau galiu su juo normaliai bendrauti. Kartais net picos nueinam". Rūta sako: „Nu žinai, aš į vyrus irgi žiūriu jau kaip į praeitį. Bet į praeitį, ačiū Dievui, ne vien kaip į juos". Girdžiu, eina abi į virtuvę. Marga pataria: „Ieškok vyresnio. Daug vyresnio. Vyresni meilužiai turi privalumų. Kai jūs visi Baltijos kely stovėjot, Juozas man langus atšriubavo ir išvalė. Aš Juozo nebemyliu, bet pripratau. Jei jis iš mano gyvenimo kur dingtų, liktų duobė. Kaip vyšnią iš želė išlupus".

„Mergos, – pradedu iš tolo. – Jūs tik neišsigąskit. Pasakysiu baisų dalyką. Mano eseistikos kokybė krinta. Aš ne tik kad iki garsiųjų Lietuvos eseistų vyrų nebepritraukiu. Jie – genijai. Ypač vienas. Dėl to man nepikta. Taip apie juos, kai kuriuos, žmonės net internete rašo. Manęs internete nėra. O pas mane – interneto. Bet kas baisiausia... aš iki savęs pačios, buvusios, nebepritraukiu. Anksčiau norėjosi rašyti apie egzistencinius dalykus. Visatos gausmą. Apie tai, kad „laikas yra galvojimas apie daiktus". O dabar kažkokias vienadienes nesąmones paistau. Žargonu. Manęs nebespausdins. Nuotraukos niekur nepasirodys. Į kitas kalbas neišvers. Mūsų literatūros pagrindinė

problema, žinot, kokia? Provinciali kalba... Jūs gi žinot, kad be viešumos aš – negaliu. Kaip aš kitaip įsitvirtinsiu? Už ko man laikytis, kad išlikčiau?"

Marga klausia: „Tau grietinės į pomidorų salotas dėt ar nedėt?"

„Man tas pats", – sakau.

Viskas aišku. Anapily aš su jom pasikalbėsiu apie kūrybą. Nusispjaut joms į mano rašymą. Ir į rašymą apskritai. Ne filologės juk. Viena receptus išrašinėja, kita – kainas ant drabužių. (O aš jomis naudojuosi.) Marga toliau apie skyrybas pasakos. Paskui verks, kad jos žentas Niujorke statybose dirbdamas gali nuo stogo nukristi. Saulės smūgį gavo. Vemia... tokioj tolybėj. [Rusų mafukai jį iš statybų išspjaus, niekam nepasiskųs, nes nelegalas. Kad tik nepradėtų po šašlykų ir po vyno – po Niujorką skambint. Kartais, kai žentas jai paskambina, tai abu kokią graudžią dainą ima dainuoti. Skirtinguose žemynuose. „Kelelis tolimas..." Pro langą į tvenkinį gali iššokti. Jai tik anūkus augint ir augint. Kaip ji tą disertaciją ginsis, nesuprantu.]

Reikia pačiai kažkaip susikaupt. Ir dėl to savo rašymo susigaudyt, kas atsitiko. Vienas dalykas aišku – nebeturiu tikėjimo, meilės ir vilties. Užsidarė durelės į šitas kvepiančias celes. Po lašą iškapsėjo energija. Visą pusmetį tvarkiau dokumentus. Nes aplink keli žmonės išmirė – ir tiesiogine, ir perkeltine prasme. Kai einu pas biurokratus į Nekilnojamojo turto kadastrą ir registrą, už kojinės gipiūro užkištą revolverį pasičiupinėju. Antra, mano rašymas – nemodernus, ažūrinis, kaip tas gipiūras. Neapčiuopiamas. Ir visai moteriškas. Reikia triuką sugalvoti. Amžiną, bet modernų. Antikinį. Gal masturbaciją aprašyt? Kokį tik pasaulinio garso „topinį" rašytoją vyrą pastaruoju metu skaitau, visi apie masturbaciją rašo. J. Irvingas *Našlėje...*, M. Kundera *Lėtume*, net santūrieji skandinavai, ir tie... T. Kallifatides, na tas graikas, be to, aš jį myliu. (Šiek tiek. Kartais.

Gal.) Bet P. Kihlgardas – švedas, irgi apie tą patį. Manau taip: reiškinys išplinta literatūroje tik tada, kai jis pakankamai dažnas ir gyvenime. („Žasai“ gi irgi dainuoja – „Nėr bobų, neverk“.) Bet aš masturbaciją aprašydama į pirmąsias eseistų gretas vargiai išplauksiu. Neišeis man. Dėl dviejų priežasčių. Jei atsidėjusi, nuoširdžiai (taip, kaip viską stengiuosi daryti) aprašysiu, tai visi naratorę, herojė ir autorę sutapatins. (Jau dabar kai kas visai be reikalo tapatina.) Įsivaizduos, kaip aš pati tai darau. Ir darbe pirštais užbadys. Ir eseistikoje. Nes, keistas dalykas, masturbacijos aprašymas vyrų prozai kažkokio nuožmaus vyriškumo prideda. Negėdingo. O moterų prozai prideda vienatvės. (Bet gėdingos.) Kodėl taip yra, tiksliai negaliu suformuluoti. Bet suformuluosiu. Grįžusi iš Buivydiškių. Antra, ir tai yra dar svarbiau, moterų prozoje masturbacijos tradicijos (kietos...) nėra. S. Sontag perskaičiau, I. Bachmann *Maliną* (tiesa, nebaigiau dar), neaptikau. M. Yourcenar – reikėtų patikrinti. Mūsų literatūroje viena Z. Čepė kitados pabandė. Man visai patiko. O aplink sąmyšis kilo.

„Tu nesijaudink dėl rašymo, – Marga lauke vartydama šašlykus sako. – Kai tavęs niekas nebespausdins, galėsi Rūtai į Kauną laiškus normalius rašyti. Nebesiimeilinti. Arba užrašus ant laidotuvių vainikų. Pasaulėjauta tavo tam labai tinka. Verki – įtaigiai. Užuojautos turi, tragizmo ir juodo, tai yra norėjau pasakyti, gedulingo humoro jausmo...“

Kai šašlykai baigia kepti, prapliumpa lietus. Grotelinę užgulam svylančiomis krūtinėmis. Marga išbėga iš namo, išneša seną siuvinėtą pagalvės užvalkalą kepsniui pridengti. Aš kartais jos, kaip gydytojos, racionalumą pervertinu: išgręžiam kartkartėm tą perkelį, nuvarvinam ir vėl laikom ištiestą virš kepsnio. Pagaliau atneša skėtį. Išskleidžiam. Po juo telpa ugnis. Mėsa. Kalė. Žolė. Ir šios dienos vėlė – kaip pakvipusio mairūnu ir prakaitu vėjo gūsis. Pažiūriu į draugių veidus. Dabar esam

tokios, kokios esam. Be jokios kosmetikos ant veido. Kai šypsomės, akyse vis tiek jau lieka šešėlis liūdesio. Mano ir Margos smilkiniai – beveik žili. (Rūta plaukus visada nusidažo laiku.) Margarita – su korsetu iš virvelių nuo stuburo išvaržos. Vienas slankstelis velniop eina. Susivėlusios, alkanos ir neprotingos. „Nesinervinkit, ilgai nelis, – sako Rūta. – Matot, kitoj pusėj tvenkinio melduose vyras stovi. Net nesirengia namo eiti. Žvejoja. Žvejai visada žino, kiek lis". Ir iš tikrųjų. Lietus baigiasi už penkiolikos minučių vertikaliais lašiukų karoliais nuo skėčio kraštų. Seniai buvau tokioje ramybėje. Nereikia prie nieko taikytis. „Jeigu dabar čia atsirastų koks vyras, – sakau, – mes iš karto pasikeistumėm. Taip, kaip ir jie prie moterų pasikeičia". Rūta pritaria: „Pirmiausia Marga turėtų tą klaikų korsetą nusirišti ir tiesiai vaikščioti. Dantim grieždama. Galėtum jį, beje, ir dabar, prie mūsų, nusisegt". – „Nu apie mirusias, – meta žvilgsnį į mane, – arba gerai, arba nieko..." – „O man, – sako, – reikėtų jam savo paskutinę cigaretę atiduoti". Visos mąstom, ko gera, apie tą patį. Praėjo didžioji pusė gyvenimo. Nebegalim prie nieko taikytis. Tik prie vaikų. Prie šunų. Ir prie artimųjų kapų. Tingisi ilgiau nei pusvalandį vaidinti kvailesnes (negu gimėm). Seksualesnes (negu išmokom). Kantresnes (negu išmokė). Švelnesnes (negu norim). Būtų čia koks vyras, reikėtų daug ką keisti – gėrimus, minas, šašlykų marinatą, šiek tiek – sąmojį. Šiek tiek – temas. Šnekėtumėm gal apie rinkimus. Kol aptartumėm dvidešimt kandidatų vyrų, vienai moteriai laiko nebeužtektų. (Šįkart tos, kurios balsuoja iš inercijos, balsuos iš gailesčio.)

Nors ir keista, rytą atsikeliu pirma ir išeinu į kiemą. Iš paskos išslenka susivėlusi, bet jau su maudymosi kostiumu Rūta. Atsisėdam ant suoliuko ir geriam kavą. Basos. Oda pašiurpsta. Ant blauzdų plaukeliai styro kaip ražienos. Bandau ant smakro spuogą išspausti. Rūta karpo nagus. „Neteisybę vakar mes

kalbėjom. Yra vyrų, – sakau. – Ne tik Margaritos Juozas. Ir ne tik kandidatai į prezidentus. Pažiūrėk į kitą pusę tvenkinio". Rūta pakelia užpakalį nuo suolo: „Aha. Tikrai. Čiagi tas pats, kuris vakar per lietų žvejojo. Ir vietoj toj pačioj. Melduose". Atsinešu nuo palangės Margos žiūronus. Ji gulbių porą vakarais pro juos stebi... Nieko toks. Gal keturiasdešimties. Simpatiškas. Su akiniais. Languota kepure – snapelis į šoną. „Plauk, – sakau. – Vis tiek maudysies. Pažiūrėk, ar gyvas. Ar ne iš bronzos".

Bet tvenkinį apeinam. Abi iš žvejo pusės. Aš – apsiavusi, o Rūta brenda per žolę basa. Eina atkišusi rankas kaip vėduokles į tolį, kad lakas džiūtų. Vyras stovi nugara į mus, įbridęs negiliai, su ilgais guminiais žvejo batais. Stovi tvirtai, truputį išsikėtęs. „Labas, – sakau. – Mes jau vakar per tą smarkų lietų jus stebėjom. Kimba?" Žmogus nieko neatsako. Aš jau būčiau ėjusi ir nuėjusi, bet Rūta gal jau nusprendė kabint tą diedą, užmiršusi, kad vakar tvirtino, jog vyrai jai – praeitis: „Ir ką čia taip ilgai veikiate? Ar neatsibodo?" Žmogus nepajudindamas meškerės ir neatsisukdamas sako: „Ką veikiu?.. Ežerą sėklinu. Dar neaišku?.. Masturbuojuosi. Ir nebandykit čia, blet, maudytis".

Grįžtam – tylėdamos. Aš todėl, kad man intensyvūs įspūdžiai visada svarbiau nei ekstensyvūs. O Rūta susinervino, kad tam diedui nieko atgal neatrėžė. Geros mintys jai visada po laiko ateina.

Kieme ant suolo jau sėdi Marga. Irgi su kavos puodeliu. „Ai, – sakau. – Nesimaudėm, žinok. Vanduo per šaltas. Atvažiuosim gi dar po dviejų savaičių. Ir gyvūnų čia tavo kieme daugiau bus... Šuniukas..." Rūta užsirūko paskutinę cigaretę ir pro meldų žalumą žiūrėdama į vandenį sako: „Jo... Ir karosų ežere daugiau plaukios. Simpatiškų tokių. Su akinukais ir languotom kepurytėm... Snapeliais į šoną".

Prabudimai

Jeigu priešaušry prabudusi atsimerkiu, ant sienos matau mirusios motinos fotografiją. Tam ją priešais lovą ir pakabinau. Nuotrauką man padidino iš mažos, visai atsitiktinio kadro, viena dailininkė, kurios net nepažįstu (ir neėmė už tai pinigų). Tikslių fotografijos aplinkybių nežinau. Atrodo, kad mamą fotografavo jos draugas pakeliui į sanatoriją. Tada buvau maža, bet pakankamai didelė, kad to žmogaus nekęsčiau. Tik dabar man aišku, kaip tuo laiku ją galėjo skaudinti toji neapykanta: prieš trejus metus mama buvo išsiskyrusi, susirado kitą žmogų ir tuoj po to susirgo nepagydoma liga. (Kai apie tai galvoju, prisimenu, kad vaikai dažniausiai pakartoja tėvų likimus.) Fotografijoje mama sėdi ant kalkėmis dažyto cementinio pakelės stulpelio ir prisidega cigaretę. Su juodo šilko močiutės siūta (tiksliau – persiūta) suknele.

Atsimerkusi, bet nesikeldama iš lovos paprašau:

– Mam... Pakalbėkim.

– Tik greitai, – piktokai sako ji. – Kol parūkysiu.

– Rudenį važiavau į Kauną. Vaikas pro autobuso langą pamatė karvę ir klausia, ar ta karvė kieno nors, ar niekieno. Sakau, karvės visada yra kieno nors, tik žmonės gali būti nie-

kieno. Mama... Dabar, kai atsibundu, dažniausiai auštant, prakaito baloj, imu aiškiai jausti, kad esu niekieno. Mano akys yra niekieno. Rankos yra niekieno. Kojos, oda, nagai, plaučiai, alsavimas ir plaukai – niekieno. Ir man dėl to baisu.

– Kaip vaiko trimestras? – klausia ji.

– Vakar kaip tik buvau mokykloj. Apynormalis. Mokytoja ant lentos braižė jų elgesio ir komunikabilumo schemas. Kaip keturis vienas į kitą telpančius ratus. Centriniame rate yra tie vaikai, su kuriais visi kiti norėtų draugauti, sėdėti viename suole ir eiti į žvalgybą. Jie ir mokosi geriausiai. Tavo anūkės ten nėra. Ji – antrame rate, pažymėta žvaigždute. Žvaigždutė reiškia, kad jos nemėgsta bent dvi klasės mergaitės.

– Gerai, – sako motina, išpūsdama dūmus.

– Kas gerai?

– Kad jos nėra centriniame rate. Manęs jame irgi nebūtų buvę, jei tada kas būtų mums braižęs schemas.

Tyliu. Nes manau, kad manęs nebūtų buvę ir antrame rate. Būčiau trečiame ketvirtame. (Pragaro.) Bet net ir dabar, kai mama rūko pasaulyje už stiklo, nenoriu pasirodyti blogesnė, negu ji apie mane mano. Iš tikrųjų reputaciją jos akyse buvau rimtai susigadinusi per visą gyvenimą gal tik kokius du kartus. Vieno karto net prisiminti nenoriu, o kitas – visai paprastas. Tada man buvo gal dvidešimt penkeri. Negrįžau namo nakvoti. (Tos nakties aš gailiuosi dėl daugelio dalykų, ne tik dėl motinos.) Ryškiai atsimenu, kaip tada buvau apsirengusi. Balta peršviečiama drobine suknele su dideliu pieštu drugiu ant vienos šlaunies (drabužiuose ir šukuosenose man patinka asimetrija). Kai parėjau rytą, mama sėdėjo mūsų mažoj virtuvėj su šuniu ir gėrė arbatą. Dabar man aišku, kad ji ten išsėdėjo didžiąją nakties dalį. (Aišku ir kitkas – labai sau nelinkėčiau kada nors naktį sėdėti virtuvėje ir taip laukti savo dukters.) Nežiūrėdama į mane motina tada pasakė vieną sakinį: „Maniau, kad

tu – ne tokia kaip visos". Šito sakinio (ypač – to jos nežiūrėjimo) sotu iki dabar.

– Nu, važiuoju, – staiga motina pakyla nuo pakelės stulpelio, pasilenkia ir maža ranka brūkšteli nuo juodos suknelės sidabrinius cigaretės pelenus. Jau nueidama, lyg tarp kitko, priduria. – Nepraskysk. Ne niekieno tu. Nes aš galvosiu apie tave dar penkerius metus.

Užmigti toliau – jokių šansų. Atsikeliu. Nueinu į virtuvę ir pasidarau kokteilį – penkiolika lašų valerijono, penkiolika gudobelės ir trečdalis stiklinės vandens. Tokio „mikso" galiu išgerti kibirą, padeda tik psichologiškai. Kai lieka pusvalandis iki žadintuvo, užmiegu. O dar prieš jam suskambant šalia miegantis vaikas verčiasi ant kito šono ir atgalia ranka žiebia man į dantis. Šitas prabudimas yra vienas iš maloniausių.

Labai nejauku atsibusti – iš košmaro. Jau prieš dvejus metus kardiologas patarė man prieš miegą nežiūrėti per televizorių filmų su vis dar pasitaikančiais neprievartos elementais. Ir ypač laidų, kuriose žurnalistai profesionaliai, preciziškai, tarsi ragaudami ypatingą desertą, klausinėja nusikaltėlio, kaip jis nužudė senutę ir paskui virė ją puode. (Gabalais.) Bet kai rodė čečėnus muzikiniame teatre, vis tiek spoksojau į televizorių iki išnaktų. Baisiausia, žinoma, buvo tos nušautos moterys, tarsi išsilanksčiusios ant grindų ir kėdžių grakščiomis modernaus šokio pozomis. Vieno reportažo vidury paskambina toks švelnus žmogus „su peteliške ant lūpų" ir klausia: „Nesakyk, kad žiūri Maskvos įvykius". – „Kaip tik tai ir darau", – sakau. Jis pataria: „Nors neaiškink vaikui, kas ten vyksta. Vis tiek nesupras. Ji dar verkia dėl pliušinio meškiuko". Aš irgi dar verkiu dėl pliušinio meškiuko ir gal todėl naktį susapnuoju košmarą. Guliu – ligoninėj. Į palatą įeina prezidentas baltu chalatu – „...the son of a factory worker who learned his manners among bullies on the streets of Leningrad and in judo classes..." –

„...fabriko darbininko sūnus, kuris elgesio mokėsi Leningrado gatvėse iš chuliganų ir dziudo pamokose“ (*The Globe and Mail*). Charakteristika – V. Putino. (Vertimas – mano.) Šalia prezidento stovi keli vyrai su lašelinėmis. Jie į sapną atėjo iš kito straipsnio: į kai kurias palatas įkaitams lašelines nešiojo ne seselės, bet FST darbuotojai. Prezidentas baltu chalatu artėja prie manęs, viena ranka – už nugaros, šypsosi, akyse – ledukai, ir sako: „Popravliaites, popravliaites...“ O man ausyse aidi: „Otpravliaites, otpravliaites...“ Atsibundu, kai šaltas revolverio vamzdis paliečia smilkinį. Guliu galvą prispaudusi prie metalinio fotelio turėklo.

Anksti rytą einu į darbą. Akyse tavaruoja. Pro šalį pravažiuoja mašina. Ant šono – užrašas: „Avarinis spynų atrakinimas“. Perskaitau: „Avarinis sapnų atrakinimas“. Kaip gerai tokią tarnybą būtų išsikviesti vidury košmaro, kol dar esu gyva. Nenušauta. Neišsitėškusi į prarają. Neuždusinta dujomis. Neužspringusi vandeniu ir antklode. Vakare išnešu į kiemą šiukšles. „Kaip susmulkėjo žmogaus gyvybė“, – liūdnai sako irgi tų pačių reportažų prisižiūrėjęs mano kaimynas senukas, buvęs atsakingas KGB darbuotojas. Negaliu nesutikti. Viskas susmulkėjo: meilė, mafija, budynės, gabalinis cukrus ir malda. Dar visai neseniai galingiausios pasaulio šalies prezidentas metinę kalbą baigdavo fraze: „God bless America“. O šiemet G. Bushas ją baigė taip: „God bless our coalition“.

Jeigu košmarų per kelias savaites prisisapnuoja daug, jie susitelkia smegenyse kaip koralų rifai. Ima burgzti širdis. Diagnostikos centre pasidarau svarbiausio meilės organo echoskopiją. Bet kad imtų gydyti, reikia eiti į kitą kabinetą ir mokėti 90 litų. Sugrįžtu į polikliniką, pas tą patį gydytoją, pas kurį buvau prieš dvejus metus, ir kukliai, bet su išdidumu iškloju jam ant stalo kokybiškus nespalvotus savo skilvelius ir vožtuvus. Gydytojas sako: „Nusirenkit. Neįsitempkit taip baisiai.

Echoskopiją – pakartosim". – „Kaip, – sakau, – jūs nepasitikit diagnostikos centru?" – „Pasitikiu, – tikina jis. – Tą gydytoją, kuri Jums darė tyrimą, jaunystėje aš net buvau vedęs. Todėl ir pakartosim". Paskui tęsia: „Visiškai sutinku su jos išvadomis. Jūsų širdis kol kas sveika. O kardiograma – bloga". Jis išsitraukia iš stalčiaus knygą, atsiverčia net iš tolo įtaigią širdies schemą ir vedžiodamas pieštuku po venas (mėlynas) ir arterijas (raudonas) aiškina kraujo apytakos ratus. Aš, norėdama atsiriboti, tuo metu stengiuosi galvoti apie Kieślowskį. „Paprasčiausiai nemokate džiaugtis gyvenimu, – sako gydytojas. – Pasaulio nepakeisit, bet galite pakeisti požiūrį į jį. Iš darbo – neskubėkit namo. Užeikit į kvepalų parduotuvę ir uostykit. Uostykit uostykit malonius kvapus. Dažniau klausykitės muzikos. Atsigulusi ant grindų arba net gatvėje, su ausinukėmis. Jums padėtų Mozartas. Triukšminga muzika ir Beethovenas – ne. Beje, kokie Jūsų santykiai su vyrais?"

„Labai geri", – sakau, vyrus turėdama galvoj kažkaip sutelktai. (Kaip pusę žmonijos. Ar kaip krūvon per pūgą tolimoje Antarktidoje susiglaudusius pingvinus.)

„Puiku, – sako gydytojas. – Ir stebėkite, stebėkite gatvėje alkoholikus. Eina jie paprastai po vieną. Savo vaikų būna nematę po kelerius metus. Butai užstatyti arba jau parduoti. Kelnės prisisiotos. Net po du kartus. Bet kokia laime spindi jų akys. Kaip nuoširdžiai jie sugeba džiaugtis šia diena. Ar Jūs negalėtumėt pamėginti imti iš jų pavyzdį?"

„Pasistengsiu. Iš paskutiniųjų", – sakau jau atsisveikindama.

Priėjusi Pilies gatvės pradžią, kaip šuo (politiškai korektiškiau galbūt būtų sakyti – kaip kalė) išuostau visą „Kristianą". Pardavėja ima eiti iš paskos. (Dėl visa ko.) Kaip neteisinga, kaip tiesmuka ir kaip netikslu, pagalvoju, spręsti apie žmogų iš apšiurusio palto. Lygiai taip pat, kaip apie moters seksualumą – iš

jos kvepalų. Kai prieinu prie Aušros vartų, Dievas, tiksliai ir laiku laikydamasis gydytojo instrukcijų, pasiunčia ir alkoholikę. Imu stebėti. Atskuba du madingi vyrukai. Moteris atsistoja priešais, tiksliau, užtveria jiems kelią neperšaunamu violetiniu lamos vilnos megztiniu, nusišypso (dantims kažkas liepė išsiskaičiuoti pirmais antrais), ištiesia ranką ir paprašo išmaldos. Vienas vyras ima giliai kišenėje graibyti centų. O kitas – iš pradžių dar negaliu patikėti tuo, ką matau – greitai atsisega džinsų užtrauktuką ir deda jai į delną savo vyriškos galios simbolį. Moteris atšlyja. Atsigosta. Ir pratrūksta ilgu rusišku lenkišku monologu, kuris tuos vyrus neša kaip ant sparnų turbūt iki Rotušės. Ir ta jos kalba yra šioje situacijoje vienintelis dalykas, vertas absoliučios pagarbos, įsiklausymo ir epigonizmo.

Kažkaip, matyt, irgi ne be Dievo pagalbos, parkapoju namo. Nugara žliaugia prakaitas. Vaikas sako: „Aš dar truputėlį filmą pažiūrėsiu. Policininkai tuoj jį pagaus..." Į filmą net nežvilgteriu, nes, ko gera, bijau ir paties televizoriaus, atsigulu ir bandau spėlioti, kada ištiks pirmasis prabudimas. Po pusvalandžio jaučiu, kaip mergaitė visa šilta priglunda prie manęs. Vartosi. Paskui tyliai sako: „Pagavo. Spardė. Paskui – nušovė. Bet, mama, turbūt neužmigsiu... Nuo tų „mentų", atrodo, kad mane visą skauda". Ir tada aš nebeištveriu: „Po velnių, ar tu nežinai, kad prieš miegą negalima žiūrėti įtemptų filmų. Kiek sykių sakyta. Kiti tėvai, tiksliau – motinos, išvis neleidžia tokių filmų žiūrėti. Niekada. O pas mus – palaida bala. Todėl, kad aš laiko neturiu, o tu esi nesąmoninga. Dar tuos vokiečių kursus visai neturėdama laiko pradėjau lankyti... Nesąmoningas vokiškai, atrodo, *unbewusst*. Pusantros valandos tik gaudo ir šaudo. Tuose filmuose policininkai ir nusikaltėliai yra lygiai tokie patys, tik „mentus" saugo įstatymas". Vaikas ilgai tyli. Vis dėlto susimąsto. Paskui apžergdama mane atsikelia, nueina į vonią ir atsineša tepalo. Sako: „Patrink man nugarą". (Tada susigaudau,

kad „mentai“ yra mentės, kurias jai skauda po choreografijos pamokos.)

Tačiau pasitaiko ir ramių vakarų, ir ramių prabudimų. Juos labai mėgstu. Dažnai atsibundu prieš pusvalandį iki atsikėlimo. Tas trisdešimt minučių vadinu pavogtu laiku – iš dienos, iš paros, iš rutinos. Jų reikia ne tik pakalbėti su mirusiaisiais kaip su gyvaisiais, bet ir švelniai, ramiai ir su pagarba prisiminti kai kuriuos gyvuosius (kaip mirusius). Per tą pusvalandį, psichologiškai kartais ištįstantį iki valandos dviejų, suku gyvenimo juostą atgal. Su ėdriu ką tik pažadintos sąmonės ryškalu susigrąžinu svarbius dalykus. Prisimenu seniai skaitytus tekstus, formavusius mane kaip žmogų. Vyrus, kūrusius mane kaip moterį. Ir žmones, lipdžiusius mane – kaip tekstą. Gulėdama girdžiu, kaip už lango teška lietus. Dieną tas šnarėjimas man ima priminti greitai spaudomų kompiuterio klavišų garsą. Bet tą pusvalandį gulėdama po šilta antklode aš atsiduodu lietui lėtai, su aistra, visišku užsimiršimu ir tikra trisdešimties minučių ištikimybe. Tol, kol pajuntu lašus oda. Taip, kaip jaunystėj. Net eidama per audrą nepasiimdavau skėčio. Neturėjau ir demisezoninių batų. (Nemėgstu tarpininkų – nei tarp žiemos ir vasaros, nei tarp naftos ir valstybės, nei tarp Dievo ir žmogaus.) Dabar per darganą skėtį jau visada pasiimu. Nes kai susergu, nėra kas slaugo, ir atslenka labiausiai nuginkluojantis, niekingas savęs gailesčio jausmas. Stengiuosi nugalabyti jį įvairiais rafinuotais metodais. Bet kartais vis tiek nepavyksta. Tada ištiesiu ranką į priekį ir kalbuosi su dešinės rankos smiliumi kaip su mažu mane suprantančiu ir užjaučiančiu žmogiuku (tikrai kaip su savo kūnu ir krauju). Šitas simpatiškas, bet beprotiškas užsiėmimas – ne originalus. Taip su savo pirštu kalbėjosi vaikas iš S. Kubricko „Švytėjimo“.

Peršalimo ligomis sirgau seniai. Dabar turiu kitų rūpesčių. Pavasarį – išteku. Antrą kartą. Maniau, kad tokio tipo mote-

rims antrų kartų nebūna. Bet man visada atsitikdavo likimiškų – taip, o ne kitaip – dalykų. Jis – paprastas žmogus. (Elektrikas.) Iš to vyro sklinda ramybė ir supratimas. Ramybės man reikia labiausiai. (Nes temperamento ir beprotystės pati turiu su kaupu.) Be to (tai ypač svarbu), tas žmogus manęs nebijo. Jokios. Nes jis yra mane atspėjęs. Kai sugenda kompas, aš imu keiktis ir pykti visai ne ant savęs, kad esu kvaila, galų gale ir ne ant virusų, bet ant to niekuo dėto žmogaus, kad viskas tuoj pat, šią akimirką nepasitaiso, jis tyliai linksminasi. Ir geidžia manęs toliau. Čia pat, virtuvėje. Net tokios – įsiutusios, prakaituotos, nedepiliuotos ir šlykščios. Tas žmogus kartu yra labai romantiškas. Kol kas – atlaidus ir turi globos jausmą. Tik prieš šitą (labai retai pasitaikantį) vyrų gebėjimą aš neatsilaikau. Dėl to dabar net pikta. Jis nuolatos manęs ko nors rūpestingai paklausia – kodėl tu neturi žiemai batų su kailiu? Arba – kodėl manai, kad sriuba tikriausiai buvo neskani? Arba – kodėl sakai, kad tu esi kalta, jei dukra iš istorijos gavo 5?

Džiaugiuosi, kad kai neseniai pirmą kartą (kūnais) susitikom restorane, jis man nepasakė sakinio, kurio laukiau su baime. Pavyzdžiui, tokio: žinai, iš mūsų nieko neišeis, nes kas aš – paprastas elektrikas, o tave spausdina. Vienas laikraštis. Jis to nepasakė, bet aš norėdama užbėgti už akių pacitavau, turbūt M. Cvetajevą: „Čto takoje slava? Tolko – slovo". Ir jis matė, kad aš kalbu sąžiningai. Manęs neerzina net to žmogaus literatūrinis neišsilavinimas. Praeitą savaitę pasakojau jam apie Cvetajevą daugiau. Nežinau, kokiu paros metu ji pasikorė, bet man būtų įtikimiausia, kad prieš aušry (po vieno iš prabudimų). Vyras man sako: „Tu matai, kaip keista... O aš visada maniau, kad Cvetajeva, per brūkšnelį Achmatova, yra ta pati daug kentėjusi rusų poetė".

Dabar jis į mano namus tik atvažinėja. (Iš Švenčionėlių.) Bet mane pamažu ima panika pagalvojus apie tą metą, kai jis

čia apsigyvens. Ypač bijau pirmųjų bendro gyvenimo naktų. (Turiu galvoj – savo prabudimus.) Žinau keletą paslapčių, kaip apsiversti nepažadinant šalia miegančio. Bet ilgainiui tai ima varginti. (Net lovą.) Kai aš atsibusiu, jis irgi juk kada nors atsibus. Uždegs šviesą (po kokių dvejų metų, kai meilė neišvengiamai bus praėjusi, tai jau atrodys kaip teroro aktas). Turbūt paims mane už rankos. Neatsimerkdamas pabučiuos plaukus. Ir lūpomis liesdamas ausį, pašnibždomis, kaip visada rūpestingai, paklaus: „Kodėl – prabudai?" Ir mane jau dabar sukausto siaubas, nes ką aš... Nes ką man tada jam reikės trumpai į tą klausimą atsakyti?

Ir nepadės niūrus įsižiūrėjimas į veidus

Kai kurie pažįstami mano, kad fotografuotis nemėgstu tik dėl to rando. Vaikystėje žaisdavau viena. Įprotis – išliko. Nes dabar kartais irgi žaidžiu su savimi. Kortomis, šachmatais ir fantais. Bjauriausia būna, kai iš megztos kepurės ištraukiu sulankstytą raštelį, kuriame mano pačios ranka būna užrašyta bėgti krosą (kad atgaučiau auskarus, kurie yra vonioj ant lentynos). Vakar sukau galvą, kaip su savimi pažaisti slėpynių. Po kelių valandų bevaisio, bet sekinančio galvojimo paskambinau kaimynui ir paklausiau, gal jis žino, kaip galėčiau viena pažaisti slėpynių arba bent „trečias bėga". Kaimynas uždengė ragelį delnu, kažką greitai pasakė žmonai, paskui vėl atidengė ir rūkydamas ėmė pasakoti, kaip jie iš ryto Verkiuose išsikasė du krūmelius bepražystančių žibučių. Paskui pasisiūlė į parką nuvežti ir mane, jeigu norėčiau, tai ir tuojau pat.

Kai prieš trisdešimt keturius metus iš visų jėgų pasispirdama su rogėmis čiuožiau nuo kalniuko (irgi pati sau viena), užvažiavau ant polydžio akmens. Dėjau viršutinę lūpą į priekinę rogių geležį, šilta srovelė per kailinius varvėjo žemyn, tarsi kailiniai būtų ne paltas, o perskrostas tikras triušis. Žiūrėjau po kojom ir mačiau, kaip parašyta viename amžiname tekste,

„kokį akinamą baltumą prisimena sniegas, paragavęs kraujo". Močiutė išdavikiškai pasodino mane į ką tik nokautavusias rogutes ir nuvežė iki vaistinės, nes išgirdusi, kad lūpą tikriausiai reiks siūti, ėmiau žviegti, paskui žagsėti ir, aišku, nuoširdžiai pažadėjau per gimtadienius neprašyti jokių dovanų. Nusipirkome tepalo – „keletą kartų per dieną vatos tamponu patepti pažeistą odą", bet kairėj pusėj ant viršutinės lūpos liko randas. (Michailai... Kai numirsiu, karste būtų gerai pridengti jį nesunkaus augalo šakele.)

Dabar, tomis dienomis, kai būnu gyva, randą meistriškai uždažau persiko spalvos lūpdažiu, bet iš tikrųjų nemėgstu fotografuotis ne dėl jo. Kaip primityvios Afrikos gentelės žmonės esu įsitikinusi, kad fotografuojantis kiekvienoje nuotraukoje lieka dalelytė sielos. Tai dar būtų nieko. Bet jei fotografuočiausi dažniau ar rasčiausi viešumoj kitais patikrintais būdais, savastis imtų pasitraukti ir iš tekstų: puslapių darytųsi vis daugiau, o manęs juose – vis mažiau. Keletui labai garsių žmonių jau yra taip atsitikę, tačiau kai vienam apie tai užsiminiau, jis iš paskutiniųjų stengėsi tai paneigti, supyko, dabar nesisveikina. Autografų nemėgstu dalyti irgi dėl panašios priežasties. Jei kas nors vis dėlto prispiria, rašau tą patį: „Slegiama neperskaitytų knygų naštos, sveikinu Jus kokia nors citata". Tarsi kai ką užrašau, bet dukart paneigdama numanomo turinio galimybę.

Bet šiaip tarp žmonių man būti patinka. Ypač – tarp savų. Jiems net pašoku kartais ant stalo sudaužydama keletą nebrangių indų. Ant stalo, paslaugiai padedama svečių, kurių pavardžių jausdama kaltę paprastai nebeprisimenu, užlipu vakarui jau baigiantis, atsisveikinant tada bučiuojamasi ne tik vienas su kitu, bet ir su paltais. Kaip gaila, kad šiurpiai erotiška šokių ant stalo arba ant fortepijono epocha pasibaigė, nutrūko per Antrąjį pasaulinį karą it prisegta ažūrinės kojinės gumelė.

Minioj nepažįstamų irgi jaučiuosi laisvai, – vakar su dviem vaikais buvau parodoj „Hobis 2003", ten pardavinėjo ir veislines kates. Į parodą – bėgte bėgom, snigti ėmė aštriomis taisyklingos formos kruopomis, tarsi aukštybėse kažin kas būtų ardęs „jūros putos" pakuotes, į kurias dedami itin dužūs daiktai (irgi kažkieno savastys). Šešerių metų berniukas, kurį vedžiausi už rankos, pasakė: „Nepirkite kartu šuniuko ir katės, nes tarp jų gali įsiliepsnoti neapykanta". Tą berniuką – myliu. Už – perspėjimus. Už alergiją išblyškusiais žiedais žydinčiai akacijai kieme, už mano mėgstamo poeto svaigių eilėraščių mokėjimą atmintinai. (Jei pavyks, viena tokio eilėraščio eilute užbaigsiu šitą esė.) Parodoj apžiūrėjau įdomiausius eksponatus – vyrus, besirenkančius meškeres. Jiems visada pavydėjau vienos savybės – gebėjimo kuriam laikui pamiršti visus dalykus dėl kokio nors vieno. Ką jie bedarytų – mylėtųsi... Teptų mentele cementą ant plytų. Plauktų per upę. Gertų. Ar rašytų knygą. Jie rinkosi meškeres stumdydamiesi ir neatsiprašinėdami, išsipašiusiais iš džinsų marškiniais, mindydami iškritusias iš kišenių pirštines, daug kartų perklausdami pardavėjo techninių subtilybių. Vyrai panašūs į vaikus pirmiausia ir yra dėl šio gebėjimo. „Tai perkam kačiuką ar ne", – barbendamas į narvelį pirštais jau prie kačių dalykiškai klausė vienas šalia stovinčios žmonos. Katė plėšriomis žydromis akimis žiūrėjo į vyrą, žmona tokiomis pat akimis – į katę. Bet ir į kažką daugiau. Moteris tuo pačiu metu braukė delnu sijoną, dairėsi, viena smegenų dalelyte buvo vakardienoj ir rytdienoj. Reikėjo daug ką permąstyti. Santuoka man pasirodė panaši į tūkstančius kitų. Kaip pasakytų Rushdie: „Jis ją vedė, kol ji nespėjo apsigalvoti, bet taip ir neišmoko atspėti jos minčių".

Dabar atsitiko vienas toks visai nenumatytas, keistas ir naujas dalykas, pamažu virstantis klaikiu, – į pašaliečiams uždarą mano gyvenimą, į šiuo metu linksmą sprogstančių medžių

spalvos vienatvę įsibrovė internetas. Atsidarau kompe vieną savaitraštį, jame spausdintą savo tekstą, o po juo – keliolika skaitytojų laiškų. Tikrais vardais beveik niekas nepasirašo. Atsidarau kitą, po juo – dar daugiau. Nesu tokia kvaila, kad nesupraščiau, jog ne manęs tiems žmonėms reikia. Jie kalbasi vienas su kitu, o tekstas yra tik pretekstas anonimiškai susitikti žydroje ar žalsvoje erdvėje. Į procesą ėmiau klimpti nevalingai. Iš pradžių maniau, kad tekstas – pretekstas atsitiktinis, bet pastebėjau, kad tam tikri žmonės pasirodo tik po tam tikrais tekstais. Arba tik po tam tikromis pavardėmis. Kartais įsižiebusi diskusija sukibirkščiuoja esminėmis vertinimo tiesomis, pralenkiančiomis spausdintą žodį. Keliasdešimt kartų skaitant laiškelius, autoriai pamažu įgyja charakteristikas, pavidalus, temperamentą, intelektą, skonį, pomėgius ir net veidą. Banaliai tariant, imi matyti jų akis ir girdėti jų širdis. *Palankusis* pasirodo visada ne po literatūra, bet – po tekstais apie politiką. Aistringai diskutuoja dėl karo Irake. Beje, tikrai, kada tas sumautas pokaris baigsis. Kaip sako viena pramokusi angliškai mano kolegė, globalines sumaištis išgyvenanti kaip asmenines, „linkiu jiems laimingo hepiendo, bet nepagautas – ne huseinas". Kito žmogaus laiškas mane tiesiog pribloškė. Po viena sena mano esė apie Estiją ir apie bestijas *Udrelis* rašo, kad tekste minimas Talino restoranas iš tikrųjų vadinasi ne „Garlic", bet „Baltazaras", ką, jis spėja, mano estų kraujo draugė pamiršo. Nepamiršo. Ir aš nepamiršau. Tiesiog minimo pavadinimo reikėjo dėl česnako (*garlic* – angl.) ir neūžaugos (*karlik* – rus.) sąskambio, kad būtų aišku, kaip juokingai estai kuria naujas prasmes aspiruodami skardžiuosius priebalsius. „Baltazarą" – paaukojau. Tas žmogus precizi̇škai demaskavo netikslią detalę. Netiksli detalė kada nors gėdingai demaskuoja autorių. Aš atsiprašau. (Ypač – Baltazaro.) Daugiau taip nedarysiu. Ir dievaži, jei kada nors nebeatsiminsiu, kad restorano „Sakura of Tokyo", kuriame

buvau 1995-ųjų balandžio mėnesį, adresas Ilinojaus valstijoje yra: Naperville, 1163 E.Ogden ave. (indeksas 60563), net sau nebepasakosiu, kokia ten atsitiko šiurpi istorija su japone padavėja ir mediniame valties formos inde suši užsisakiusiu nebyliu.

Bet svarbiausi laiškai yra dar kito žmogaus. Vienas vyras, slapyvardžiu *Raktas*, man ėmė rašyti nuolatos. Laiškus išsiunčia vidurnaktį arba auštant. Tarsi būtų visavertį gyvenimą naktimis gyvenantis vampyras. Kartais jo laiškas būna du trys taiklūs žodžiai, kartais net keliolika ritmingai pulsuojančių sakinių. Rašo apie tekstus. Bet kartu norėdamas suprasti, kas aš per moteris. (Tuo mes itin sutampam: kas aš per moteris – ir ar moteris – norėčiau suprasti irgi.) Rašo ir tada, kai nuo išspausdinimo jau būna praėję pakankamai laiko normaliam žmogui esė pamiršti. „Įsėlinau į Tavo tekstą pro man vienam žinomas girgždančias duris. Patiko ramus irzlumas ir irzlus ramumas. Lauksiu knygos... Bet lauksiu jos kaip Tavęs... Tikriausiai bus žiema. Ant ąžuolinio gelumbe aptraukto stalo bus padėta tik duonos ir vaisių. Už lango, nudažyto atsilaupiusiais dažais, snigs smulkiai prirašytais lapais, iš jų darysis šiurkščios pusnys. Židiny spragsės malkos, primindamos, kad kažkur vyksta karas. Tolimas, ir todėl kambaryje taps tik jaukiau. Tingus katinas murks man ant kelių, sėdėsiu supamajame raudonmedžio krėsle, kambarys skendės tabako dūmų prieblandoje. Žinau, netiki, kad rastume pilnatvę vienas kito glėbyje. *Jis pajuto jos įtemptą delną savo pakaušyje, tyliai lūpomis smegtelėjo į karštą jos pusiau pravirų lūpų kamputį, slystelėjo, surado, ir visas pasaulis iš karto pasidarė tamsiai rožinis.* Čia – Nabokovas... Kuris, esu tikras, Tau patinka". Tame kiek infantiliškame, į galą net juslingame laiške mane užkniso tik daugtaškiai, vertimas ir žodis – glėbyje. Kai tik kas nors ištaria žodį „glėbys", susimąstau, kas tai yra, ir vaizduotėj iškyla K. Rusecko XIX a. „Pjovėja" (su anonimiškomis varpomis sterblėje).

Laiškais ir ypač pastaruoju autorium susidomėjau, be abejonės, dar ir dėl to, kad šlyja (tiksliau pasakius, dyla) santykiai su Michailu. Savo draugą taip vadinu juokais, nes vienintelė knyga, kurią jį priverčiau perskaityti, buvo Michailo Bulgakovo *Meistras ir Margarita*. Jis ėmė skaityti ir pasakė: „Grabe mačiau skyrius apie Pontijų. Aš juos praleisiu". Jaučiu, kad dar šį rudenį penktadienio vakarais jo laukdavau labiau. Du kartus net pasitikau stotyje. O dabar, kai nuo pažinties jau praėjo pusmetis, su siaubu prisipažįstu, kad šiokiadieniais jį atsimenu, jei kas nors namuose sugenda. Skambutis, čiaupas. Praėjusį penktadienį jis susitiko senamiesty su draugu ir kažkur gėrė alų. Grįžo vienuoliktą. „Pasakojai savo draugui ką nors apie mane? – paklausiau. – Nenoriu, kad svetimi apie mus ką nors žinotų". – „Sakiau, kad kai atvažiuoju iš savo sušikto miestelio, tu kartais jau tingi pakelti užpakalį nuo lovos. Kad kai rūkau naktį virtuvėj prie lango, tavo kieme po akacija iš kažkur ima rinktis apšviesti japonai, ir man atrodo, jog pasaulis susideda iš Japonijų, aš susidedu iš gabalų, kaip traukinys, kuriuo atvažiuoju, – iš vagonų, o tu esi geiša, kurios šaldytuve yra barščių". Pradedu juoktis, nes suprantu, už ką tą žmogų šiek tiek mylėjau. Michailas nežino, kad pavasarį į užsieniečių nakvynės namus mūsų kieme ima važiuoti turistai. Su vienu japonu duktė mobiliuoju telefonu siuntinėjasi žinutes. Jo pavardė – Abė. Atsigulusi imu derinti japono pavardę su jos vardu – Goda Abė. (Berods siaubų kūrėjas S. Kingas sakė, kad prieš užmiegant mažos problemėlės virsta didelėmis.)

Žinau, kad greit Michailas ims atvažinėti kas antrą penktadienį. Paskui – vieną kartą per mėnesį. Vėliau kartais paskambins telefonu. Nei jam, nei man dėl to nebus labai nyku. (Be reikalo kai kurie žmonės mano, kad nuspėti ateitį yra įdomu. Tai yra liūdna.) Kai pirmą kartą Michailas pasiliko pas mane nakvoti, buvo apsirengęs juodais džinsais ir tamsiai mėlynais

languotais flanelės marškiniais. Tada paprašiau, kad prisiektų, jog niekada nekalbės apie tai, kas bus, nes aš galvoju tik apie praeitį ir „grabe mačiau“ tai, kas gali įvykti. Kokio nors ateities planavimo skyrius praleidžiu kaip jis Pontiją. Bet vis tiek žinau, kad Michailas grįš gyventi pas motiną į savo miestelį ir tuoj gyvens taip, kaip gyveno iki manęs. Ir kada nors, prisiminimuose, jis ir jo mama, kurios girdėjau tik balsą telefonu, man ims atrodyti kaip sunkiai su mažo miestelio stichijomis kovojanti pora iš kito Abės, iš jo knygos *Moteris smėlynuose*: „Juk iš tikrųjų ir dykumoje auga gėlės, gyvena vabzdžiai ir žvėrys. Vis tai gyvos būtybės, sugebančios prisitaikyti...“ Kai Michailas ims skambinti tik per Naujuosius metus, suprasiu, kad aš – prisitaikyti nesugebėjau. Vėliau irgi stengsiuosi, bet tragiškai nieko neišeis.

Internetas patogus dar ir dėl to. Taikytis – niekas neprašo. Mylimųjų laiškus galima skaityti patogiu laiku. Įsitrauki į pokalbį tada, kai esi pailsėjusi ir laiminga. Pastarosiomis dienomis būna taip, kad skaitydama straipsnius ir nuomones išsėdžiu prie kompo kelias valandas. Turiu sąžiningai prisipažinti, kad ieškau vien to *Rakto* laiškų. Keliuose savaitraščiuose, po kiekvienu straipsniu. Gal noriu jį perprasti, o gal – surasti. *Raktas* nesuka sau galvos, kad kartais atsakinėja į jį permušančias pastabas neintelektualiai, vaikėziškai, meta atsainiai bet ką, kas užeina ant seilės. Paskui lyg nusikaltęs vaikas atsiprašo. Neseniai radau laiškelį, kuriame praneša, kad išplaukia laivu saulėtame denyje, dryžuotame šezlonge. Grožėsis sidabriniu vandens paviršiumi ir net būdamas toli mintimis liks su manim. Nesuprasi, ar tikrai, ar tiesiog susirgo stipriu gripu, kai akyse matosi žvaigždės ir juostos.

Laimingi valandų neskaičiuoja, bet jaučiu, kad tas sėdėjimas prie kompo iš manęs visko atima per daug ir ima varyti iš proto. Žinau, ką šioje istorijoje kiekvienas man patartų. Ypač

sveikieji. Pabandyk kompą išjungti ir neįjungti bent dvi dienas. Pamažu – atprasi. Elektroninių laiškų gaunu palyginti nedaug, visi – iš moterų, kai kurie – iš vieno į pensiją Kanadoj išeinančio genetiko. (Tol tyrinėjo psichinių ligų paveldimumą, kol kuoktelėjo pats.) Niekas be atsakymų per kelias dienas nenumirtų. Bet negaliu. Jei po darbo kompo neįsijungiu bent pusantros valandos, imu girdėti, kaip jame tie man ir ne man rašantys žmonės ima kalbėti, šnarėti, kažkokiais mažais pavidalais lįsti iš kompo lauk ir barškėti ant klaviatūros plikais purvinais padukais. Tada pribėgu, paspaudžiu mygtuką, monitorius nušviečia tamsą ir akimirksniu nurimstu. Nesvarbu, kad nieko nauja nerandu. Užtenka senų laiškų. Nagrinėju jų sintaksę. Kableliai gali apie žmogų pasakyti tiek pat daug, kiek intonacija. Iškenčiu tik vienintelį penktadienio vakarą, nes atvažiuoja Michailas. Jis negalėtų žiūrėti į mano nugarą. O aš imu nepakęsti to, kad jis negalėtų. Prasideda prakeiktas taikymasis.

Pamažu ėmė irti namai. Grįžtu iš darbo, iškepu mergaitei blynų arba žuvies, ji kur nors išeina su draugėmis, o aš sėdu prie kompo. Lubų kampuose primegzta voratinklių. Ant gyvatuko kaip aštuonkojai kabo seniai išdžiūvusios juodos ir violetinės pėdkelnės. Vonios ir sienos sandūroje kaupiasi pelėsiai ir kalkės. (Su „Cif" – nebenusivalo.) Po kambarį, kuriame miegu, ėmė skraidyti kandys. Po keliolika, trikampiais, su vedliais viršūnėse – taip į šiltuosius kraštus skrenda paukščiai. Naktį – dingsta. Tikriausiai kaip maži auksiniai paukšteliai tupi mano megztuko su siuvinėtomis uogomis sode ir kapoja kapoja vilnones vynuoges. Sienose atsirado tinko trūkių nuo pravažiuojančių traukinių... Mylėjimasis su Michailu darosi juokingas. Paskutinį kartą ant mūsų nukrito medinis karnizas. Su abiem tamsiai mėlynom užuolaidom. Michailas ramiai jį vėl pakabino. Bet jis tuoj vėl kris. Turbūt – antradienį. (Jei būčiau jam papasakojusi, kaip auksiniai paukšteliai kapoja vilnonius ma-

no vynuogynus, jei būčiau papasakojusi, kad karnizas yra tik nereikšminga globalaus namų irimo dalis, nebūtų supratęs. Būtų pakraupęs.)

Apie laiškus kompe ir apie *Raktą* pasakoju tik vienai draugei. Vos išklauso, nes ją nuolatos iš kito kambario kviečia serganti mama. Sako, visai nupušai. Tau per keturiasdešimt, tave kvailina kažkas iš pažįstamų. Tarp nepažįstamų negali būti tokių subtilių atitikimų, kuriuos neklysdama jauti ir čia pasakoji. Ji – teisi.

Raktas, pavyzdžiui, gali būti mano kaimynas. Tas, kuris kasė Verkiuose Raudonojoj knygoj uždraustas skinti žibutes. Pakankamai mane pažįsta. Esu davusi jam kaip niekam kitam bent keliasdešimt interviu ir blaiva, ir pakaušusi. Kažkodėl niekur neišspausdino. Ir nuotraukų mano turi. (Kai jis mane fotografavo, nejutau, kad kur nors iškeliautų siela.) Vakar jo žmona pakvietė išgerti arbatos. Nervingai čiulpiau cukruotą imbierą ir visą laiką niūriai žiūrėjau jam į veidą. Paskui, lyg tarp kitko, paklausiau: „Kaip tau atrodo, žmonės, kurie reiškia savo nuomones apie laikraščių straipsnius internete, „Delfi“, yra normalūs ar „čiochnuti“. Jis neatsisukdamas nuo židinio pasakė: „Normalūs „čiochnuti“.

Antra vertus, tas žmogus gali būti ir koks bendradarbis. Robertas iš pirmo aukšto. Nuolat susipykstam, paskui vėl susitaikom. Santykiai – familiarūs. Per gimtadienius jis net leidžia užsikabinti ant nosies jo akinius, kainuojančius šešis šimtus litų, nes pasaulis pro juos man išsikraipo kitaip.

O gali būti ir taip, kad tas vyras apie mane yra tik girdėjęs. Juk ir aš eidama gatve susitinku daugybę žmonių, apie kuriuos atsitiktinai žinau svarbių, jų biografijas pakeitusių dalykų, o jie manęs net iš matymo nepažįsta. Jei taip, tai to žmogaus neatspėsiu niekada... Ir nepadės niūrus įsižiūrėjimas į veidus. Nes jis – gali būti bet kas. Nes jis – kompiuteryje gali būti – ji. Jis –

gali susidėti iš kelių žmonių. Ir vyrų, ir moterų. Man rūpimo *Rakto* patikęs laiškas gali būti tas vienintelis, su V. Nabokovo citata. O daugelis kitų (su tuo pačiu slapyvardžiu) – iš įvairiausių žmonių. Juk ir pati dariau prieš dvi savaites tokį triuką. Pasiunčiau laišką, norėdama sužinoti apie *Raktą* daugiau. Drastiškai paprieštaravau jo nuomonei apie apsiskaitymo žalą rašymui. Pasirašiau ne nauju, bet jau egzistuojančiu *Margaritos* slapyvardžiu. Paskui išsiunčiau dar vieną, bet jau pasirašiau *Pablo*. Paskui siunčiau dar ir dar. Kai kuriuos laiškus adresavau sau. Tuoj pažiūrėsiu, ką jis tada atsakė. Keista. Neatsimenu. Šitas pertaras mano ar tikrojo *Pablo*, kuriuo tik pasirašiau? Kur aš tą dieną prasidėjau, kur pasibaigiau?

Galų gale nusispjaut. Į *Raktą* – irgi. Jie visi tik susitikinėja žydroje ir žalsvoje erdvėje. Žaidžia vieni su kitais slėpynių ir „trečias bėga". Ta moteris. Ji parašė iš Amerikos. Užmiršau slapyvardį: „Ačiū už tikrumą. Linkiu daugiau žmogiškos šilumos Tavo mergaitei ir Tau su naujai susirastu žmogumi..." Kokios – šilumos? Su kokiu – žmogumi? Su Michailu gal? „Grabe mačiau". Jei dar kartą nukris karnizas arba jis neišgaudys kandžių... dantimis. Esu sena ir tvirta kaip sovietinis tankas. Švelni – kaip tarka. Kai pamirštu namie priekinius dantis, mėsainį stoties „McDonalde" susikarpau manikiūrinėmis žirklėmis. Vieną kart, kai niekas nematė, prisidegiau cigaretę nuo grabnyčios. Einu per žmones ištinusiom kojom, stumdydama juos alkūnėm ir lipdama ant nuospaudų. Įžeidinėdama ištikimiausius ir jautriausius. Kartais rytais beveik jėga atimu vairą iš pažįstamos vairuotojos ir dvi stoteles pavairuoju troleibusą, kad visi, po velnių, nors kiek pavažiuotumėm greičiau. Ta, kuriai visi tie žmonės rašo, kai jie kalba ne apie tekstus, – tėra pasakotoja. Pati nuo jos visiškai skiriuosi. Melavau. Neturiu jokio rando ant viršutinės lūpos (kairėj). Nors tikrai buvau užvažiavusi ant polydžio akmens. Ir šiltas kraujas tikrai varvėjo per vaikiškus

kailiniukus, tarsi tai būtų ne paltas, o perskrostas triušis. Ir mačiau, kokį akinamą baltumą prisimena sniegas, paragavęs kraujo. Ar – pati mačiau? Ar kitas žmogus, t. y. pasakotojas, matė? O aš tik panaudojau jo įspūdį. T. y. ne įspūdį net, bet tekstą, į atmintį rėžte įsirėžusį fragmentą. Visai susipainiojau per tuos prakeiktus interneto „rašytojus". Tie žmonės, kad jiems serveris vienąkart išsilydytų, nesupranta, ką daro. Skambinsiu kaimynui – įdomu, serveris gali išsilydyti ar negali. Iš viso matė kas tą serverį kada nors ar ne. Ar jis kaip kompas, ar bangos kokio nors dažnio, ar kaip kas? Kai iš arti pamatysiu serverį, turbūt prasidės Paskutinio teismo diena. *Raktas* nežino, kam rašo. *Pablo* nežino, kam rašo. *Margarita* – irgi. Michailas, tiesa, ačiū Dievui, tikrai egzistuoja. Jo ir reikėtų laikytis, kol tapsiu viena. Vis dėlto su Michailu mus sieja pusė metų bendravimo, su *Raktu* – niekas. Tik tegul penktadienį sutaiso durų skambutį. Jei paprašyčiau Slavkos iš kiemo, pataisytų rytoj, bet „Senukuose" yra pirkti skambučių su rusiškomis melodijomis. Slavka nupirks kaip tik tą. Kai užsuoktų penktadienio vakare „Step do step krugom...", akimirksniu pasijusčiau moteris smėlynuose (ir be aliuzijų į Abę). *Raktą* reikia išmesti pirmiausia iš kompo, paskui – iš smegenų. Bet kaip? Dabar, tuoj pat, pasiųsiu jam paskutinį laišką. Nėra jokių minčių, bet atsiras, nes verdu iš pykčio kaip smala. Turiu tam žmogui viską pasakyti dviem trim sakiniais ir pasirašyti taip, kad jis vienąkart atsigostų... „*Raktui – Giedra*. Niekada man neberašyk. Moteris, kuriai siunti laiškus, neegzistuoja. Jei tave surasčiau, prieičiau ir kaip vožčiau atsivėdėjusi į lempą – iš tikrųjų *visas pasaulis iš karto taptų tamsiai rožinis*. Viskas yra atvirkščiai. Nes, kaip sakė vienas poetas, kuris, esu tikra, patinka mums abiem – „tu gyveni, o aš tik vaidenuos".

Artimųjų rytų problemos

Jeigu man pasaulis ir atrodo juodas, tai ne per kieno nors laidotuves, bet rytais.

Per laidotuves ne tik man, daugeliui visai neliūdna. Žmonės į laidotuves eina nebūtinai gedėti. Jie gali turėti daugybę tikslų. Pažįstu vieną moterį. Ji mėgdavo stovėti prie mirusiojo, nes taip pasijausdavo kur kas gyvesnė pati. Turėdama laiko į laidojimo rūmus (kai kuriuose miesteliuose jie vadinasi „Graudūva") išsiruošdavo iš pat ryto, kai tik giminės ar patarnautojai atsargiai nukeldavo karsto dangtį, kad kuo konfidencialiausioj aplinkoj patikrintų, ar nosies velioniui nenugraužė žiurkės. Kiti iš baimės dėl to net apdengia numirėlio veidą marlės gabalėliu. Niekada turbūt ir nebuvo taip, kad artimuosius kas taip intymiai pultų, bet nekrofiliniai mitai ir anekdotai labai gajūs. Vaikystėje – ir įtaigūs. Tai ta moteris, kurią pažinojau, eidavo net ir į labai tolimų pažįstamų laidotuves. Įvykdavo – stebuklas. Pastovėjus prie karsto su puokšte gėlių ne taip mausdavo strėnas. Truputį nukrisdavo kraujo spaudimas. Vėl susiaurėdavo kojų venos, išnykdavo raukšlės, o akyse įsižiebdavo jaunystės ugnis. Vieną kartą moteris nuėjo į kolegės iš buvusio Vykdomojo komiteto vyro šermenis. Senosios bendradarbės bu-

vo nemačiusi jau seniai, nors su ta šeima net sutikdavo Naujuosius metus. Kadaise velionis, gydytojas, buvo stiprus, patrauklus ir sportiškas vyras. Moteris atsiminė, kaip per vienus Naujuosius metus pas juos namie pasiliko nakvoti ir vartė kambaryje užsienietiškus žurnalus. Kiti po paskutinio kokteilio iškrito prie televizoriaus taip, kaip po smūgio boulinge iškrinta kėgliai. Jau gerai pakaušęs dabartinis velionis tada įėjo į kambarį vieną sulenktą ranką laikydamas priekyje (su užmestu baltu rankšluosčiu), o kitą – po porcelianine lėkštute. Ties atsegtu klynu. Ant lėkštutės, tarp pieštų našlaičių – linksmai gulėjo penis. Vyras buvo gydytojas, mėgo tokius desertus. Reikėjo paklausyti, kokius anekdotus skeldavo apie pagrindinius organus – *Tiesą*, *Pravdą*. Karjera – nenukentėjo. Pats sakė: „Kai tik prieš operaciją pradedu lakstyti su skalpeliu aplink kiaušius, jie man kartais su rubliais per skubą ir partinius bilietus įkiša". Apie mirtį moteris sužinojo iš miestelio laikraščio. Žmogui numirus, paprastai prisimena malonios, šviesios smulkmenos, o reikšmingi dalykai užsimiršta. Gailimės tada, kad nebuvome velioniui švelnesni, atidesni. Į parodytą jo dėmesį galbūt galėjome atsakyti kaip nors panašiai.

Prie karsto senosios pažįstamos nebuvo. Bet šalia apsiverkę stovėjo, keista, tik į motiną panašūs sūnus ir dukra. Moteris, irgi su ašaromis akyse, kojūgalyje padėjo puokštę, suspaudė ranka dukros alkūnę, pareiškė užuojautą ir apgailėjo: „Seniai besimatėm. Bet kaip vis dėlto pakeitė gražuolį Bronių liga". Dukra šluostydama staiga vėl pabirusias ašaras pritarė: „Sirgo taigi penkerius metus... Bet mūsų tėvelio vardas Vladas buvo". Tada moteris suprato, kad stovi ne Pirmojoje laidojimo rūmų salėje, o Antrojoje. Pas Bronių (autentiškąjį) į kitą koridorių pasuko jau be puokštės, bet paskui įprastą laidotuvėse sveikatos plūstelėjimą pajuto vis tiek.

Rytais man atrodo, kad gyvybė į mane apskritai nebegrįš. Niekada nebeplūstels. Ir nepadės joks velionis. Ir nepadės –

niūrus įsižiūrėjimas į veidus. Rudeniniai žmonės. Protas ir jausmai. Tekstai ir tėvai. Šventės, nesutampančios su progomis. Kas kitiems kelia juoką, man kelia susierzinimą ir graudulį. O mano graudulys kitiems – kelia juoką. Gal net jau kitą savaitę ryšiuosi duoti skelbimą į laikraštį, kad ieškau išklausančio, supratingo ir sugebančio pralinksminti žmogaus. (Kad teisingai suprastų, prirašysiu P. S. – „Intymaus sekso nesiūlyti".)

Mano gyvenimas labai pasikeitė, ypač po to katino. Tapo, po velnių, banalus kaip kavos reklama – kiekvieną rytą jis pažadina savo bučiniu. Baksteli į veidą snukiu tada, kai dar nenoriu nei kavos, nei ryto. Paskui paausy pasigirsta burkimas – intensyvėja kaip M. Ravelio „Bolero", eina garsyn – kaip pavasarinis griausmas. Dukrai katiną dovanojo vienas amerikietis. Geras žmogus. Gyvenom šalia Čikagoj Brighton Parke ketverius metus. Savo vaikų neturėjo. Vienišius. Buvo, kaip dauguma dvidešimtojo amžiaus intelektualų, kentauras – vyras, suaugęs su kompu. Kartais pamanydavau, kad jei turėtų žmoną, spėtų pasimylėti su ja per pauzes tarp atsidarančių failų. Padarydavau jam lietuviškų baltų salotų ir iškepdavau vištos krūtinėlių. Vėliau paaiškėjo, kad valgė iš mandagumo. Atskrenda čia per dainų šventes ir tempia į koncertus. Atsisakau. „Kodėl?" – klausia jis („d" tardamas kaip „dh"). Dainų švenčių nemėgstu lygiai dėl tos pačios priežasties kaip ir *Hario Poterio*: vengiu meno, kuris padeda praleisti laiką, tačiau turi kitokių pretenzijų. Jis – nesupranta.

J.K. Rowling duoklę vis dėlto atidaviau – Poteriu pavadinom katiną. Nesitraukia nuo manęs nė per žingsnį. Aukštielninkas miega kartu po dekiu, knarkia (plonai), baigia išlaižyti grietinę iš lėkštės, kai pavalgau, o kai maudausi – tupi visada ant vonios atbrailos. (Tuoj muilą paduos.) Nemėgstu prie ko nors prisirišti, ypač vonioj. Kai reikia paskui atsisveikinti – labai sunku. Nebūtinai, aišku, jis mirs pirmas. Galiu ir aš. Atsimenu, kai

Clintas Eastwoodas (nežinau kodėl, gal kad pasijustų triskart protingesnis) vedė triskart už save jaunesnę moterį, per vieną TV šou akiplėšos žurnalistės buvo paklaustas: „Ar jūsų nešokiruoja amžiaus skirtumas?“ Kaip visada niūrus aktorius atsakė: „If she will die, will die“. (Įtarinėju dabar katiną vienu baisiu dalyku. Bet reikia surinkti šiek tiek daugiau įrodymų, nes be jų mane gali uždaryti į beprotnamį.) Skubėdama į darbą rytais pėdkelnes atsirėmusi į sieną užsimaunu bendroj laiptinėj, kitaip – sudrasko. Jei uždarau jį kitame kambaryje – pasiunta miaukti. Jėzau, tegul tie raustantys, dabar jau ir nusisukantys laiptinėj kaimynai mano ką nori. Mautis pėdkelnes – jokia pornografija. Gal kam tai kelia juoką, o man tas procesas – graudus, tarsi undinė bandytų pavirsti žmogumi (arba atvirkščiai). Prieš mėnesį važiavau į gimtąjį miestą tvarkyti artimųjų kapų, tai pasiėmiau katiną kartu, nes dukra keliavo į Peterburgą, švenčiantį trijų šimtų metų jubiliejų. Taip sutapo... Ten kartu su dukra buvo V. Putinas, T. Blairas, G. Bushas, J. Chiracas ir baltosios naktys. (Tiesa, Bushas su Chiracu prasilenkė, gal pusvalandžiu.) Negalėjau mergaitės į Peterburgą neleisti. Jai ten labai patiko. Įmetė kapeiką Peterhofe į fontaną. Padarė pati 24 fotografijas. Visiškai juodas. (Be jokios užuominos į baltąsias naktis.)

Išsiruošusi rankinėj palikau katinuko galvai skylę. Saikingą. Į rankinę dėl visa ko įsidėjau gabalą kumpio. Kol užrakinau duris, jis iškišo leteną, teisinga kryptimi atitraukė užtrauktuką ir pabėgo. Pagavau. Stoty autobuso nebuvo, įsėdau į kažkokią „Mazdą“ su keturiais vyrais. Važiuoti su nepažįstamais vyrais nebijau, nes jau keleri metai esu praradusi lytį. Niekas manęs intymiai (kaip žiurkės numirėlio) nepuola. Vairuotojas sako: „Jei jis man prikakos ant kilimėlio, kilimėlį reiks išmesti, bo neišsiplauna“. Mintyse sukalbėjau poterius ir prie Ukmergės atsegiau rankinę. Visai... Tada iš karto prisiminiau vaikystėj mėgtą atrakcioną: Panevėžyje pastatydavo statinę, kurioje

ratais baisiu greičiu važiuodavo keli motociklininkai. Kai motociklininkai artėdavo aukštyn prie briaunos, atšokdavau, kad nenukirstų smakro. Dabar taip elgėsi pakeleiviai... Nes kaip ėjo katinas ciūgliais per visų galvas. Ištisai atsiprašinėjau. Pasiūliau visiems iš rankinės kumpio. Tik vienas senukas, ką tik grįžęs iš Amerikos, kur gyvena jo vaikai, ir važiuojantis pas pusseserę į Naujamiestį, liko visai ramus: iš pat ryto buvo „gatavas". Sako, Amerikoj mane sūnūs laikė alkoholiku, tai čia nuo pat ryto viename kioske stoty konjaku pasivaišinau. Ant jo kelių katinas paskui ir užmigo.

Po šios kelionės niekur katino nebesivežu. Palieku Likai. Dvyliktokė mergaitė gyvena mūsų laiptinėje. Dažnai – viena. Jos mamą prieš aštuonerius metus nužudė girtas kaimynas, susimušęs su tėvu. Bandydami ją gelbėti, gydytojai darė keturias operacijas. Reanimacijos palatose moteris gulėjo beveik pusę metų. Mergaitė turi geras tetas, tik viena, nors ir pasiturimai, gyvena toli, Izraelyje. O kita, to buto šeimininkė, nuolatos ligoninėj. (Nuo to visko.) Man patinka, kaip ji grįžusi rūko prie lango: dabar reta moteris taip moka rūkyti ne ekrane – grakščiai, bet godžiai. Likos senelis buvo rusas baldžius. Didžiajame kambaryje dar išlikę du jo daryti stalai. Kai naktį tamsoj priglaudžiu lovoj lūpas prie miegančio vaiko galvos, jos plaukai būna prisigėrę vos vos juntamo šampūno žolelių ir cigarečių dūmų kvapo. Man linksma, nes tada žinau, kad mergaitės teta – namie, ne ligoninėj. Lika išlaikė egzaminus geriausiai iš visos klasės. Gyvendama viena. Kartais ji išsiaiškina su mano dukra, kaip reikia tarti anglišką žodį, kartais pasidažo lūpas beveik nematomu perlamutro lūpdažiu.

Prieš savaitę ankstyvą rytą vėl buvau priversta važiuoti. Į Obelius. Devynis kilometrus dar už miestelio. Latvijos link. Kelio dvigubai daugiau negu į gimtinę. Palikau Likai grūdėtos varškės, žvyro, pinigų ir katiną.

Už Obelių jau keleri metai draugės tėvas suremontavo seną medinę dviejų galų trobą. Iki šiol neišsiruošdavau. Dabar pasakė: „Jei neatvažiuosi į gimtadienį, tikrai supyksiu. Bus tėvas, jo draugė, vienas vaikas ir dvi unikalios, todėl išsiskyrusios moterys". Vakarienei iškepiau kažkieno pririnktų grybų, atėjo ir vienintelė už puskilometrio miškuose gyvenanti kaimynė Eugenija. Priskynėm stilingų puokščių. (Lauko gėlės, paparčiai ir medžiokliniai kurtai man primena senovinius gobelenus.) Vaikai be saiko rinko žemuoges į nupjautus plastmasinius butelius, – kai kurios uogos buvo visai raudonos, o kai kurios visiškai atsidavusios spalvos neištikimybei. Tėvas pasakojo, kaip remontavo sodybą, o Eugenija garsiai, „ant viršaus", savo gyvenimo istoriją. „Tada toji pasileidus moteris iš Obelių sako, kad jos draugė per pietus eina į mišką su mano Pranu. Ji prisiekė, o aš pasekiau. Iš tikrųjų. Jūs galit patikėti ar ne?" – „Galiu, – sakau. – Pačios patikimiausios žinios ateina iš kekšių. Kai susipyksta dvi kekšės, daug sužinai apie gyvenimą, kai du snobai – apie kiną. O kai žmona su vyru – sudūžta keli bliūdeliai". – „Ale ir pataikei, – sako Eugenija. – Kaip dėjau tai bobai pamiškėj bidonėliu per galvą, net dangtelis įlinko. Bet vis dėlto likau su Pranu gyventi ir po trisdešimt metų sąžiningai užmerkiau jam akis". – „Jūs labai gera, – sakau. – Aš būčiau užmerkusi anksčiau". Aplink zvimbė mašalai, uodai, vapsvos, paskui ėmė pleventi draugės mirusios močiutės virvute siuvinėti žydri kilimėlių angelai. Draugės tėvas, manim besirūpinantis nuo studijų laikų, sako: „Ar turi dabar kokį draugą?" – „Turiu, – sakau, – Michailą." – „O, – nustemba tėvas, – tai jis, kaip ir aš, stačiatikis." – „Man, – aiškinu, – tikėjimas, kaip ir grožis, netgi išsilavinimas, nesvarbu. Jis manęs nesupranta." – „Vaikeli, – sako jis, – vyras moteriai, kaip ir moteris vyrui, reikalingi paprastesniems dalykams. Supranta... Nesupranta... Man – septyniasdešimt penkeri. Onai – šešiasdešimt treji. Kartais atvažiuoju čia vienas, be jos. Saulė leidžiasi. Pjaunu dalgiu žolę ir

jaučiu, kad nepatogioj vietoj nugarą niežti. Jei Onutė būtų čia, pažiūrėtų – erkė ten ar ne erkė. Dabar turiu vakare puskilometrį iki Eugenijos dėl to bristi". Nuėjau gulti, kai jie visi dainavo „Ne, ne, ne, nereikia ašarų".

Buvau jau posmą numigus, kai prabudau nuo dulkių siurblio garso. Žinau, kad haliucinacijos – nebe pirmas alkoholizmo požymis. (Paskesnis.) Apsiklojau galvą pagalve. Girdėjosi vis tiek. Bet kadangi reginių nesimatė – kambarys buvo tuščias su trim paklotom lovom – užmigau ramiai vėl. Rytą pasidarė bloga. (Kaip ir Likos tetai – nuo to visko.)

Išėjau į lauką. Išvietė sukalta draugės tėvo. Su širdute. Tualetinio popieriaus yra. Bet ant vinies užmauta ir gražiai iškarpytų laikraščių. Paskaityti. Žengiau paknopstomis, nes užsikabinau už per aukšto slenksčio.

Kliūčių kelyje vis dėlto pašalinti nepavyksta. Procesą stabdo nesutarimai dėl palestiniečių vadovybės strategijos. Atsakomybę už sprogdinimą, kuris netoli Izraelio sienos su Vakarų Krantu esančiame Kfar Javeco kaime visiškai sulygino su žeme namą, prisiėmė „Islamic Jihad" kovotojai, nors ši grupuotė yra viena iš kelių trijų mėnesių paliaubas paskelbusių organizacijų. „Hamas" pagrasinus atnaujinti ginkluotą kovą, Izraelis svarsto galimybę paleisti iš kalėjimo kai kuriuos ekstremistinių grupuočių narius. (A. Yassinas reikalauja paleisti visus, maždaug 7 tūkstančius kalinių.) M. Abbasas atšaukė numatytą susitikimą su A. Sharonu. Nuotraukoje – Izraelio pareigūnai apžiūri susisprogdinusį savižudį. Po suplėšytais mėlynais marškiniais matosi kiti, raudoni. O gal tai tokia taisyklinga forma ant kūno išsiliejęs kraujas, pro kurį nebepersišviečia oda.

Išeinu į lauką. Užmestas ant violetinių lubinų kuolelių džiūsta rūkas. Pasisupdamas voratinklyje snaudžia rasotas Niekas. Avietės – tikslios ir amžinos (kaip ir kiti daiktai A. Švėgždos paveiksluose). Aukštai virš galvos praskrenda sraigtasparnis.

„Nekreipk dėmesio, – sakė vakar draugės tėvas, – kareiviai skrenda per parą du kartus. Žvalgo naftotiekį". Čia, už Obelių, už geležinkelio, už Kriaunos – jau pasienio zona. Gal ir aš jiems matausi? Su naktiniais. Susivėlus. Stovinti pievoj prie išvietės su skiaute laikraščio. Panagėse – dumblas. Nedavė Dievas proto vakar per lietų neplaukioti. Šiapus upės sukalena genys. Kaip šūviai. (Vakarų Krante.) Kiti paukščiai dar tyli. Tupi it mažos pasipūtusios močiutės pasislėpę tarp šakų ir kenčia kenčia. „Bo" žino, kad tyla rytais man reikalinga taip, kaip kitiems... kaip kitiems naftotiekis. Čia, kai malūnsparnis praskrenda, tylos – pilna taurė.

Per kiemą ateina draugė.

– Ko stovi? – klausia.

– Galvoju. Vemsiu ar ne. Geriau būtų ne, nors labai bloga. Niekam nesakyk. Vakar... Apie pusę pirmos naktį, nežinau, kur jūs visi buvot... Nu, žodžiu, laukuose girdėjau dulkių siurblius.

– Plovėm indus. Tėvukas aplink lovas siurbliu uodus gaudė. Sako, prakeikti Obelių ilgasriegiai, kaip sukapoja Oną iki kaulų, tai dar namie kasosi dvi savaites.

Išvažiuodama atsisveikinau su tėvu, drauge, abiem „unikaliomis ir todėl išsiskyrusiomis" moterimis. Paskui pabučiavau šulinio rentinį, vieną langinę ir saulėj įkaitusią juodą rupūžę. Paėmiau ją į saują iš tokios pat karštos žolės. Niekas pernelyg nenustebo. (Kaime žmonių santykis su daiktais yra šiltas.) Bet kai atsisveikinėjau, neatsikračiau įspūdžio, kad kažkas kažkur elgėsi lygiai taip pat. Vėliau, jau važiuodama autobuse, atsiminiau. E. Nekrošiaus „Metuose" mergaitė bučiuoja kleboną, o paskui, iš džiaugsmo pasišokėdama, pakši visus aplink esančius daiktus, net kėdę. E. Nekrošiaus spektakliuose man labai patinka stebėti, kaip intymi jausena, visiškai asmeninė vaikystės pokario patirtis pavirsta moderniu reginiu, susilydydama su klasika. Kai „Hamlete" Elsinoro

pilyje vyrai sėda prie stalo, vienas iš jų išsitraukia iš (pokarinio kaimiško) švarko viršutinės kišenės šukas ir susišukuoja plaukus. Kaime sėsti prie stalo nesusišukavus būdavo gėda.

Šitas pastebėjimas apie „Hamletą“ – ne mano. Kaimyno. Ačiū jam ir už tai. Nes nei jis man kasetės su normalia neintelektualia muzika, kad galėčiau bėgioti labiau nepriklausoma nuo kūno, neįrašė, nei durų ypatingu tepalu, kad negirgždėtų, nesutepė. Buvo žadėjęs. Nors jo dar „neišbraukiau iš sąrašų“.

Tai jis, o ne aš apie žmones iš karto mano blogai. Sako, Likos iš tavo laiptinės teta į Izraelį nepaima todėl, kad tiems giminėms – ji nusispjaut. Ir jos motinos operacijos, ir kaip ji gyvens toliau. Ką ji čia dirbs? Ką – baigs? Kas jai užmokės už mokslą? Galų gale vien tai, kad ji viena gyvena. Tyloj. Mėnesiais... Tokiame amžiuje ir taip, be priežasties, siela vartosi. Aš manau – kitaip. Likos teta mergaitę tikrai paimtų. Ji delsia visus šiuos metus ne dėl to, kad ją pamiršo, nemyli ar kad nenori atsakomybės ir savo šeimai naštos. Atsiunčia juk nuolatos jai drabužių ir seniai naujausių brangių vaistų. Ji – paprasčiausiai bijo. Izraelyje dar ilgai bus neramu. Kartais net turistams patariama į Jeruzalę nevykti. Aš nežinau ir niekas nežino, kada palestiniečiai turės nepriklausomą valstybę. Kad tai įvyktų, Palestina turi laisvai elgtis teritorijoje tarp Gazos ruožo ir Vakarų Kranto. Turint omenyje visų šalių, Izraelio ir JAV, geopolitinius interesus, vargu ar tai įvyks greitai. Pažiūrėjau, ką apie JAV strategiją toje „skeveldrų“ juostoje rašo Z. Brzezińskis *Šachmatų lentoje*. Atskirai – beveik nieko. Daug daugiau dėmesio knygoje skirta Japonijai, Kinijai, Rusijai, Azerbaidžanui ir Ukrainai. *The Economist* neseniai skaičiau, kad izraeliečiai buldozeriais vis pervažiuoja savižudžių palestiniečių namus. (Turbūt pervažiavo ir to sprogdintojo. Su raudonais kraujo marškiniais. Ten dar žuvo niekuo dėta šešiasdešimtmetė moteris.) Manau, kad Likos tetai tai ir trukdo – amžinos, nesibaigiančios Artimųjų Rytų problemos.

Sveika,

Šiandien yra vienas iš tų tąsių kaip kramtomoji guma sekmadienių. Palyginimas – iš kasdienybės. Goda su kaimynų berniuku privertė nueiti į „Karlsoną, kuris gyvena ant stogo". Daviau vaikams patamsy gumos, paskui išsigandau. Klausiu mažiaus: „Ar tu kartais jos nepraryji?" Jis prisipažino: „Praryju, bet, žinokit, ne savo valia. Freken Bok sako, kad visko pasitaiko ir geriausiose šeimose. Jei suvalgyčiau iš karto kelis gabaliukus vieną po kito, mane ištiktų baltasis apendicitas." Berniuko tėvas – aktorius. Gyvena virš manęs. Matyt, ir vaiko galvoje svetimi tekstai liejasi kaip savi.

Vakar buvo irgi ilga diena. Būčiau cinikė, tai pirmą laiško sakinį būčiau parašiusi tokį – kastracijos rytas išaušo giedras ir saulėtas. (Bet apie baisiausia – vėliau. Ko gero, dėl to ir rašau.) Esu labai susinervinusi. Negana to, kad per vieną savaitę užkalė skalbimo mašiną, sugedo nešiojamas telefonas, krosnis blogai dujas traukia... Įvyko ir nepataisomų dalykų. Telefonui, tiesa, reikėjo tik elementus pakeisti. Radau žinai kur? Prie tavo taip mėgstamo „Akropolio". Pardavėjas sako, tokių elementų seniai nebegamina, koks pakroviklio galingumas? Turėjau suvaidinti, kad seniai žinau, jog turiu kroviklį.

(Iš pradžių elektrotechnikos parduotuvėse man, kaip ir kiekvienam, atsakinėja mandagiai. Paskui – su įtarimu. O baigdami kalba kaip su myriop pasmerktu ligoniu.) Pardavėjas sako, važiuokit namo, mūsų telefonas – ant čekio, paskambinkit ir nuskaitykit, kas užrašyta ant pakroviklio, nes jei galingumas per mažas – sudegs telefonas. Atsargiai perklausiau, ar viską perskaityti, kas ten užrašyta, ar... su kokia nors atranka. Jis tik ranka mostelėjo. Parvažiuoju namo, o ten vietoj vieno... du tie... kas?.. gal tikrai krovikliai kabo. Suėmiau laidą prie pat telefono ir jau keturpėsčia ant grindų atsekiau „who is who in Lithuania". Bet beieškant viskozės sijonas violetinis plyšo. Ne per siūlę. Tas, kurį tada pirkai Obelių turgelyje. Planavau su juo važiuoti į klasės susitikimą, nežinau po kiek, gal po šimto penkiasdešimt metų. Kavinę užsakė, kaip ir dera Panevėžy, dukart sprogdintą.

Telefonas jau veikia. Bet klausimas, kam ant laido kabo ta kita dėžutė, kalbant tautos mandatus turinčių klišėmis, lieka atviras. Savo kaimyną – turbūt užmušiu. Būtų viens du viską sutvarkęs, bet Labanore su žmona ir tyzenšnauceriu grybauja. Skaičiau, beje, kad tie šunys ne tokie jau nepavojingi. O pririšti jų negalima, nes išprotėja. Vaikui vienas ranką perkando. Kai tik grįš – pasakysiu. Bet pirma tegul kompą naują padeda nusipirkti. Sakė, jau pirmą dieną instaliuos tris dalykus – X PI, „Alkoną" ir „Calgoną". Gal iš karto turėjau pulti dėkoti? Nes kai visiškai nieko nepasakiau, jis tarsi paniuro. O jo sūnus (vėjavaikis muzikantas) neiškišdamas nuožmaus perkusininko veidelio iš po laikraščio sako: „Tu jai dar būtinai instaliuok „Colgeit" ir „Geitsą", tada sureaguos". Nejuokinga...

Santykiai, beje, su ta šeima ima po truputį šlyti. Gaila. Buvo vieni iš nedaugelio žmonių, su kuriais nebijau bendrauti tokia, kokia esu. Važiavom neseniai iš svečių, tai kaimynas sako: „Tau reikia sutvarkyti savo temperamentą". Sėdi prie vairo.

Blaivas. Profilis – be priekaištų, kaip nuo monetos. Tarsi iš skardos išpjautas. Duoną tokia nosim gali raikyti. Sakau, temperamentas – ne tavo stalčius, kuris sutvarkomas. Temperamentas yra pažabojamas. Svečiuose negražiai rėkavau (kai tyliai kalbėjau, niekas neklausė). Diskusija užvirė įdomi, apie bjaurastį literatūroje. Nemėgstu... Nei bjaurasties, nei literatūros. Daug maloniau tokius va laiškus rašyti. Literatūra – dar vienas netikras dalykas tarp visų mus supančių ir tirštėjančių netikrumų. Ir ji tampa vis netikresnė. L.H. Laphamo lentelę M. McLuhano knygos *Kaip suprasti medijas* įžangoje, kurioje jis apibūdina piliečio ir nomado skirtumus, puikiausiai galima taikyti tradiciniams ir šiuolaikiniams tekstams. Meną pakeitė sapnas. Laimę – malonumas. Laimėjimus – išgarsėjimas. Tiesą kaip aistrą – aistra kaip tiesa. Dramą – pornografija. Heteroseksualumą – polimorfiškumas. O literatūrą – žurnalistika. Viską sugadino sumautas postmodernizmas. Kriterijai išplaukė. Kontekstai – susimaišė. Jei imperija, tai – kvepalų, jei rytinis stebuklas – tai erekcija. Aš noriu, kad imperija plytėtų – už patrankomis neperšaunamos sienos, su smirdančiais imperatoriais, o rytinis stebuklas būtų – padus besilaižantis katinas įstrižame saulės spindulyje. Bet, žinok, aš irgi... matyt, taikydamasi prie laiko, ėmiau kriterijus visiškai painioti. Pavyzdžiui, kai kurių poetų kūrybą ėmiau vertinti ne pagal teksto subtilybes, bet pagal tai, kaip jie rūpinasi savo vaikais. (Ypač – nesantuokiniais.) Ir, siaubas, eilėraščiai tada kokie blogi atrodo.

Paprasti laiškai – tampa snobų hobiu. Tik jie juos saugo, o aš plėšau. Saugoti laiškus – tas pats, kas saugoti žmogaus plaukus. Iš jų sklinda kvapai, lankstymo ypatumų sugestija, rankraščio diagnozės. Ką jau kalbėti apie tokius įvykius, kuriuos aprašo M. Waltari: „Todėl parašiau savo draugei gana paiką ir ramų laišką, bet rašant šį laišką visi mano jausmai kunkuliavo, todėl su laišku nusiunčiau jai savo akis, ausis, nosį ir

savo pirštus, ir net lūpas, taigi ji turėjo susimąstyti..." Tur vieno artimo žmog laišką, šytą man, kai labai su irgo. Rašė beveik tydamas ir vos nulaikė tuką. Perdavė saugoti kitam žmogui, jei numirtų. Tada aš buvau Amer . Sužinojau, kad egzistuoja kas, kai tas žmogus jau buvo . Bet prieš rtį aš dar spėjau žti ir pakalbėti apie svarb dalykus. Laiško taip ir neskaičiau, paskambinau jį ojusiam žmogui ir paprašiau, kad neatplėšęs sudegintų. Kai tu po studijų man siųsdavai laiškus į kaimą, jie visada turėdavo dvigubą „kantą". Tik ištekėjusi taip išlyginau savo vyro kelnes (daugiau nebeleisdavo).

Jei elektroninis paštas nebūtų sugedęs, matytum šitą laišką kaip savo trim skylutėm perdurtas ausis. Bet gerai, kad taip išėjo. Tu, aišku, gavai kursiokų sąrašą kompu. Turėjo išsiuntinėti visiems. Man du susitikimai šiemet nusimato: mūsų visų ir dar klasės. Telefonai ir elektroninio pašto adresai. (Labai Tavęs atsiprašau... Katinas paliejo čia panosėj ant stalo ir truputį – ant lapo kavos, tingiu perrašyti, kai kurių raidžių viršuj tekste, kai išdžius, nesimatys.)

Žinai, pamačiau sąraše Lino pavardę ir iškilo prieš akis kolūkis. Arbūzą apleistoj koplyčioj valgo, sėklas spjaudo kaip tarakonus. Beveik aptemusiame danguje ūžčioja šikšnosparniai. Obuolių vogti naktį ėjom. Mane tada pavydas ėmė, kaip tu su tuo germanistu molio griovy bučiavaisi. (Skaitei, japonai beveik įrodė, kad gyvybė galėjo atsirasti molyje?) Įsivaizdavau nuo rūgštumo atšipusius tavo dantis. Apėmė panika, kad manęs niekada niekas nemylės... Dėl dantų... Ir šiaip... dėl sudėtingumo. Vienąkart Linas, iki pusės nuogas, užsikorė ant krano kolūkio statybose, atsigulė, užsikabino kojomis, atsilošė žemyn ir iš apačios žiūrėdamas į raudoną saulę uždainavo – „Marina, Marina, Marina..." Kažkodėl, gal dėl rusiško vardo dainoje, kaip tik tada supratau, kad jis įstojo jau atitarnavęs armijoj. Jūs beveik nebendravot. Bet jis kaip tik tau sakė, kad filologės –

gera amortizacija lovos pratimams. Ar sakė ne tau? Amžiną atilsį. Bet palauk, kam tada jo telefonas sąraše duotas. Gal žmoną kvies? Neseniai viskas įvyko. Virga sakė, kad jį po insulto net maitino. (Ir ne lašeline, o jau koše, švirkštu per nosį.) Bet paskui... Nu, žodžiu, arba į kapus eisim, arba tylos minute pagerbsim. Kai visi tylės, aš mintyse, kaip visada tokiais atvejais, niūniuosiu... „Marina, Marina..." Tiesa, žinojai, kad Lino mama buvo visiškai akla. Jis paauglystėj karpydavo antklodes ir siūdavo lėles. Kūno dalis durstydavo iš skirtingų faktūrų, kad motina apčiuopom jas geriau įsivaizduotų.

Aistę atsimeni? Kaip jos amerikoniškus kelniukus Mokslų akademijos bibliotekoj ant lentynos Virga rado? Kokie aistringi... kai kurie buvom. Ji dar vėliau Policijos akademiją baigė. Išsiskyrė. Kaip ir tu. Kaip ir aš. Dirba prokuratūroj. Visiškai nieko neužuodžia. Nuo ilgalaikio sinusito ir vaistų – kondukcinė anosmija. Dabar ji net džiaugiasi. Nes būna naktų, kai reikia du pakabojusius pakaruoklius nukabinti, būti ten kambaryje, kol kiti juos nufotografuoja ir aprašo. Geria. Bet ne dėl numirėlių baimės. Nepakenčia, kai reikia vaikų akivaizdoj vieną iš tėvų, kuris yra nudobęs kitą, išsivežti į nuovadą. Paprastai tai vyksta naktį. Kraujo – bala, o vaikai mano, kad dėl visko kalti policininkai. Tie, kurie vieną iš tėvų nežinia kur išsiveža. Man į galvą lenda banali asociacija. Nakčiai ten turbūt pakviečia ką nors su vaikais pernakvoti. Močiutę, kaimynę. Ir vienas vaikas tamsoje atsimerkia. Kaip J. Irvingo romane – „Tomas pabudo, o Timas ne".

Kai man paskambino Virga ir paklausė elektroninio pašto adreso, kuriuo ji visų telefonus gali atsiųsti, o aš pasakiau, kad jo neturiu, vos neapsiverkė. Sako, tai kaip mes toliau bendrausim, visus žmones skirstau į tuos, kurie turi elektroninį paštą, ir į tuos, kurie ne. Aš, sakau, skirstau žmones į tuos, kurie taip žmones skirsto, ir į tuos, kurie ne. Atsiuntė viską paprastu paštu.

Einu dabar vakare vėlai iš kur nors namo, garsai aidi čia prie mano namų tarsi tunelyje. Keli akacijos lapai nuo šlapio asfalto prilimpa prie batų ir palipa medine laiptine aukštyn. Paskui pasilieka. Nutarę neužeiti. Atrodo, Nyka rašė, jog rudenį laikas susilieja su erdve. Rudeniop laiką įsivaizduoju kaip vaisius stiklainiuose. Ant dangtelių užrašyti metai po peršviečiama lipnia juostele, o laikas žiūri į šiapus, prisispaudęs ištįsusiu kriaušės veideliu prie stiklo. Kad ne tie prakeikti poetai, santykis su visais efemeriškais reiškiniais, su rudeniu, ypač – su meile, būtų lengvesnis. Nokautų mažiau būtų. Be reikalo tau apie rudenį pasakoju. Tavęs metų laikai neveikė niekada. Ir nekeitė.

Dabar, kai jau viskas praėjo, prisipažinsiu vieną dalyką. Po skyrybų buvau pamilusi tokį žmogų. Maniau, kad tai neįmanoma. (Man – šimtas penkiasdešimt metų ir aš, kaip ta kavinė Panevėžy, dukart sprogdinta.) Gal ir nepamilusi, bet tratėjau iš noro jį matyti kasdien kokius šešis mėnesius. Galėdavom kelias valandas ir blaiviomis galvomis kalbėti be paliovos. Vadindavau jį Karlsonu, kuris gyvena „be stogo". Vienąkart įsidrąsinau ir sakau – einam į kiną. Tu gi žinai, kokios būsenos turiu būti, kad kokį vyrą į kiną kviesčiau. Man tai tas pats, kaip nuo krano žemyn galva iki pusės nuogai pasikabinti. O jis sako: „Su tavim? Dvi valandas? Tamsoje?.. Negaliu, nes aš – impotentas." Kine labai seniai buvau. Nežinojau, kad juos ten visus dabar tikrina. Nuėjau viena – „Dangus. Lėktuvas. Mergina". Filmas šiaip sau, moteriškas, man struktūros pritrūko. Taip kaip „Valandose" pasigedau apčiuopiamesnio pagrindo pamišimui. Bet R. Litvinova nuostabi. Viena jos frazė labai patiko. Tiksliau – intonacija. Eina ji su mylimu žurnalistu ir klausia: „Kaip tu manai, ar aš tave myliu?" Klausia lygiai taip, kaip žmogus mintyse klausia savęs. Praėjo metai. Kaip tu manai... ar aš tą žmogų... kuris nėjo su manimi į kiną... dar tebemyliu?

Dabar – apie tai, nuo ko ir reikėjo pradėti. Tik nemanyk, kad dėl savo sėslaus gyvenimo būdo išprotėjau, kaip tyzenšnauceris, prie būdos pririštas. Pažįstamas amerikietis, pažadėjęs dovanoti Godai katiną, pirmiausia atsiuntė knygą *Cool cats. The 100 cat breeds of the world*. Ant viršelio nufotografuota rusų mėlynoji, grakšti it pantera. Tos ir norėjau, bet Goda išsirinko škotų nulėpausį. Jei būčiau ne tokia naivi, tai tos veislės aprašyme būčiau atkreipusi dėmesį į vieną sakinį: „The appeal of this shape (turima omenyje ausys) is clearly that it gives the breed a more humanoid look." (Kaip tik šios formos žavesys suteikia veislei panašumo į humanoidą.) Visi tos veislės kačių charakterio bruožai tinka tiek gyvuliui, tiek žmogui: *intelligent, optimistic, sensible, sweet*. Na, čia nieko nuostabaus. Šimtą kartų ir tu girdėjai, kaip nukvakusios, meilės išsiilgusios moterys giriasi: „Mūsų šuniukas toks protingas, toks protingas, rodos, viską supranta, tik kad nešneka. Jis – mūsų šeimos narys." Parodoj škotų nulėpausis atrodė normalus. Toje vadoje buvo dar du kačiukai, bet su stačiomis ausimis. Matai, dviejų nulėpausių kergti negalima, nes kai vienoje katėje atsiranda du mutuojantys genai, atsiranda dar dvi patologijos: kremzlėmis apaugusios pėdos, kurios trukdo vaikščioti, ir nuo stuburo neatsiskyrusi nejudri uodega. Nulėpusių ausų mutacija buvo pastebėta viename Škotijos kaime 1961-aisiais, bet net iki 1983-iųjų Didžiojoje Britanijoje tie katinai nebuvo įsileidžiami į jokias parodas, nes buvo laikomi ne ypatinga veisle, o tiesiog išsigimėliais. Iš veislyno kačiuką mums leido pasiimti tik po trijų savaičių. Tada ir sužinojau, kad jis gimęs, kaip ir aš, kovo 12-ąją. Abu esam – Žuvys, todėl iš pradžių idealiai sutapom. Pusę metų lakė šiltą pieną, ėdė – nedaug, žaisdavo naktimis be jokio garso su siūlų kamuoliais. Ypač man patikdavo, kai jis žvilgtelėdavo į šoną, – pasimatydavo akių baltymo trikampiukas. Bet paskui, pamažu, būnant šalia jo mane ėmė apimti nejaukumas.

Vienąkart atsibudau auštant. Prabundu dažnai, nes naktį apgalvoju, kaip turėčiau teisingiau gyventi. Poteris gulėjo šalia aukštielninkas, priekines kojytes pasidėjęs ant antklodės krašto, ir žiūrėjo į lubas. Aš, nejudėdama, irgi pažvelgiau ten, kur žiūrėjo ir jis. Ten – nieko nebuvo. Nei musės, nei voro. Supranti, jis žiūrėjo į lubas... šiaip sau. Žiūrėjo ir, kaip pasakytų V. Pelevinas, „matė kažką, ko geriau nė nesuvokti".

Kitą kartą atsibudau anksti sekmadienio rytą, nes katinas užlipo ant nuotolinio valdymo pulto ir įjungė (įsijungė – rašyti kol kas nesinori) televizorių. Visu garsu. Žinai, ką rodė? Laidą apie gyvūnėlius vaikams. Jis atsigulė man ant krūtinės skersas ir dešimt minučių stebėjo tą laidą – kažkokiame veislyne žaidė jau paaugę aštuoni trumpaplaukiai persai. Iš šono vaidenosi, kad Poteris šypsosi (bet iš šono taip atrodo visi katinai), o jo užlenktos ausys priminė mažus užklijuotus meilės laiškelių vokelius. Prieš kelis mėnesius savaitgalį atvažiavo M. Tada jau tragiškai pykomės. Buvau neatleistinai šiurkšti. Kai dabar prisimenu, net gėda. Pasakiau, kad jis visai nedvasingas, ne jausmingas, bet juslingas, ir iš viso, sakau, neužsiiminėk dievoieška tarpupapy (įtariau, kad jau tada savo miestelyje moterį turėjo, tik dar negalėjo apsispręsti). Iš karto užsiraukė, atsidarė alaus ir įsijungė futbolą. Nuėjau miegoti į galinį kambarį. Katiną palikau tupintį jam ant kelių. Rytą M. rado prisisiotą batą (dėl to tik apsidžiaugiau), bet naktį katinas pirmą ir vienintelį kartą man iki kraujo perdrėskė blauzdą... Tik jau daug vėliau, kai įvairios detalės ėmė klijuotis viena prie kitos, atsiminiau, kas tada pralaimėjo. Spėk... Rungtynes pralaimėjo škotai. Atsimeni, siautėjo po Vilnių, išleido Lietuvoj tūkstančius svarų sterlingų ir vaikščiojo gatvėmis polimorfiški – su apžėlusiom kojom ir languotais klostytais sijonais.

Lovoje dabar vakarais skaitau nesibaigiantį J. Updike'ą. Poteris sėdi ant komodos, nustumia letena itališkos fanerinės mano papuošalų dėžutės dangtelį ir užsineria ant kojos fosfori-

nius motinos karolius. Laiko koją pakeltą ir ilgai ilgai į juos žiūri. Paskui leteną lėtai nuleidžia, karoliai nuslysta į tą pačią vietą. Tiksliai ten, kur ir buvo. Prieš mėnesį Virga atvažiavo į Vilnių klausyti viešųjų ryšių kursų paskaitų. Nakvojo pas mane, aš su vaiku buvau Kaune. Pasakojo telefonu paskui, kas atsitiko. Naktį atsibudo ir mato: nuo komodos į orą lėtai kyla šviečiantys karoliukai. Sako, jaučiu, kad plaukai pasidarė kaip vielos ir stojasi aukštyn, po vieną. Apsigraibė prakaituotu delnu po pagalve mobilaus skambint greitajai, bet staiga atsiminė, kad tas prakeiktas katinas yra.

Ketvirtadienį, neperspėję, pas mane buvo atėję keli „ūmaus būdo draugai". Į taksi palydėjau juos jau naktį. Grįžtu, šviesos plieskia visuose dviejuose kambariuose (buvau tikra – palikau tik koridoriuje), Poteris droviai tupi ant lentelės duonai pjaustyti ir ėda šaltą bulvę pramaišiui su raugintu agurku. Šalia ant stalo guli apverstas vyno butelis. Vyno – nė lašo. Tu manai, kad jis jį išlaižė? Aš manau – kur kas baisiau. (Jis jį – iššluostė.)

Grįždama namo iš darbo nejučia ėmiau šypsotis. Išsišiepiu jau pasukdama į bromą ir kartais dėl to maloniai nustebinu vieną, irgi išsiskyrusį, kaimyną. Šypsausi – nevalingai. Iš baimės. Taip šypsomasi netikriems autoritetams. (Prezidentui.) Nes žinau, kad kai atidarysiu duris, katinas pasitiks mane ant drėgno kilimėlio įsmeigęs akis. Vienąkart... Kaip vošiu jam per snukį. Durimis... Tyčia.

Paskutinis triukas – katinui suėjo aštuoni mėnesiai ir prireikė patelių. Žodžiu, pas mane namie dabar dažnai įvyksta rytinis stebuklas-erekcija. Kai septintą ryto geriu kavą, vaikas dar miega, žinai, ką veikia katinas? Užlipa ant Virgos atvežtos milžiniškos cukinijos ir, spausdamas ją galinga (škoto futbolininko) jėga užpakalinėmis kojomis, daro meilės judesius. Cukinija – visa nudrengta, atšerpetojusi. Gal manai, kad ją valgysiu? (Gal manai, kad kada nors valgysiu kitas cukinijas?) Katinas tupi ant

jos, murkia ir žiūri į mane priekaištingu žvilgsniu. Tarsi aš būčiau kalta dėl jo šito... „sekso gamtoje iki Kristaus".

J. Updike'o citata čia gal ir ne vietoj. Suskaičiavau, kad iš viso laiške jau pavartojau aštuonias citatas. Tai reiškia, kad esu praradusi savarankišką mąstymą. Arba pervargau. Mane vargina tvyrantis visa ko nekonkretumas. Kriterijai išplaukė. Kontekstai susimaišė. Klausiu kartais savęs, kodėl sutikau, kad amerikietis katiną dovanotų. Juk žinojau, kad prižiūrės jį ne Goda: aš ir žvyrą keisiu, ir maudysiu, ir kelsiuos naktį šerti. Bet man atrodė, kad gyvuliai (jei tik jie neklonuoti) dabartiniame pasaulyje liko vienintelis tikras dalykas. Ne simuliakras. Jie nemoka taikytis prie laiko, rinkos ir apsimesti. Jais dar neįstengia manipuliuoti žiniasklaida. Mano katinas, pavyzdžiui, greičiausiai užmiega... ant laikraščio.

Taigi vakar... kastracijos rytas išaušo giedras ir saulėtas. Su veterinaru buvau sutarusi prieš savaitę. Godai papasakojau, kur eisiu, ir leidau ją į „Akropolį" pačiaužyti. Katinas visą laiką ramus tupėjo ant spintelės šalia išbarstytų centų. Vaikas išėjo. Pašaukiau Poterį jau apsirengusi ir atsiklaupusi prie jo krepšio. Paklusniai nušoko. Šokdamas koja užkliudė pinigus ir vienas centas nukrito tiesiai į dubenėlį su vandeniu. Susigraudinau, nes supratau, kodėl taip atsitiko... Kai Goda grįžo iš Sankt Peterburgo, pasakojo savo įspūdžius. Apie cerkves su auksiniais turbanais ir už jų užkištomis debesų plunksnomis. Apie pakeliamus tiltus (kurie man primena išimamus dantis, tik patylėjau). Apie vienišą vyrą, kuris tuščioje gatvėje rytą, rūke, už pasaitėlio vedė tikrą mešką. Mergaitė paklausė: „Mama, įmečiau Peterhofe kapeiką į fontaną, tai ar tikrai dar kada nors į tą vietą sugrįšiu?" Katinas visą pasakojimą girdėjo. Ir todėl prieš operaciją, vargšas, sumanė į dubenėlį įmesti centą. Kad sugrįžtų.

Senamiesčio gyvūnėlių klinika geresnė negu mano Antakalnyje. Veterinaras sako, jūs net apsiverkusi, o juk viskas truks

penkiolika minučių, ne ilgiau. Nes jau ir kitas pacientas laukia. Žiūriu, prieškambary ant odinės sofos guli dobermanas. Jam turėjo ausis ornamentais iškarpyti. Auksinės grandinėlės ant šuns ir ant šeimininko kaklo – vienodos. Žinai, jei man reikėtų gyventi su tokiu mafu kaip to šuns šeimininkas, aš jam smailus batus kirviu nukapočiau, o želė iš galvos – pats išsiplautų. Seselė sako: „Procedūroje norėsite dalyvauti?" Mandagiai, bet iš karto atsisakiau.

Šalia viešbutyje išgėriau du puodelius kavos. Grįžtu koja už kojos ir jau matau, kaip seselė tarpdury man moja, atseit greičiau, paskubėkit. Viskas, manau, numirė. Nepakėlė narkozės. Mano gimtajame miestelyje pažįstamas chirurgas suleido vieno turtuolio (irgi mafuko) žmonai spinalinę narkozę. Moteris iš karto mirė, tas atėjęs į ligoninę su revolveriu pirmiausia norėjo sušaudyti rūbininką. Vienam iš milijono ta narkozė netinka, o patikrinti – neįmanoma. Prieinu, seselė nuveda mane prie operacinio stalo. Katinas guli vidury. Miega atviromis akimis: galva nusukta į vieną pusę, liežuvis – į kitą. Gydytojas išsigandęs ir prakaituotas atsiprašinėja:

– Pinigų už narkozę neimsiu, pats esu kaltas. Neatėjo į galvą pirma jį apčiupinėti. Per septyniolika mano praktikos metų tokios patologijos nepasitaikė. Nors žmonėms ši patologija pasitaiko gana dažnai.

– Turite omenyje ausis, – klausiu. (Ir prisimenu savo rusės kirpėjos prie Halės turgaus nuolatinį strateginį klausimą – „Kirpsitės kaip visada? Ar ausytes paliksim atidarytas?")

– Ne ausis, ponia, škotų nulėpausių mačiau keliasdešimt. Jūsų katinui – kriptorchizmas. Gal aš paprasčiau paaiškinsiu. Jūsų katinukas – be kiaušių. Sėklidės nenusileidusios. Duokite man savo ranką... Padėsiu jums vieną kiaušiuką apčiuopti. Jaučiat? Čia giliai. Pilve. O kito, deja, man visai nepavyko rasti.

Grabinėju (dviguba ranka) aksominius katino paslėpsnius ir jaučiu, kad labai silpna pasidarė. Galvoje ėmė skrieti apvalūs pavidalai – lyg mažos cukinijos, lyg milžiniški fosforiniai karoliai. Klestelėjau prieškambaryje šalia įsitempusio dobermano su apynasriu. Seselė davė lašiukų.

Atsigavusi paklausiau, ką jie man galėtų patarti. Veterinaras sako, kad jei katino sėklidės neišsivysčiusios, tai nereiškia, kad jam patelių nereikės. Smegenys juk funkcionuoja. Patarė tiesiog laukti. Įspėjo, kad jei ims teritoriją žymėti, vis tiek reikės operuoti. Ir operacija bus sudėtinga, baisesnė negu katei. O jei neoperuosim, tai sėklidės gali suvėžėti. Nes visoms sėklidėms, tiksliau – visų sėklidėms skirta kaboti ore. Tai yra – lauke. Norėjau pasakyti, išorėje.

Parėjusi namo tuoj paskambinau tam žmogui, kuris su manimi nėjo į kiną. Jis kartais kaip niekas kitas mane paguodžia, man šalia jo saugu. Viską papasakojau. Sako: „Turi su tuo susitaikyti. Nusiramink. Jeigu tau po kojom ir gali kas pulti, tai tik kriptorchistas". Poteris atsigavo vakarop, vėmė, bet nedaug. Dabar jau sveikas. Bet šiąnakt susapnavau baisų sapną. Apie skyrybas. Ta tema seniau įvairiomis variacijomis daug sapnų sapnuodavau. Dabar sapnai buvo dingę. Tarsi einu aš į III apylinkės teismą surašyti pas advokatą pareiškimo, kad noriu skirtis. Koridoriai – voratinkliuoti, tamsūs, sienos – dukslios, kai prisilieti prie jų – įdumba kaip hamakai. Todėl einu per kambarius kiaurai, be durų. Viename prie stalo sėdi advokatė. Kokių aštuoniasdešimties metų, bet su didele iškirpte. Krūtys – putlios, kaip jaunos moters. Su klostytu rudos vilnos sijonu ir „Nike" kedais. Užsimovė gumines pirštines, pasiėmė tušinuką, tuščią lapą ir klausia:

– Sutuoktinis?

– Škotas nulėpausis, – sakau.

Advokatė sugriežtėja:

– Teismui jūsų sutuoktinio nei tautybė, nei išvaizda nesvarbu. Ryšių su airių teroristais turi?

– Nepastebėjau, – sakau. – Per septynis... bendro gyvenimo mėnesius.

– Pavardė?

– Poteris.

Advokatė kažkodėl ima koketuoti ir visai netinkamu situacijai intymiu balsu paprašo:

– O štai jo vardą leiskite man pačiai atspėti... Haris? Ši pavardė tapo dabar pas mus labai populiari. Ir, keista, visi sutuoktiniai su ta pavarde neįtikėtinus stebuklus išdarinėja. Kokie, ponia, būtų jūsų priekaištai?

– Neadekvačios reakcijos, seksas gamtoje ir ... kriptorchizmas.

Advokatė pasiima apdulkėjusią knygutę, gal Bibliją, atsiverčia keletą jau iš anksto pažymėtų puslapių ir apgailestaudama sako:

– Civiliniam kodeksui to per maža. Pagrindo skyryboms nėra. Gal jis turi kokią moterį?

Ir tada aš jaučiu (sapne), kad imu siusti.

– Turi, – sakau. – Hermioną.

Ji akivaizdžiai prasidžiunga, beveik akimirksniu, kaip animaciniame filme, per violetinę kalkę surašo visą lapą, vieną egzempliorių duoda man ir atsisveikindama informuoja:

– Kiekvienam klientui leidžiame tris savaites apsigalvoti. Pareiškimą atsiimti galite iki gruodžio penkioliktos.

Žinau, ką dabar sakysi. Sapną – išgalvojau. Nes jis per daug racionalus ir logiškas. Bet ar tu žinai, kad J. Baudrillard'as rašė, jog dabar sapnai yra pagaminami? Man šitą – irgi kažkas pakišo... Belieka atspėti – kas ir kodėl. Jis dar rašė, kad ir kur būtume, gyvename visatoje, kartais panašioje į originalą, o iliuzija tapo negalima, nes negalima yra pati tikrovė.

Klausyk, sulaužom šiemet tradiciją. Atvažiuok... ne tarp švenčių prieš Naujuosius metus kaip visada, bet kuo greičiau. Pavyzdžiui, per Vokietijos dienas Vilniuje. Rodys „Žydrąjį angelą" su Marlena Dietrich. Galėčiau nupirkti bilietą. Filmas tarsi apie meilę, bet iš tikrųjų apie tai, kaip net dėl jos žmogus neturėtų keistis, nes pražūva. Buto raktus gi turi.

...Kai įeisi, nenustebk, jei virtuvėje nieko nerasi. Tave pasitiks tik Eminemo portretas ant šaldytuvo su ištiestu į priekį didžiuoju rankos pirštu. Iš karto eik toliau į vidurinį kambarį ir neišsigąsk – Poteris bus labai užaugęs. Augti ėmė dar prieš apsilankymą pas veterinarą. Žinojau, kad katinai paprastai ima storėti, bet tik po kastracijos. O aš – einu mažyn. Visi žmonės į senatvę traukiasi. Į vidurinį kambarį nebijok brautis laužydama mandarinmedžio šakas. Medelio sėklą atsivežiau iš Čikagos. Dabar taip suvešėjo, kad negaliu išnešti iš kambario, viršūnė pernai pramušė lubas. Kaimynas aktorius juokdamasis pasakojo. Atsibudo jo sūnus (tas berniukas, su kuriuo buvau „Karlsone...") ir iš lovytės įžengė rytą tiesiai į mandarinmedžio viršūnę. Šoko atgal po antklode ir sako mamai: „Nieko nebijokim. Kaip sako freken Bok, visko pasitaiko ir geriausiose šeimose". Prasibrauk pro tas šakas, jei ir nulauši kokią vieną, nieko. Katinas gulės skersai kambario, ant grindų. Kaip tigras po medžiu. Po viso to, ką apie jį pasakojau, turbūt pati supranti, kad šaukti jį kaip nors „kac kac" netinka. (Gal net neglostyk jo. Apeik iš kitos pusės.) Sėdėsiu atsirėmusi į jo šoną, kaip dabar atsirėmusi į jį sėdi lėlė Bratz iš rudeninės kolekcijos. Skaitysiu sunkią knygą. Vos nulaikysiu ją rankose. Atsimink vieną labai svarbią mintį iš tos knygos, nes paskui galiu užmiršti pacituoti: „...technologiją galima laikyti sugebėjimu taip sutvarkyti pasaulį, kad mums nereikėtų jo patirti". Tada atsargiai pakelk mane ir įdėk į Poterio krepšį. Užtrauk užtrauktuką. (Kuo toliau, tuo labiau bijau šalčio.) Eidama iš mano itališkos papuošalų dėžutės paimk antpirštį.

...Norėčiau su tavim eiti į Pilies gatvę išgerti kavos. Jei praėjusi Aušros vartus atsisuksi ir nuoširdžiai pastovėsi, tau po kojom gali nukristi auksinis sienos puošybos gabaliukas. Pasiimk, kartais atneša laimę. Kavos norėčiau – baltos. Buvusioje „Vaivoje". Ten lėkdavom per „langus" tarp paskaitų pieniškų dešrelių. Girtas Linas vienąkart sudaužė puodelį salotų spalvos krašteliu, pardavėja ėmė rėkti, kad jai atsibodo chuliganai, o jis persisvėrė per barą iki pat jos veido ir uždainavo „Mariną"... Kai ten užsisakysi kavos, pati iš karto viską prisiminsi. (Nes rudenį laikas susilieja su erdve.) Aš kavą gersiu krepšy. Iš antpirščio.

Jei vis dėlto kartais neatvažiuotum, ryt tau išsiųsiu tris daiktus, kurie mane ėmė erzinti buku pasipriešinimu realybei. (Gali išvežti juos į Obelių trobą ar pasilikti namie, kaip nori.) Neįsižeisk, nusiųsiu stiklainį, kuriame dar bus trečdalis medaus. Jį man Panevėžy važiuojant į Vilnių prieš trejus metus įdėjo mama. Jau dveji metai, kaip ji mirusi. O medus – nesibaigia. Valgau jo, tiesa, nedaug, tik vakare su arbata. Bet vis dėlto... Rasi dar netikro šilko skarą. Ant jos – P.A. Renoiro paveikslo reprodukcija, moteris ir mergaitė, užmiršau, kaip tas paveikslas vadinasi. Gali nesivargint ją rišti. Net jūreivišku mazgu. Ji – atsiriša. Pati. Esu pametusi ją ant gyvatvorės, troleibuse, gatvėse. Bet ant jos nupiešti veidai tokie ryškūs, kad pastebi, jog nuo kaklo nukrito, atsisuki – ir visada kur nors pamatai. Jei nešiosi, prisek kokia sage. Ir paskutinis daiktas – medinis rankinis kavos malūnėlis su stalčiuku. Pirkau jį senų daiktų parduotuvėj Čikagoj, 47-ojoje gatvėje. Į Lietuvą grįžau prieš penkerius metus. Kavą jame maliau daug kartų. Bet kava kvepia neaiškiais prieskoniais, kuriuos žmonės malūnėliu maldavo kažkokiuose to miesto namuose. Įdomu, ar Čikagoje jau yra šeši milijonai gyventojų?

Ate! Bučiuoju. (Kai vėl turėsiu el. paštą, parašysiu porą sakinių, kaip gyvenu.) Jaučiu tave – visada arti. Kaip arbūzo

sėklą pilve. Kaip kriptorchizmą burnoj. Jėzau, atvirkščiai – kaip arbūzo sėklą burnoj, kaip kriptorchizmą pilve.

t. g.

P. S. Minėjau kaimynų šunį. Tai jis – ne tyzenšnauceris. Suklydau. Ta veislė vadinasi ryzenšnauceriai. (Nors man tų, kuriuos myliu, nei veislė, nei išvaizda nesvarbu.)

Nepakeliama viešumo lengvybė

Yra žmonių, kuriems į sceną lipti patinka. Jie tai daro su įkvėpimu. Aš – nekvėpuodama. Jiems tas procesas panašus į rojų. Man – į pragarą. Jie filmuojasi, fotografuojasi, maudosi blyksčių šviesoje, nusišluosto vizitinėmis kortelėmis, dvigubinasi, trigubinasi, rąžosi, tiražuojasi žurnaluose, laikraščiuose, radijuose, televizijose (-juose, -jose), ima darytis panašūs nebe į žmones, į žvaigždes. Jie ryškėja, blėsta, tolsta šviesmečiais, vėl priartėja, kol dar būna negarsūs, tampa vegetarais, kai išgarsėja, pasidaro žmogėdros, tunka, liesėja, brangsta, pinga, žiemą išskrenda į tolimuosius kraštus, vasarą grįžta. Tampa preke. Aš – ne, nes esu kompleksuota.

Kai lipu į sceną, pirmiausia pasivaidena, kad kas nors atsitiks. Labai šlykštaus ir netikėto. Staiga mane išbers spuogais (mažais, bet matomais). Juodoje kojinėje išbėgs balta akis. Atsisegs liemenukas. (Dėl visa ko reikės užsisegti du, patikimus, bent iš „Triumph".) Stovėdama scenoje imu jausti, kad staiga iškris plaukai. Arba dantys. (Ne po vieną, tai įvyktų nepastebimai, bet – urmu.) Paskui, kaip Holivudo „siaubiakuose", akyse ims raukšlėtis oda. Tapsiu mumija. Imsiu neadekvačiai reaguoti į auditoriją. Neprasižiosiu. Arba atvirkščiai – iš nervų

imsiu žiovauti ir išsinarins žandikaulis. O gal kaip tik tada, pavyzdžiui, reikės atsakinėti į neatsakomus klausimus. Kas tai yra esė? Kokios esė giminės? Jis ar ji? Kas mane skatina (juos, jas?) rašyti? Žmonių klausimuose (jei vakare bus ir tų, ir kitų) gali pasitaikyti man visai nesuprantamų žodžių arba, dar baisiau, jų santrumpų. Pavyzdžiui, kad ir tas mano pačios minėtasis urmas. Arba fiskalinio biudžeto deficitas, arba sąskaita faktūra. Arba BVP, PVM, BMW, PPO, JTO, ESBO. Kas tas raidžių samplaikas sieja? Gal pinigai? O gal – terorizmas? Ar pinigai kovoja su terorizmu ar terorizmas už pinigus? Geras klausimas, kaip sakydavo M. Gorbačiovas, kai norėdavo laimėti laiko atsakymui. Aišku, esė knygų pristatymo vakarėliuose tokių nesąmonių nepasitaiko, bet visada gali atsitikti kas nors netikėta. Visada gali atsitikti visaip. Pavyzdžiui, į esė knygos pristatymo vakarėlį ateis graži buvusi Laisvosios rinkos instituto darbuotoja, neseniai dėjusi šuolį į grožinę literatūrą. Arba dar kas nors atsitiks. Man kas nors atsitinka net miegant. Reikšmingiausi įvykiai yra mintys. Apskritai likimas gali pasikeisti per vieną valandą. O aplinkybes aš mėgstu numatyti. Apskaičiuoti. Kitaip jos su bokso pirštinėmis nokautuoja mane jau pirmajame raunde. Guliu tada beveik be sąmonės suknežinta nosimi, o šalia stovi likimas – klasikine levanda kvepiantis švariai nuskustais skruostais teisėjas – ir ciniškai skaičiuoja iki dešimties, ar prisikelsiu. Siurprizų, net malonių, nekenčiau jau jaunystėje. Atsimenu, kaip kartą vos ne mirtinai sušalau bučiuodamasi su tokiu „dziabliku“ prie jūros per ledinę audrą. O kodėl? Todėl, kad patingėjau apskaičiuoti aplinkybes. Kartais, mąstydama apie tai, kas gali atsitikti, praleidžiu savo virtuvėje kelias valandas. Jaukinuosi ateitį. Po kelių valandų (kartais – tik po savaičių ar mėnesių) ateitis lyg iškastruotas kačiukas užšoka ant kelių ir ima murkti. Tada, nors neilgam, bet tampa visiškai ramu. Apsisiaučiu chalatu kaip rutina ir geriu užsitarnautą kavą.

O kartais, kai manau, kad kas nors atsitiks, nieko neatsitinka. Chaotiškai, kaip ant grindų karoliukai, pabirę įvykiai po kelerių metų vėl susiveria ant to paties siūlo ir užsineria ant kaklo ta pačia kilpa. Taip sykį antrą kartą tekėjau už to paties vyro. Bet po ketverių metų. Nors situacija tokiai tirtančiai būtybei turėjo būti vienetinė. Kai pamąstai, kas yra ketveri metai... T. Mannas sakė, kad jokio laiko iš viso nėra. Ketveri metai – tai šešiolika kritimų – kaštonų žiedų garbanų su kosminio kraujo dėmelėmis, žieve kvepiančio vasarų lietaus, pačių kaštonų ir viską, net viešumos baimę pridengiančio asketiško sniego.

Bet yra žmonių, kurie viešumos baimės visai nejunta. Iš viso tik būdami dėmesio centre jie apskritai būna. Studijuodama pažinojau du brolius, Joną ir Nojų. Nežinau, kas inspiravo tokius skirtingus jų vardus, gal meilė Lietuvai ir Biblija. Jiems nuolatos atsitikdavo kas nors nemalonaus ir jie tai priimdavo kaip Dievo malonę. Kartą pavakare į bendrabutį atėjo dvi pasų stalo darbuotojos su antpečiais ir atnešė Jono kažkur pamestus du lapelius iš paso vidurio. Jis kaip skaitė *Stepių vilką* spyruoklinėj lovoj, taip ir nepakilo, nors darbuotojos stovėdamos prie lovos sakė, kad toks elgesys nesuderinamas su tarybinio studento vardu. Tai, kad jų teiginys neginčijamas, tarsi liudijo styrantys „pusmetiniai cheminiai". Jonas mėgdavo nuogas, tik su etnografiniais raštais išmargintu lovos aptiesalu, lakstyti po 16-os aukštų bendrabutį ir kurioje nors fojė darkyta anglų kalba deklamuoti „būti ar nebūti". Kartais, jei pats dar sekdavo žodžių prasmę, apsiverkdavo, stipriai spausdamas ranka ant peties užmestą vieną lovatiesės galą. Akimirką kitą tada priekyje ant kūno nieko nelikdavo ir pirmakursės filologės kaip tik tai suvokdavo kaip tragedijos mastą. Jono brolis Nojus irgi studijavo universitete, bet gyveno „Vilniaus" viešbuty su gruzinais. Jie jam nuomojo kambarį už pasakojimus, – Nojus pasakodavo taip lengvai ir grakščiai, kaip kiti vaikšto. Nuolatos dėl

ko nors, dažniausiai dėl to, kad literatūra nesutampa su gyvenimu, liūdinčioms filologėms jis kartodavo, kad reikia sugebėti išmelžti malonumą iš minimumo. Baigdamas penktą anglų kursą, jis vaikščiojo su nupuvusiais džinsais, jau be šarmo ir šiek tiek išsisėmęs. Nojus gavo paskyrimą į kažkurį rajoną. 6 pamokos buvo anglų, likusios – fizinis lavinimas. Nojus nuvažiavo tik į Rugsėjo 1-osios šventę, niūriai šypsodamasis, kaip H. Bogartas „Kasablankoje", paėmė iš jį žaibu įsimylėjusių aštuntokių tik kūno žavesiu užsitarnautas gėles ir grįžo į filologių bendrabutį. Buvo kiek įsižeidęs. Sakė, kad jo ilgai kauptas intelektas neleidžia jam trejus metus su švilpuku ant kaklo bėgioti aplink tvenkinį. Po mėnesio jis vis dėlto turėjo nuvažiuoti į tą rajoną pasiimti dokumentų. Mokytojai, nors ir ekspromtu, surengė kietą posėdį. Net suteikė Nojui paskutinį žodį. Jis su kaltinimais sutiko be išlygų – kad visai negerbia mokyklos tradicijų, kad asmeniškai skaudina ir skandina direktorę, kuri ir be jo turi neišbrendamų rūpesčių, kad rodo baisaus abejingumo pavyzdį mokiniams. Paskui, pajutęs, kad mediniame mokytojų kambarėlyje gali „išmelžti malonumą iš minimumo", jis tęsė... Aš irgi esu Dievo mokinys ir mokytojas man visą gyvenimą rodo abejingumo pavyzdį. Ir iš viso, sakė jis, ar mes galime smerkti žmogų už temperamentą? Pauzę po šio (irgi neatsakomo) klausimo Nojus stengėsi tęsti tiek, kad suspengtų tyla. Tačiau kažkur toli girdėjosi rajono bažnyčios varpai ir džerškantis, per žolę važiuojantis dviratis. Jei taip, tai paniekinkime ir Balzacą su Byronu, ir Poe su Faulkneriu, ir Villoną su Petkevičiumi. (Šiandien jis būtų į tą sąrašą sklandžiai įpynęs ir Clintoną.) Kažkokios išimties kažkokia tvarka jam grąžino popierius ir Nojus grįžo į Vilnių. Joną neseniai buvau sutikusi. Sakė, kad brolis spardo skardines nuo „Coca-Colos" San Franciske.

Aš atidirbau kaime trejus metus, kaip priklausė. Be viešumos, be balso, bet su principais, kaip kalėjime. Praradau pa-

sitikėjimą savimi ir kvalifikaciją. Jei ne tie treji metai, šiandien gal būčiau kaire ranka rašiusi recenzijas pirmosioms knygoms. *O dabar kaip tame situaciniame* A. *Marčėno eilėraštyje* – „*man* taip pagailo vienu dideliu sentimentu / tapusio viso pasaulio staiga / taip pagailo / kad nesu įžymi ir kvaila". Tik jau daug vėliau perskaičiau A.J. Greimo mintį, kad filologas, kuris bent kelerių metų nepraleido provincijoje, yra nieko vertas. Kaip būtų šildžiusi šita mintis mane tada 6 kilometrus per pūgą einančią iki kito miestelio, kai neatvažiuodavo autobusas. Tokiais atvejais mano dešimtmetė dukra man sako: „*Jesus of Christ, mama, kodėl tu tokia liūdna*, įgijai raumenų, atminties ir išminties".

Į Vilnių išsikrapščiau po ketverių metų, nes ištekėjau. Bet ne iš išskaičiavimo. Iš meilės. Dievas mato, viską visada dariau vedama jausmų, kaip šuo pasaitėlio, ir todėl niekada, bent totaliai, neklydau. Per gavėnią prieš penkiolika metų Santuokų rūmuose lakstė vilkinis šuo, o aš iš viešumos baimės nenorėjau jokių iškilmių ir įsiteiginėjau sau, kad viskas vyksta ne su manimi, gal *su tuo šuniu. Kitaip nebūčiau užkopusi* laiptais. Tiksliau, mano zomšiniai vyšnių spalvos šešerių metų senumo bateliai būtų „supasavę", lemtingai paslydę ant slyvos kauliuko.

Vilniuje ėmiau dirbti žurnalo redakcijoje. Vienas kalinys ėmė rašyti laiškus, nes turėjau naivumo jam atsakyti. Buvo žmogžudys, kalėjime sėdėjo trečią kartą. Pradėjo nuo to, kad papasakojo, kaip vaikystėje iš valgyklos pavogė bandelių. Motina šlaistydavosi su vyrais, o jis ilgai sėdėdavo ant cementinių laiptų jos laukdamas. Ateidavo pakvipusi vynu ir pavandenijusiomis akimis. Ypač jį nervino tai, kad iš po jos suknelės matydavosi apatinuko kraštas. (Jei būtų atsidėjęs rašymui iš širdies, ko gera, būtų rašęs kaip Timas Guénard'as.) Paskui jis sėkmingai vedė. Gindamas žmoną nuo viešo dalijimosi ja su girtu kaimynu, subadė jį peiliu, bet ne mirtinai. Kažkiek atsėdėjo.

Išėjusio jo niekur neįdarbino, ir girtas jis užmušė žmogų. Nieko neatsimena. Dėl visko kaltino motiną, L. Brežnevą ir jo epochą. *Prie laiškų paprastai pridėdavo dviejų savo sūnų laiškus.* Jie buvo parašyti ant languoto, iš sąsiuvinio išplėšto popieriaus, su kalinio ašarų dėmėmis. Sūnūs rašė, kad labai jo laukia. Ir kad nesupranta matematikos uždavinių: reikia apskaičiuoti valties greitį prieš srovę, o srovės greitis neduotas. Nuėjau į kažkokią įstaigą prašyti pasimatymo su tuo kaliniu. Viską papasakojau. Majoras (dabar – generolas) atlaidžiai šypsodamasis pasakė: „Panele, imkit jūs tą leidimą jį aplankyti. Važiuokit į Marijampolę, pažiūrėsit „palosatikų", užmiršit savo žurnalo skyrelį „Svetimo skausmo nebūna", – aš jums galiu parodyti stalčių tokių laiškų, kuriuos rašo žmogžudžiai. Dėl to, kad jie nužudė ar išprievartavo žmones, kaltas Brežnevas, kaltas kas tik nori, bet ne jie patys. Po Marijampolės, jei jums dar bus įdomu, pavažiuosim į Pravieniškes". Pasimatymas su kaliniu jokio įspūdžio nepadarė. Jam buvo smagu paįvairinti kasdienybę, o mane dėl to apėmė nykuma. Pravieniškėse tvyrojo įtampa, *nes ką tik buvo peiliu subadyta medicinos seselė*. Majoras tyliai paklausė kalėjimo darbuotojo, ar jis esąs tikras, kad kalinių meilė kameroj laikomai katei – tik platoniška. Kai sėdėjau ant scenos su tais majorais, kurie dabar generolai, jaučiausi be ateities, be praeities, tik su valdišku tušinuku. Visi keli šimtai kalinių buvo vienodi – įdubusios žemažiūrės akys, ir kaifas jose, kad scenoje pasirodė bobų. Vienas priėjo po pokalbio prie manęs ir vyniodamas geležinę grandinę aplink kumštį (iš kur jis ją gavo?) įspėjo, kad viską aprašyčiau teisingai, nes jis išeina iš kalėjimo po mėnesio. Tada aš pajutau, kas tai yra viešumos baimė, grynu pavidalu. Teisingai tai, kas dėjosi kamerose, kuriose gyveno po dvidešimt tuberkulioze sergančių kalinių, galėjo aprašyti tik koks L.F. Céline'as: „... jie perėjo komisijų komisijas spjaudydami daugmaž teigiamos reakcijos skrepliais. Jie ėjo

vis liesyn ir liesyn, karščiuodami nuo neprivalgymo, nuo begalinio vėmimo, nuo siaubingai lakamo alkoholio ir nuo darbo, kurį iš teisybės dirbdavo tik kas trečią dieną". Kelis kartus tas kalinys su grandine dar skambino į redakciją, atsiliepinėjau (atsileipinėjau) ne savo vardu, ne savo biografija, kaip ir be sąmonės. *Kūnais niekada daugiau nesusitikom.*

Lipti į sceną dėl šlovės arba dėl reklamos – vis dėlto visai kas kita. Turėtų teikti malonumo. Galėčiau pasijusti trimis tigrais (tiksliau – trimis panteromis). Bet, po velnių, kuo apsirengti. Šalia turėtų kalbėti du poetai ir dar kai kas. Lietuvos „parnasas". Vienas – apsimetantis ciniku, rupios tikrovės meistras, iš tiesų – labai jautrus žmogus, klasikinis sensorikas. Kitas – pirmykštė būtybė, su basliu neužmuši, nuolatos atsinaujinantis, *numetantis odą tiek poezijoje, tiek gyvenime. Dar vienas* – profesorius, bet ne akademiškas. Kadangi jį į ekstazę gali įvaryti saulėlydžiai ar praeivės „cukriniais riešais" žvilgsnis. Dar vienas – istorikas, kurio rašiniuose neaišku, ko daugiau – jausmo istorijai ar istorijos jausmo. *Jesus of Christ*, ką man daryti, kokia turėtų būti takoskyra. Skambinu savo beveik aklam, bet gyvenimiškai labai akylam dėdei ir klausiu, kuo man apsirengti. Jis, fone klausydamasis L. Armstrongo, perklausia: „Koks bus *mėnuo? Gegužė?.. Apsirenk arba labai kukliai, arba labai* ekstravagantiškai. Auliniais batais ir prisegamom kojinėm. Ir iš viso tu niekada nebūsi seksualiai patraukli. Tavo ne tas žanras. Va tavo draugė Diana..." Gal įsismeigti ties – krūties – iškilimu peršviečiamą rožę? Ką tik gavau iš Talino, draugės estės siuntinyje gimimo dienos proga. Užuot pasveikinusi, rašo, kad niekada netekės už suomio, kuris išnuomojo jai trijų kambarių butą, myli jos sūnų, bet ji jo – nemyli. Irgi visada, kvailelė, *sekė, kaip šuo pavadėlį, savo jausmus, bet todėl totaliai neklydo*. Kaip sakė jau minėtasis Céline'as, mylėt – niekai, sunku būti kartu.

Drebu pagalvojusi, kad esė knygos pristatymo vakarėlyje reikės padėkoti. Rengėjams, gerbėjams, leidėjui. Už ką? Kad aš dvi naktis prieš tai ir dvi naktis po to nemiegosiu? O alpulingo snaudulio pusvalandžiais būsiu sapnavusi tą patį sapną: artimiausi žmonės kraustosi iš mano namų su mandagia šypsena, kuri tinka prezidentūros baliui, bet ne aukštyn kojomis virstančiai kasdienybei. Butas pamažu virsta mano motinos butu. Paskui – senelių, o dar vėliau – susitraukia iki senelio tapytos prosenelių trobos. Ant palangių nelieka kambarinių gėlių, nes jas iš bado suvalgo mano vaikas. Sapne aš žinau, kad galiu peržengti paveikslo rėmus, atsigulti į nutapytą vėsią šiurkščią žolę didelio klevo pavėsyje ir pagaliau išsimiegoti. Po žole, po žeme, po manimi užkastas senelio per Antrąjį pasaulinį karą paslėptas šautuvas, suvyniotas į taukuotus skudurus. Tarsi senelis tada, kai tapė paveikslą, būtų numatęs, kad man gali prireikti gintis. Nuo viešumos baimės. Aš, ko gera, niekam nedėkosiu. Nei leidėjui, nei gerbėjams. Nes pagrindinių mano veikėjų vakarėlyje nebus. Neįmanoma, kad jie būtų. Viena veikėja yra Šalčininkų krašto močiutė. Ji kiekvieną savaitgalį, apsirišusi vilnone skarele, persiuvinėta auksinio siūlo punktyru, prie Halės turgaus pardavinėja krienus. Kaip kantrus paukštis ji stovi lizdelio, susukto iš krienų, vidury. Sekmadienio popietę su šypsena veide nueina, kai supranta, kad niekas krienų neišpirks. Tokių veikėjų daug. Visi jie mane be galo erzina, – negali jų atsikratyti kaip šašų nuo nubrozdintų kelių vaikystėje.

Teks lipti į sceną ir ką nors pasakyti. Ir tada kas nors būtinai atsitiks. Kas nors šlykštaus ir netikėta. Išbers spuogais. Atsisegs liemenukas. Juodoje kojinėje išbėgs balta akis. Iš nervų imsiu žiovauti, išsinarins žandikaulis. It nereikalingi daugtaškiai pabyrės vyriškų marškinių sagos. Kaip vertikalus brūkšnys išsivieps džinsų užtrauktukas. Ir liksiu prieš visus beveik nuoga. Prisidengusi pažeidžiamu popieriniu skydu – kokia nauja savo

esė. Nors niekas juk manęs nepuls. Net nepastebės. Aš mėgstu smulkmenas sureikšminti, sutirštinti, įsivaizduoti esanti pasaulio bamba. Galų gale viskas kada nors baigiasi. Vėl ėmusi lygiai kvėpuoti tyliai nulipsiu nuo scenos, panosėj dėkodama ne gerbėjams, ne rengėjams, ne leidėjui, o Milanui Kunderai (už perfrazuotą naujos esė pavadinimą). Paskui eisiu pirkti pamatinių maisto produktų, kurių namie dėl mano tingėjimo nuolatos netikėtai pritrūksta – juodos duonos, sviesto, cukraus, miltų, mineralinio vandens ir krienų.

UAB „Baltų lankų“ leidyba
Laisvės pr. 115a-54, 2022 Vilnius
http://www.baltoslankos.lt
leidykla@baltoslankos.lt
Spausdino BAB „Vilspa“,
Viršuliškių sk. 80, 2056 Vilnius
Tiražas 2000 egz.
Užsakymas 64